

Bruxelles, den 22.2.2017
SWD(2017) 70 final

ARBEJDSDOKUMENT FRA KOMMISSIONENS TJENESTEGRENE

Landerapport for Danmark 2017

Ledsagedokument til

**MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN TIL EUROPA-PARLAMENTET, RÅDET,
DEN EUROPÆISKE CENTRALBANK OG EUROGRUPPEN**

**Det europæiske semester 2017: Vurdering af fremskridt med strukturreformer,
forebyggelse og korrektion af makroøkonomiske ubalancer samt resultater af de
dybdegående undersøgelser i henhold til forordning (EU) nr. 1176/2011**

{COM(2017) 90 final}
{SWD(2017) 67 final - SWD(2017) 93 final}

INDHOLD

Resumé	1
1. Economic situa	
3.2.1. Boligmarkedet og gæld i den private sektor	18
3.2.2. Stabilitet i finanssektoren	21
3.2.3. Adgang til finansiering	22
3.usion	24
3.3.2. Arbejdsudbud og -efterspørgsel	26
3.3.3. Sociale overførsler og indvandringspolitik	27
3.3.4. Uddannelse	28
3.4.1. Udvikling i produktiviteten	31
3.4.2. Rammevilkår for erhvervslivet	33
3.4.3. Konkurrence i servicesektoren	35
3.5.4. Digitalisering	43
tion 4	
2. Progress with country-specific recommendations	12
3. Reform priorities	15
3.1. Publ	
3.1.1. Skattesystemet	16
3.1.2. Den finanspolitiske ramme	17
3.1.3. Den finanspolitiske holdbarhed	17
3.2.1. Boligmarkedet og gæld i den private sektor	18
3.2.2. Stabilitet i finanssektoren	20
3.2.3. Adgang til finansiering	22
3.3.1. Arbejdsmarkedet og social inklusion	23
3.3.2. Arbejdsudbud og -efterspørgsel	25
3.3.3. Sociale overførsler og indvandringspolitik	26
3.3.4. Uddannelse	27
3.4.1. Udvikling i produktiviteten	30
3.4.2. Rammevilkår for erhvervslivet	32
3.4.3. Konkurrence i servicesektoren	34
3.5.1. Forskning og innovation	38
3.5.2. Miljø- og energipolitikken	40
3.5.3. Transportinfrastrukturer	41
3.5.4. Digitalisering	41
ic finances and taxation	15

3.2.	Financial sector	17
3.3.	Labour market, education and social policies	22
3.4.	Investment	29
3.5.	Sectoral policies	37
A.	Overview table	41
B.	MIP Scoreboard	44
C.	Standard tables	45
	References	50

TABELLER

1.1.	Key economic, financial and social indicators	10
2.1.	Summary table of the 2016 CSR assessment	13
B.1.	The MIP Scoreboard for Denmark	44
C.1.	Financial market indicators	45
C.2.	Labour market and social indicators	46
C.3.	Expenditure on social protection benefits and social inclusion indicators	47
C.4.	Product market performance and policy indicators	48
C.5.	Green growth	49

FIGURER

1.1.	Contributions to GDP growth in Denmark	4
1.2.	Contributions to potential growth - Denmark	4
1.3.	Gross fixed capital formation Denmark vs EU19	5
1.4.	Investment components - Denmark	5
1.5.	Consumer price inflation	6
1.6.	Flows in the Danish labour market	6
1.7.	Export market share breakdown - Denmark	7
1.8.	Breakdown of the current account - Denmark	8
1.9.	Net Lending/Borrowing by Sector - Denmark	8
1.10.	Breakdown of the real effective exchange rate for Denmark	9
1.11.	Average annual productivity growth	10
3.1.1.	Inactivity trap for low income earners in EU Member States, 2015	15
3.1.2.	Environmental tax revenues percentage of total revenues from taxes and social contributions (excluding imputed social contributions) in 2014	16

3.2.1.	Real house price increase (Index 2010=100)	17
3.2.2.	Leverage, Households - Denmark (2015)	18
3.2.3.	Overvaluation gap with respect to price/income, price/rent and fundamental model valuation gaps	19
3.2.4.	Lending trends	20
3.2.5.	Funding of non-financial corporations	21
3.3.1.	Employment rate by country of birth (ages 20-64), 2015	22
3.3.2.	Unemployment rate by educational attainment (quarterly)	23
3.4.1.	Productivity growth	29
3.4.2.	Contributions to productivity growth	29
3.4.3.	Sector dynamics 1995-2015	30
3.4.4.	Business investment to GDP ratio	30
3.4.5.	Churn rate (birth rate + death rate) of enterprises by sector, 2011	31
3.4.6.	Digitisation of enterprises	32
3.5.1.	Denmark - development of business R&D intensity and public R&D intensity, 2000-2015	37
3.5.2.	Public expenditure on R&D financed by business enterprise as % of GDP (1) versus BERD intensity (business enterprise expenditure on R&D as % of GDP)	38

TEKSTBOKSE

2.1.	Contribution of the EU budget to structural change in Denmark	14
3.3.1.	Selected highlights - Flexicurity	28
3.4.1.	Investment challenges and reforms in Denmark	35

RESUMÉ

I denne rapport analyseres Danmarks økonomi med udgangspunkt i Europa-Kommissionens årlige vækstundersøgelse, som blev offentliggjort den 16. november 2016. I vækstundersøgelsen opfordrer Kommissionen EU-medlemsstaterne til at intensivere deres bestræbelser inden for de tre områder i den positive trekant for økonomisk politik – fremme af investeringer, strukturreformer og en ansvarlig finanspolitik. I den forbindelse bør medlemsstaterne særligt fokusere på at øge den sociale retfærdighed og således sikre en mere inklusiv vækst.

Opsvinget i dansk økonomi efter krisen har været forholdsvis afdæmpet i forhold til sammenlignelige lande. Danmarks BNP nåede i 2014 op på samme niveau som før krisen, mens outputgabet stadig er negativt og i Kommissionens vinterprognose 2017 anslås at udgøre -1,6 % i 2016. Ses der udelukkende på udviklingen i det reale BNP risikerer det dog at skygge for den relative styrke af det danske opsving. Væksten i beskæftigelsen har været særlig robust siden 2012 og er understøttet af en stor vækst i servicesektoren. Danmark har også haft gavn af et forbedret bytteforhold og et stigende afkast af aktiverne i udlandet, hvilket har øget danskernes velstand. Det svage opsving ventes fortsat at blive drevet af den indenlandske efterspørgsel med et stigende bidrag fra investeringer. Det reale BNP ventes at vokse med 1,5 % i 2017 og med 1,8 % i 2018.

Danmarks investeringsniveau som en andel af BNP ligger under gennemsnittet i EU. Erhvervsinvesteringerne ligger trods en mindre stigning på det seneste et godt stykke under det højeste niveau før krisen i 2008, hvilket delvist kan tilskrives nedturen i shippingsektoren og i olie- og gasudvindingsindustrien i Nordsøen. Investeringerne ventes at blive genoptaget i de kommende år. Erhvervsinvesteringerne forventes at tage til, efterhånden som opsvinget modnes og fører til en bedre kapacitetsudnyttelse. De kraftigt stigende ejendomspriser forventes at stimulere boliginvesteringerne endnu mere i de kommende år. De offentlige investeringer, som blev brugt aktivt under krisen til at understøtte økonomien, og som nåede et historisk højt niveau på 3,9 % af BNP i 2014, ventes gradvist at falde til et niveau, der er mere på højde med det historiske gennemsnit.

I 2015 udgjorde overskuddet på betalingsbalancens løbende poster 9,2 % af BNP, hvilket er meget højt. Det store overskud afspejler delvist en korrektion efter krisen, hvor både erhvervs- og boliginvesteringerne er faldet, og virksomhederne har øget deres opsparing. Husholdningerne er også i færd med at øge deres opsparinger, navnlig i form af pensionsmidler. Eftersom investeringerne ventes at stige gradvist i de kommende år, forventes overskuddet på de løbende poster at falde i et rimeligt tempo.

Indikatorerne for konkurrenceevnen peger ikke i retning af større udfordringer. Både indikatoren for den reale effektive valutakurs og for enhedslønomkostninger har i de seneste år udviklet sig på linje med Danmarks vigtigste handelspartnere. Dette understøttes af det forhold, at de indenlandske priser er steget langsommere end hos de vigtigste handelspartnere.

Situationen på arbejdsmarkedet er forbedret i de seneste år. Beskæftigelsesfrekvensen anslås at være steget til 77,0 % i 2016, hvilket er lige over det historiske gennemsnit for 1993-2015 på 76,9 %. Arbejdsløsheden, som forblev forholdsvis lav under krisen, er faldet støt siden 2011 og ventes at falde yderligere, efterhånden som den økonomiske vækst får bedre fat. De danske myndigheder har i løbet af de seneste år vedtaget en række arbejdsmarkedsreformer, som især har haft fokus på at øge incitamenterne til at arbejde og sikre en mere effektiv beskæftigelsespolitik. Disse reformer vil kunne bidrage til at opfylde Europa 2020-målet for beskæftigelse og styrke bæredygtigheden af den veludviklede danske velfærdsmodel.

De reale boligpriser er steget kraftigt, siden de nåede deres laveste niveau i 2012. Udviklingen har dog været noget ujævn, både i geografisk henseende og på tværs af boligsegmenter. Priserne er især steget i byområderne: Siden andet kvartal af 2012 er priserne i København steget med 47 %, sammenlignet med et nationalt gennemsnit på 19 %. Denne tendens kan tilskrives stærke underliggende forhold, bl.a. en voksende befolkning, solide stigninger i den disponible indkomst og historisk lave realkreditrenter, men i visse områder kan det også skyldes mangler på udbudssiden.

Overordnet set har Danmark gjort visse fremskridt med implementeringen af de landespecifikke henstillinger fra 2016. Der er gjort visse fremskridt med hensyn til at lempe restriktionerne for placering af butikker og fjerne de resterende hindringer i bygge- og anlægsbranchen, som skyldes godkendelses- og autorisationsordningerne. Der er også gjort visse fremskridt med hensyn til at øge samarbejdet mellem universiteter og erhvervslivet.

Danmark har enten allerede nået eller er godt på vej til at nå sine nationale mål under EU 2020-strategien inden for beskæftigelse, F&U, drivhusgasemissioner, vedvarende energi, antal elever, der forlader uddannelsessystemet tidligt, videregående uddannelse og energieffektivitet. Det kan dog vise sig at være en udfordring for Danmark at nå det nationale mål for nedbringelse af antallet af personer, der er truet af fattigdom eller social eksklusion.

De vigtigste konklusioner i denne landerapport, og de dertil hørende politiske udfordringer, er følgende:

- **Selv om boligpriserne på nationalt plan generelt stiger på linje med de underliggende fundamentale faktorer, er de steget meget kraftigt i de større byområder.** Stigningen skyldes ikke kun stærke underliggende forhold, men også mangler på udbudssiden i navnlig de større byer. Det aktuelle boligskaftesystem er desuden ikke gearret til at minimere risikoen for boligprisudsving og er med til at forøge de stigende regionale prisforskelle. En mulig overvurdering af boligpriserne i visse områder i Danmark kan skabe en risiko for en ukontrolleret og skadelig korrektion på mellemlang sigt, hvilket potentielt kan påvirke banksektoren og realøkonomien. Boligmangelen i de største byområder kan forhindre mobilitet på arbejdsmarkedet.
- **Til trods for en positiv udvikling i de seneste år kan den høje gæld blandt husholdningerne stadig skabe problemer for den finansielle stabilitet.** Husholdningernes gæld i procent af BNP eller disponibel indkomst er fortsat en af de højeste i EU, men er faldet løbende i de seneste år og især mellem 2014 og 2016. En betydelig del af husholdningernes gæld er knyttet til boligen, og bruttogælden modsvares af boligaktiver og pensionsformuer. Pensionsmidlerne er imidlertid først til rådighed ved pensionering og primært i form af månedlige udbetalinger. Størsteparten af pensionsmidlerne er bundet i aktier og obligationer og er således udsat for værdiudsving. De danske husholdningers balance risikerer derfor at være sårbar over for chok, som kan påvirke deres evne til at servicere gælden.
- **Beskæftigelsen er høj og arbejdsløsheden er lav, men nogle grupper befinder sig stadig på kanten af arbejdsmarkedet.** Det gælder navnlig indvandrere fra lande uden for EU, arbejdstagere over 60 år, unge samt personer med nedsat arbejdsevne og handicappede. De seneste beskæftigelsesreformer har medført mere individualiseret støtte til ledige og udsatte personer. Formålet med dagpengereformen fra 2015, som blev efterfulgt af en række politiske initiativer i 2016, er at øge incitamentet til at arbejde. De nye initiativer omfatter bl.a. indførelsen af et kontanthjælpsloft og et arbejdskrav for kontanthjælpsmodtagere samt en reduktion af de sociale ydelser for dem, der indtil for nylig har boet uden for Danmark.
- **Der er mangel på arbejdskraft inden for visse sektorer.** Den stigende mangel på faglært arbejdskraft er en udfordring for visse brancher, navnlig bygge- og anlægsbranchen. De seneste beskæftigelses- og uddannelsesreformer har til formål at løse denne problemstilling. I forbindelse med trepartsforhandlingerne i 2016 forpligtede arbejdsgiverne sig til at oprette 8 000-10 000 ekstra praktikpladser frem mod 2025 med det overordnede formål at give erhvervsuddannelserne et kvalitetsløft og gøre dem mere attraktive og således sikre, at arbejdstagerne har de færdigheder, der efterspørges. Hvad angår arbejdstagere med digitale færdigheder har udbuddet af IKT-specialister ligget konstant i de seneste år. Personer med færdigheder på området er særlig vigtige for at fremme vækst og innovation i dansk økonomi.

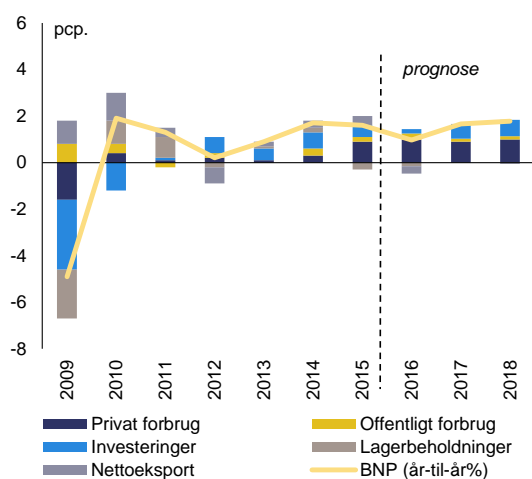
- **Regeringen har vedtaget en række politiske foranstaltninger med det overordnede formål at forbedre flygtnings integration på arbejdsmarkedet og nedbringe antallet af asylansøgere.** Opmærksomheden har primært været rettet mod en tidlig indsats, vurdering af kvalifikationer og et joborienteret integrationsforløb. Der er indført en bonusordning for virksomheder, der ansætter flygtninge.
- **Uddannelsesresultaterne i Danmark ligger over EU-gennemsnittet.** Ifølge OECD's PISA-undersøgelse fra 2015 klarer de danske elever sig bedre end gennemsnittet for OECD inden for læsning, matematik og naturfag. Navnlig er resultaterne inden for matematik stærkt forbedrede i forhold til 2012, mens der er konstateret en lille fremgang inden for læsning og naturfag. Situationen blandt elever med indvandrerbaggrund vækker dog stadig bekymring. Der er meget stor forskel på resultaterne blandt ikke-indvandrere og førstegenerationsindvandrere. Derudover lader andengenerationsindvandrere ikke til at indhente elever uden indvandrerbaggrund.
- **Produktivetsniveauet i dansk økonomi er blandt de højeste i EU, men produktivetsvæksten har været for nedadgående.** I 2014 pegede Produktivitetskommissionen på en lang række mulige hindringer for produktivetsvæksten, heriblandt især en svag konkurrence i de dele af servicesektoren, der er rettet mod hjemmemarkedet, svagheder i det danske uddannelsessystem, lav produktivetsvækst i den offentlige sektor samt et uudnyttet potentiale for at fremme den kommercielle udnyttelse af forskningsresultater i universiteterne som følge af reguleringsmæssige hindringer i forbindelse med forholdet til erhvervslivet. Selv om Danmarks udgifter til F&U i forhold til BNP er høje, omsættes disse ikke i tilstrækkelig grad i økonomisk vækst, produktivitet og investeringer. Der er stadig et stort behov for investeringer i transportsektoren, eftersom der ventes en kraftigere vækst i gods- og passagertransporten end økonomien generelt, samt på grund af behovet for at opfylde større klima-, sikkerheds- og præstationskrav.
- De danske opstartsvirksomheder er kendetegnet ved at være meget små med en lav opstartsrate og et lavt bidrag til nettojobskabelsen. De danske virksomheder er kendetegnet ved at være blandt de mindste ved opstart og betydeligt mindre end i mange andre medlemsstater. Opstartsrate og nettojobskabelsen i Danmark er fortsat lave. Eksempelvis tegner nystartede virksomheder, der overlever i mindst tre år, sig for omkring 2,5 % af den samlede beskæftigelse, hvilket er mindre end i andre medlemsstater. Opskalering er en udfordring, da nye virksomheder ikke har mulighed for eller incitament til at vokse sig større.
- **Regeringen har taget skridt til at styrke konkurrencen i servicesektoren, hvilket vil kunne løfte produktiviteten og investeringerne.** Tjenesteydelser udgør mere end 60 % af Danmarks eksport målt i værditilvækst. Tjenesteydelser tegner sig også for en stor andel af de udenlandske investeringer i Danmark, hvilket tyder på forholdsvis lave hindringer inden for handel med tjenesteydelser. Danmark kan dog forbedre effektiviteten i økonomien ved at prioritere reformer, som øger konkurrencen på tjenestemarkederne, især ved at fokusere på de tilbageværende horisontale foranstaltninger, der påvirker alle former for tjenesteydelser, samt på visse dele af servicesektoren med særlige hindringer. Der er ved at blive åbnet op for mere konkurrence i bygge- og anlægsbranchen og i detailhandelen. En lignende udvikling i andre dele af servicesektoren, bl.a. inden for engroshandel og taxikørsel, vil potentielt kunne løfte produktiviteten og skabe flere beskæftigelsesmuligheder.

1. DEN ØKONOMISKE SITUATION OG DE ØKONOMISKE UDSIGTER

Væksten i BNP

Den økonomiske vækst er aftaget i 2016. Ifølge Kommissionens vinterprognose 2017 ventes BNP at være vokset med 1,0 % i 2016 og primært at være blevet drevet frem af den indenlandske efterspørgsel, især væksten i det private forbrug. Det svage opsving i dansk økonomi ventes at fortsætte på mellemkort sigt, idet det reale BNP forventes at vokse med 1,5 % i 2017 og 1,8 % i 2018 (figur 1.1). Det økonomiske opsving ventes fortsat at være drevet af den indenlandske efterspørgsel med et stigende bidrag fra investeringer.

Figur 1.1: Bidrag til BNP-væksten i Danmark

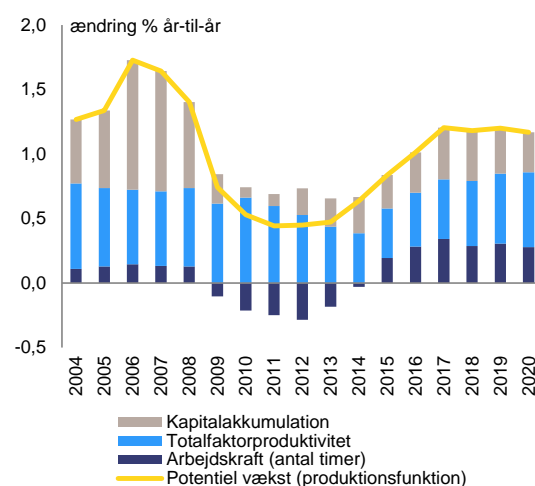
Kilde: Europa-Kommissionen

BNP er vokset forholdsvis langsomt siden krisen. Outputgabene er stadig negativt og anslås i Kommissionens vinterprognose 2017 at udgøre -1,6 % i 2016. Den svage udvikling i det reale BNP skygger imidlertid for den relative styrke i det danske opsving, som kan anes ud fra andre indikatorer. Navnlig er beskæftigelsen, som er blevet understøttet af en stor udvidelse af servicesektoren, steget kraftigt siden 2012. Danmark har også nydt godt af et forbedret bytteforhold og stigende afkast af aktiverne i udlandet, hvilket har øget danskernes velstand. Når der tages hensyn til nettofaktorindkomsten fra udlandet, er BNI pr. indbygger steget mere end BNP pr. indbygger over de seneste ti år. Denne tendens ventes at fortsætte på den korte bane.

Den potentielle vækst

Den potentielle BNP-vækst er steget gradvist siden 2013. I 2016 anslås den potentielle BNP-vækst at udgøre omkring 1,2 % (figur 1.2), og den ventes at forblive på dette niveau i de næste par år. Den stigende potentielle vækst siden 2013 kan primært tilskrives en stigning i det samlede antal arbejdstimer. Kapitalakkumulation var en af de primære drivkræfter før krisen og ventes fortsat at give et stabilt bidrag til væksten, men dog langt under niveauet før krisen. Totalfaktorproduktiviteten, som afspejler, hvor effektivt input af arbejdskraft og kapital kombineres, ventes at give et lidt større bidrag til væksten.

Figur 1.2: Bidrag til den potentielle vækst - Danmark

Kilde: Europa-Kommissionen

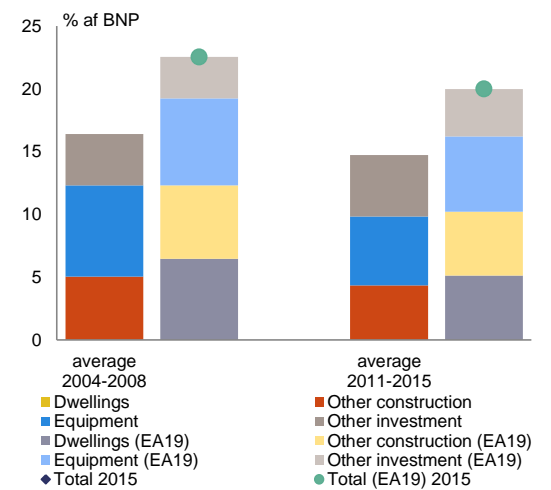
Den indenlandske efterspørgsel

Det private forbrug har været en vigtig drivkraft for BNP-væksten. Det er blevet understøttet af stigende disponible indkomster, en stærk vækst i beskæftigelsen og stigende lønninger samt en lav inflation. Husholdningerne har øget deres nettoformue, hvilket delvis kan tilskrives stigningen i boligpriserne siden medio 2012. Forbrugertilliden ligger fortsat på linje med væksten i det private forbrug, men er dog faldet siden foråret 2015 og kan derfor indebære en risiko for nedgang i det private forbrug. Husholdningernes opsparinger anslås at udgøre omkring 11 % af den disponible indkomst i 2016,

hvilket er højt i forhold til det historiske gennemsnit på 7 % af den disponible indkomst over de sidste 15 år.

Investeringsaktiviteten har været afdæmpet. Investeringskvoten (i procent af BNP) lå stort set på niveau med gennemsnittet i EU frem til 2008, men blev hårdt ramt under krisen, hvor den faldt inden for alle kategorier. De samlede investeringer (faste bruttoinvesteringer) er steget langsomt i de seneste fem år, men med en kvote på 19,2 % i 2015 ligger de stadig forholdsvis lavt og en anelse under gennemsnittet i euroområdet på 19,7 % (figur 1.3).

Figur 1.3: Faste bruttoinvesteringer - Danmark iff. EU19

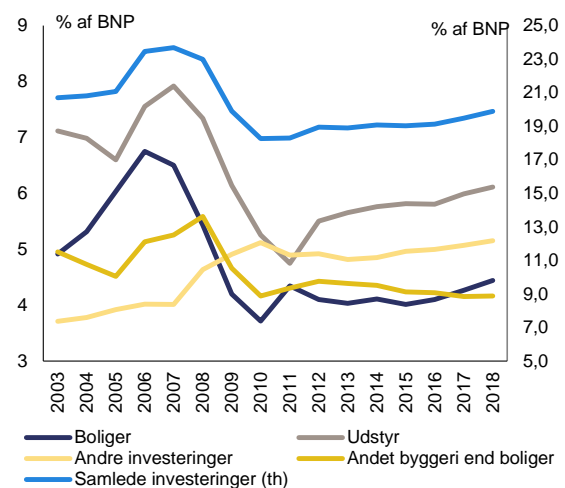
Kilde: Eurostat

Der kan konstateres en ændring af investeringernes sammensætning siden krisen.

Investeringerne i maskiner og udstyr er steget en anelse siden 2012, men ligger dog alligevel 12 % under deres høje niveau før krisen i 2007 og også under EU-gennemsnittet. De lave erhvervsinvesteringer kan delvist tilskrives nedturen i shippingsektoren og i olie- og gasudvindingsindustrien i Nordsøen. Bygge- og anlægsinvesteringerne er steget i takt med BNP siden 2011, men ligger dog stadig 20 % under det øvre vendepunkt i 2007. I forhold til de overdrevne investeringer i navnlig boliger i tiden før krisen lader investeringerne på bolig- og byggeområdet nu at have lagt sig stabilt på et mere holdbart niveau. Andre investeringer (bl.a. investeringer i F&U) er den eneste kategori, der har ligget forholdsvis stabilt i forhold til BNP, idet de har udgjort omkring 5 % siden 2010.

Investeringerne ventes at stige i de kommende år. Erhvervsinvesteringerne ventes at tage til, efterhånden som opsvinget modnes og fører til en bedre kapacitetsudnyttelse. De kraftigt stigende boligpriser (se afsnit 3.2) forventes at stimulere boliginvesteringerne endnu mere i de kommende år (figur 1.4). De offentlige investeringer, som aktivt støttede økonomien under krisen og nåede et historisk højt niveau på 3,9 % af BNP i 2014, ventes gradvist at udgøre en mindre andel af BNP og falde til et niveau, der ligger nærmere det historiske gennemsnit. Med den nye regering, som trådte til i slutningen af november 2016, blev der oprettet en ny post som minister for offentlig innovation.

Figur 1.4: Sammensætning af investeringer - Danmark

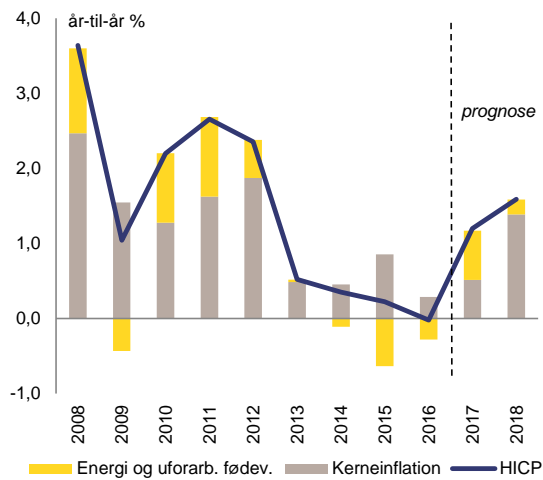

Kilde: Eurostat

Forbrugerprisinflationen er stadig lav, men ventes at begynde at stige.

Det harmoniserede forbrugerprisindeks (HICP) var uændret i 2016. Inflationen er blevet trukket ned af et fald i energipriserne og i priserne på andre industrivarer end energi. Kerneinflationen, som ikke tager hensyn til energi og uforarbejdede fødevarer, steg med kun 0,3 % i 2016. HICP-inflationen ventes at stige, efterhånden som effekten af faldet i energipriserne aftager, og kapacitetsudnyttelsen stiger. Forbrugerpriserne anslås at stige med 1,4 % i 2017 og 1,6 % i 2018 (figur 1.5).

Figur 1.5: Forbrugerprisinfation

Kilde: Europa-Kommissionen

Arbejdsmarkedet

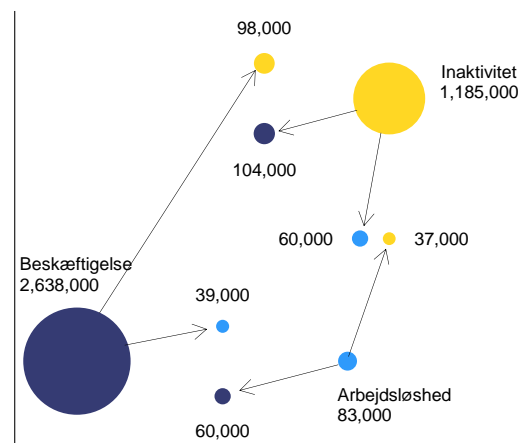
Der har fortsat været en kraftig udvikling i beskæftigelsen trods den svage BNP-vækst. Der er kommet gang i beskæftigelsesvæksten, som er steget hvert kvartal siden primo 2013, og den anslås således at være steget med 1,5 % i 2016. Denne kraftige udvikling, som primært drives af beskæftigelsen i den private sektor og navnlig i servicesektoren, står i modsætning til den ellers svage BNP-vækst. Den kan dog tilskrives en svagere udvikling i særligt kapitalintensive sektorer såsom olie- og gasudvindingsindustrien og shippingsektoren, mens de arbejdsintensive sektorer har klaret sig bedre.

Beskæftigelsesfrekvensen er på vej opad. Beskæftigelsesfrekvensen steg til 76,5 % i 2015, hvilket er tæt på det historiske gennemsnit for 1993-2015 på 76,9 %. Den nåede et lavpunkt i begyndelsen af 2014, men har siden da vist en klart positiv udvikling. Beskæftigelsen ventes på den korte bane fortsat at stige som følge af det igangværende opsving i økonomien og det stigende arbejdsudbud, som kan tilskrives de forskellige reformer, der er gennemført inden for de seneste år.

Arbejdsløsheden er stoppet med at falde. Arbejdsløsheden, som har været faldende siden begyndelsen af 2012, har ligget stabilt på omkring 6 % siden 2015. Den er dog højere end før krisen og ligger på et niveau svarende til ca. 180 000

ledige. Dette skal ses i lyset af en stigning i erhvervsfrekvensen, idet nye grupper, som tidligere har været inaktive, gør deres indtog på arbejdsmarkedet (figur 1.6). Erhvervsfrekvensen er steget fra 78,5 % i 2015 til 80,2 % i tredje kvartal af 2016. Trods den positive udvikling i erhvervsfrekvensen, står Danmark stadig over for en stor udfordring med hensyn til det stigende overudbud af ufaglærte og mangel på faglært arbejdskraft. Ifølge Arbejderbevægelses Erhvervsråd vil der mangle omkring 70 000 personer med faglig uddannelse, mens der er udsigt til et overudbud af ufaglært arbejdskraft på 65 000 personer i 2025 (Arbejderbevægelses Erhvervsråd, 2016a). Der kan også konstateres en lavere beskæftigelse blandt dem, der befinder sig på kanten af arbejdsmarkedet, og der ligger stadig en stor udfordring i at sørge for bedre integration på arbejdsmarkedet af de sårbare grupper såsom indvandrere, unge og personer med nedsat arbejdsevne og handicappede (se afsnit 3.3 og Aasen m.fl., 2016).

Figur 1.6: Strømme på det danske arbejdsmarked

(1) Figuren viser de gennemsnitlige strømme hvert kvartal mellem beskæftigelse, inaktivitet og ledighed mellem 2. kvartal 2015 og 2. kvartal 2016. F.eks. gik 60 000 personer i snit hvert kvartal fra ledighed til beskæftigelse.

Kilde: Eurostat

Langtidsledigheden er fortsat lav. 1,7 % af den aktive befolkning i 2015 var langtidsledige (ledig i mere end 12 måneder), hvilket er lavt, men dog over gennemsnittet på 1,2 % for perioden 1999-2015. Andelen af langtidsledige var blandt de laveste i EU i 2015 næstefter Sverige og Det Forenede Kongerige (se også Bjørsted m.fl., 2016). Det er vigtigt at holde langtidsledigheden på et lavt

niveau for at mindske de negative konsekvenser, som længere perioder med ledighed har for den menneskelige kapital. Ungdomsarbejdsløsheden er også lav (11,1 % i første halvdel af 2016), og andelen af unge (15-24 år), som hverken er i beskæftigelse eller under almen eller faglig uddannelse, er stigende, men ligger stadig klart under gennemsnittet i EU (6,2 % ift. EU-gennemsnittet på 12,0 % i 2015).

Sociale aspekter

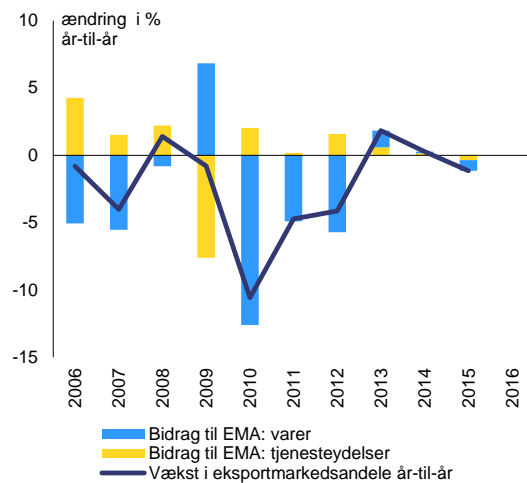
Indkomstuligheden er steget en anelse, men er lav i forhold til gennemsnittet i EU. Målt efter S20/S80-kvintilsatsen kan der konstateres en mindre stigning i indkomstuligheden i Danmark i perioden 2008-2015 (fra 3,6 til 4,1). Denne udvikling afspejles også i Gini-koefficienten for ækvivaleret disponibel indkomst, som er steget fra 25,1 til 27,4 i samme periode. Dette skyldes indkomststigninger i den øvre ende af fordelingen, selv om der er tale om en relativ lighed efter EU-standarder. Markedsindkomsten fordeles typisk meget ulige i Danmark, men skattesystemet har effektivt kunne modvirke dette, hvilket ses af de store forskelle i ulighed før og efter skat og diverse overførsler ⁽¹⁾.

Betalingsbalancen og konkurrenceevnen

Eksportvæksten er taget til i første halvdel af 2016 oven på et svagt resultat i 2015. Alligevel har Danmark mistet betydelige eksportmarkedsandele i de seneste 10 år. Dette tab er koncentreret på varemarkederne og er ikke blevet opvejet af de begrænsede gevinster inden for eksport af tjenesteydelser (figur 1.7). Den samlede eksport ventes fortsat at stige i 2017 og 2018, stort set i takt med verdenshandelen, og der forventes således begrænsede tab af markedsandele i de kommende år.

⁽¹⁾ Gini-koefficienten for disponibel indkomst før skat og overførsler viser graden af ulighed før pengeoverførsler og betaling af skat, mens Gini-koefficienten for disponibel indkomst efter skat og overførsler også tager hensyn til den omfordelende effekt af skatter og pengeoverførsler (herunder sociale ydelser). Forskellen mellem de to koefficienter kan bruges til at måle skatternes og overførslernes omfordelende virkninger.

Figur 1.7: **Opdeling af eksportmarkedsandele - Danmark**

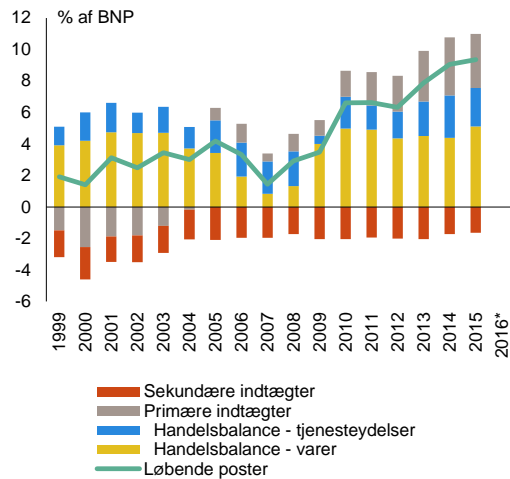
Kilde: Eurostat

Der er fortsat et stort overskud på betalingsbalancens løbende poster.

Betalingsbalancens løbende poster udviste et overskud på 9,2 % af BNP i 2015, hvilket er en anelse højere end i 2014 ⁽²⁾. Det store overskud afspejler en svag indenlandsk efterspørgsel og navnlig relativt få investeringer, store opsparinger i virksomhederne og bedre afkast af investeringer i udlandet end i Danmark. Handelsoverskuddet for varer har været forholdsvis stabilt, mens tjenesteydelser og nettoindtægter i de seneste år er begyndt at bidrage mere til stillingen på de løbende poster. Siden 2004 har afkastet af danske aktivbeholdninger i udlandet været højere end afkastet af udlandets beholdning i Danmark, hvilket har øget nettoindtægternes bidrag til de løbende poster (se også Leszczuk og Pojarm, 2016).

⁽²⁾ I november 2016 blev overskuddet på de løbende poster opjusteret fra 6,7 % af BNP til 9,2 % af BNP for 2015. Denne opjustering skyldes bl.a. bedre indberetninger fra virksomhederne om deres aktiviteter i udlandet, samt at det primære overskud var højere end forventet.

Figur 1.8: Opdeling af de løbende poster - Danmark

Kilde: Europa-Kommissionen

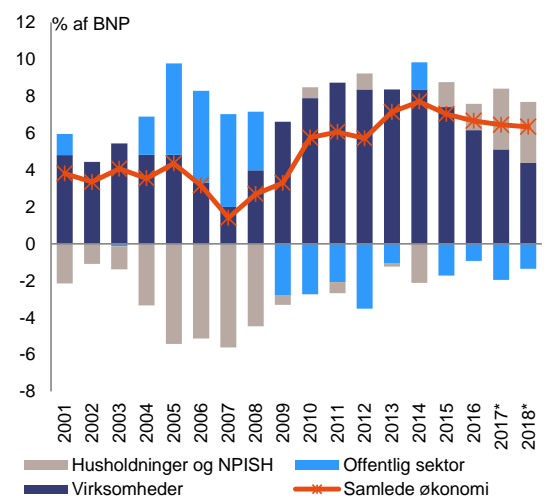
Danmarks overskud på de løbende poster skyldes primært store opsparinger i virksomhederne og en fortsat konsolidering i husholdningerne. I tiden efter krisen blev stillingen på de løbende poster styrket af stigende opsparinger i virksomhederne som følge af en svag indenlandsk efterspørgsel (bl.a. investeringer). Overskuddet afspejler således til dels en tilpasning efter krisen, som giver sig til udtryk i et meget negativt outputgab. Når der korrigeres for konjunkturerne ⁽³⁾, udviser de løbende poster et overskud tæt på 5 % af BNP i 2016. Virksomhederne ventes at nedbringe deres opsparingskvote, efterhånden som erhvervsinvesteringerne tager til i de kommende år. Den stigende opsparring blandt husholdningerne ventes til en vis grad at opveje for de faldende virksomhedsopsparinger. Husholdningerne gik fra at være nettolåntagere til at være nettolångivere i 2015, og de forventes at ville give et betydeligt bidrag til overskuddet på de løbende poster. Det skyldes hovedsageligt en stigende opsparring blandt husholdningerne og i mindre grad et fald i investeringerne. Stigende opsparinger i bl.a. pension vejer tungere en husholdningernes investeringer.

Som følge heraf ventes overskuddet på betalingsbalancens løbende poster gradvist at falde fra det meget høje niveau (figur 1.9).

⁽³⁾ Dvs. stillingen på de løbende poster, hvis outputgab blev lukket både hjemme og hos Danmarks handelspartnere. Dette tal giver angiveligt det bedste billede, idet konjunkturerens virkninger er filtreret fra.

Efterhånden som konjunkturerne bliver normaliseret og outputgabene lukket, ventes overskuddet på de løbende poster at falde til omkring 7 % i de kommende år. Danmark ville kunne styrke sin økonomiske vækst yderligere ved at fremme investeringer og øge produktiviteten, hvilket gradvist ville resultere i en korrektion af det store overskud på de løbende poster.

Figur 1.9: Fordringserhvervelse, netto, pr. sektor - Danmark

(1) NPISH: nonprofit-institutioner rettet mod husholdninger

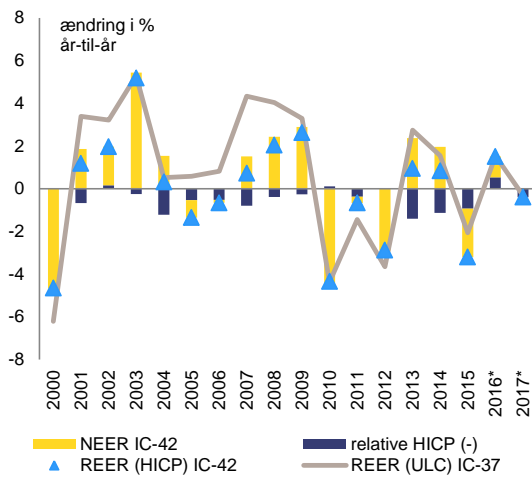
Kilde: Europa-Kommissionen

Akkumulerede overskud på de løbende poster har ført til en stor nettoformue over for udlandet, der udgjorde 42 % af BNP i 2015. Nettoformuen er dog ikke steget siden 2013, idet værdireguleringer, der primært er knyttet til finansielle derivater og stigende priser på danske aktiver, har udlignet den positive effekt af overskuddet på de løbende poster. I Danmarks tilfælde er der kun behov for et overskud på 1,2 % af BNP på de løbende poster for at bevare en stabil nettostilling over for udlandet over de næste 10 år. Nettoformuen forventes derfor at stige i de næste par år, men dog ikke i samme tempo som overskuddet på de løbende poster. Den store nettobeholdning af udenlandske aktiver ventes fortsat at generere betydelige finansielle indtægter i de kommende år og således at holde det store overskud oppe.

Danmarks priskonkurrenceevne er fortsat stærk. Både indikatoren for den reale effektive valutakurs og for enhedslønomsprognoser har i de seneste år udviklet sig stort set på linje med

Danmarks vigtigste handelspartnere. De indenlandske priser er steget langsommere end blandt landets vigtigste handelspartnere (figur 1.10).

Figur 1.10: **Opdeling af den reale effektive valutakurs - Danmark**

(1) NEER: den nominelle effektive valutakurs

REER: den reale effektive valutakurs

Kilde: Europa-Kommissionen

Pengepolitikken

Fastkurspolitikken er en af grundstenene i Danmarks økonomiske politik. Danmark har ført en fastkurspolitik siden 1982, først over for den tyske D-mark og siden 1999 over for euroen. Fastkurspolitikken har vist sig at være en god strategi, selv i meget urolige tider, og den nyder bred politisk opbakning.

Finanssektoren, boligmarkedet og gæld i den private sektor

Indikatorerne tyder på, at den danske banksektor er stabil. Bankerne har et solidt kapitalgrundlag, og deres rentabilitet er steget. Andelen af misligholdte lån er lav og faldende, men kvaliteten af bankaktiverne er bedre i de øvrige nordiske lande, eftersom nogle danske banker stadig påvirkes af eftervirkningerne af den økonomiske krise.

Boligpriserne er fortsat med at stige.

Boligpriserne er fortsat opad i 2016, men dog i et lidt langsommere tempo end i 2015. Boligpriserne understøttes af lave rentesatser og stigende indkomster, og i de større byer – hvor

boligpriserne er steget mere end det nationale gennemsnit – har den højere befolkningstilvækst øget efterspørgslen efter boliger. Boligpriserne er steget i hele landet stort set på linje med de fundamentale økonomiske forhold, og de mange politiske initiativer, der er truffet efter krisen, har bidraget til at begrænset det opadrettede pres på boligpriserne (se også afsnit 3.2). Boligpriserne er dog steget voldsomt i de største byområder og ligger allerede over niveauet før krisen i København, hvor stigningerne også skyldes mangler på udbudssiden.

De danske husholdninger har fortsat deres konsolidering.

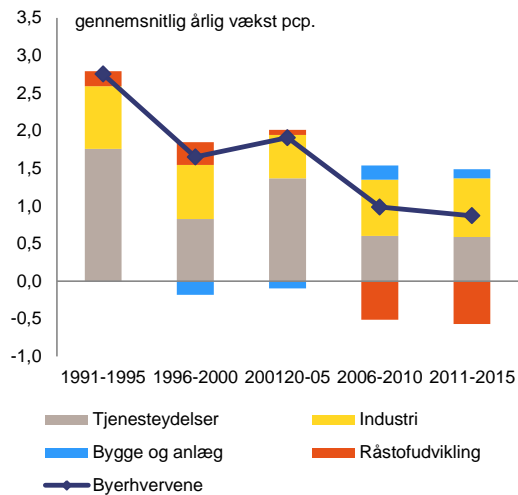
De danske husholdninger har undergået en passiv nedgearing, siden boligboblen brast i 2007. Der har været en beskedent udlånsvækst generelt set, mens realkreditlånene er faldet både i forhold til BNP og til den disponible indkomst. Husholdningernes gældskvoté er faldet fra det højeste niveau i 2009 på 143 % til 120,7 % i 2016.

Udfordringer med hensyn til produktiviteten

Produktiviteten i Danmark har udviklet sig i mere positiv retning end forventet.

Den 15. november 2016 offentliggjorde Danmarks Statistik en væsentlig revision af de historiske nationalregnskabstal. Revisionen er særlig markant for årene 2013-2015. Opsvinget i dansk økonomi efter krisen lader nu til at være kraftigere, og produktivitetsudviklingen har været langt mere positiv end hidtil antaget. Produktivitetsvæksten er dog stagneret i de seneste 15 år på omkring 1 % om året. Den svage produktivitetsvækst i servicesektoren, som har øget sit bidrag til bruttoværditilvæksten, er en af de vigtige faktorer bag den svage produktivitetsvækst i Danmark. Den manglende konkurrence i den danske servicesektor, som er mindre udsat for udenlandsk konkurrence, er en vigtig faktor i den forbindelse. Der er navnlig konstateret store hindringer for konkurrencen i bygge- og anlægsbranchen samt inden for detailhandelen og taxikørsel (se også afsnit 3.4).

Figur 1.11: Gennemsnitlig årlig produktivitetsvækst

Kilde: Danmarks Statistik

De væsentligste makroøkonomiske risici

Truslen mod de makroøkonomiske udsigter synes i det store hele at være afbalanceret. De nedadrettede risici vedrører usikkerheden omkring situationen i resten af verden. Derimod er der en risiko for, at den indenlandske efterspørgsel vil stige, hvis husholdningerne og virksomhederne begynder at nedbringe deres store opsparinger og øger deres forbrug og investeringer.

Stigende boligpriser kan øge økonomiens sårbarhed over for chok. Muligheden for, at boligpriserne er overvurderede i nogle områder, kan indebære en risiko for en ukontrolleret og skadelig korrektion på mellemlang sigt, hvilket potentielt kan påvirke banksektoren og realøkonomien. Boligmangelen i de største byområder kan forhindre mobilitet på arbejdsmarkedet.

Den store gæld blandt husholdningerne gør økonomien mere sårbar over for chok. Selv om husholdningernes store bruttogæld modsvares af endnu større aktiver, er hovedparten af disse aktiver relativt illikvide, idet de findes i form af f.eks. opsparinger i bolig og pensioner. Aktiverne er også udsat for værdireguleringer, og et fald i boligpriserne kan påvirke husholdningernes evne til at servicere gælden, hvilket kan have bredere økonomiske konsekvenser afhængigt af aspekter vedrørende omfordeling og omfanget af formueeffekter. Ikke desto mindre viser

undersøgelser foretaget af Danmarks Nationalbank og af de danske myndigheder, at de danske husholdninger er modstandsdygtige over for ovennævnte form for halebegivenheder, da gælden er koncentreret i husholdninger med de højeste indkomster. De danske myndigheder har også truffet en række foranstaltninger til at gøre realkreditsystemet mere robust og øge stabiliteten, tilsynet med og reguleringen af det finansielle system (se også afsnit 3.2).

De offentlige finanser

Indtægtsvolatiliteten skygger for en underliggende forbedring af de offentlige finanser. Den offentlige saldo forventes at bedres fra et underskud på 1,3 % af BNP i 2015 til et underskud på 0,9 % af BNP i 2018. Imidlertid påvirkes stillingen på den samlede saldo til dels af volatile indtægtsposter. Ifølge Kommissionens vinterprognose 2017 vil budgetsaldoen blive forværret til et underskud på 1,6 % af BNP i 2016-2017, før det atter stiger til 0,9 % af BNP i 2018. Forværringen i 2015 og 2016 skal ses i lyset af de ekstraordinære indtægter som følge af ændringerne af kapitalpensionsordningen i 2013-2015. En anden vigtig faktor er usikkerheden omkring provenuet fra pensionsafkastskatten. Provenuet fra denne skat ventes at falde med ca. 0,8 % af BNP mellem 2016 og 2017.

Den strukturelle saldo påvirkes af den samme volatilitet. Den strukturelle saldo forventes at bedres fra et underskud på omkring 2 % af BNP i 2015 til et underskud på omkring ½ % af BNP i 2016 og 2017. I 2018 ventes den strukturelle saldo at være i balance. Den strukturelle saldo påvirkes også af usikkerheden omkring provenuet fra pensionsafkastskatten samt andre volatile indtægtsposter såsom indtægterne fra olie- og gasudvindingsindustrien i Nordsøen. De danske myndigheder har filtreret denne volatilitet fra i deres fremskrivning af den strukturelle saldo, selv om dette ikke er tilladt efter den i fællesskab aftalte metode, der anvendes af Kommissionen.

Gælden i den offentlige sektor er lille og følger en nedadgående kurve. Den offentlige bruttogæld ventes at falde gradvist fra 39,6 % af BNP i 2015 til 36,9 % af BNP i 2018. Dette er et godt stykke under grænseværdien i stabilitets- og vækstpagten (60 % af BNP) og betydeligt under gennemsnittet i EU (85 % af BNP i 2015). I lyset af den gradvist

aftagende offentlige gæld og forventningerne om færre offentlige udgifter i forbindelse med pensioner lader truslen mod Danmarks finanspolitiske holdbarhed til at være lille på mellemlang og lang sigt (se også afsnit 3.1).

Tabel 1.1 Økonomiske, finansielle og sociale nøgleindikatorer

	2004-200	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	prognose		
									2016	2017	2018
Realt BNP (år-til-år)	1,9	-4,9	1,9	1,3	0,2	0,9	1,7	1,6	1,0	1,5	1,8
Privat forbrug (år-til-år)	2,7	-3,4	0,8	0,3	0,5	0,3	0,5	1,9	1,8	1,7	2,0
Offentligt forbrug (år-til-år)	1,9	3,0	1,6	-0,6	0,8	-0,1	1,2	0,6	1,3	0,7	0,8
Faste bruttoinvesteringer (år-til-år)	4,3	-13,0	-5,7	0,4	3,7	2,7	3,5	2,5	3,7	3,0	3,6
Eksport af varer og tjenesteydelser (år-til-år)	5,7	-9,2	2,9	7,2	1,2	1,6	3,6	1,8	0,2	2,7	3,3
Import af varer og tjenesteydelser (år-til-år)	8,6	-11,9	0,5	7,4	2,7	1,5	3,6	1,3	1,3	3,4	3,9
Outputgab	3,3	-3,6	-2,6	-2,1	-2,7	-2,6	-1,8	-1,3	-1,6	-1,6	-1,4
Potentiel vækst (år-til-år)	1,4	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,9	1,1	1,2	1,5	1,6
Bidrag til BNP-vækst:											
Indenlandsk efterspørgsel (år-til-år)	2,7	-3,8	-0,3	0,0	1,1	0,6	1,2	1,5	1,9	1,6	1,9
Lagerændringer (år-til-år)	0,1	-2,1	1,0	0,9	-0,2	0,1	0,2	-0,3	-0,4	0,0	0,0
Nettoeksport (år-til-år)	-0,9	1,1	1,2	0,4	-0,7	0,2	0,3	0,4	-0,5	-0,2	-0,1
Bidrag til potentiel BNP-vækst:											
Samlet arbejdsproduktivitet, timer (år-til-år)	0,1	-0,2	-0,2	-0,3	-0,3	-0,2	0,0	0,4	0,5	0,6	0,6
Kapitalakkumulation (år-til-år)	0,7	0,3	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,4	0,4	0,5	0,6
Totalfaktorproduktivitet (år-til-år)	0,6	0,8	1,1	1,0	1,0	0,7	0,5	0,4	0,3	0,4	0,5
Betalingsbalancens løbende poster (% af BNP)	3,0	3,5	6,6	6,6	6,3	7,8	8,9	9,2	.	.	.
Handelsbalance (% af BNP)	4,0	4,5	6,9	6,4	6,0	6,6	7,0	7,4	.	.	.
Bytteforhold, varer og tjenesteydelser (år-til-år)	0,7	0,3	2,4	-1,9	0,5	1,0	0,8	0,2	-0,3	0,1	0,3
Kapitalbalance (% af BNP)	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	-0,2	-0,4	.	.	.
Nettostilling over for udlandet (% af BNP)	-1,8	0,9	12,8	27,8	36,1	37,2	44,1	34,0	.	.	.
Omsættelig udlandsgæld, netto (% af BNP) (1)	-29,7	-32,4	-27,8	-23,4	-16,7	-14,5	-4,3	-4,0	.	.	.
Omsættelig udlandsgæld, brutto (% af BNP) (1)	142,4	165,4	169,9	162,2	159,1	156,0	150,5	141,8	.	.	.
Eksportresultater ift. udviklede lande (procentvis ændring over 5 år)	6,7*	3,6*	-3,3	-5,9	-7,9	-9,9	-9,4	-6,82	.	.	.
Eksportmarkedsandele, varer og tjenesteydelser (år-til-år)	0,3	-1,6	-9,8	-4,2	-4,8	2,2	0,1	-2,3	.	.	.
FDI-strømme, netto (% af BNP)	2,5	0,9	3,5	-0,1	1,6	1,8	1,0	1,8	.	.	.
Opsparingskvote, husholdninger (nettoopsparing i procent af disponibel indkomst)	-2,9	0,7	1,8	0,8	0,1	2,3	-1,8	4,4	.	.	.
Kreditstrømme i den private sektor, konsolideret (% af BNP)	17,7	-1,8	-3,0	4,5	7,9	-2,7	0,2	-1,2	.	.	.
Gæld i den private sektor, konsolideret (% af BNP)	198,3	232,2	220,7	221,0	224,0	216,3	215,6	210,1	.	.	.
heraf i husholdninger, konsolideret (% af BNP)	119,1	141,6	137,6	137,8	135,7	132,8	131,4	128,3	.	.	.
heraf i ikkefinansielle selskaber, konsolideret (% af BNP)	78,2	89,7	82,3	82,6	87,7	83,0	83,8	81,4	.	.	.
Nettofordringsherhvervelse, virksomheder (% af BNP)	3,8	6,6	7,9	8,7	8,4	8,4	8,4	7,4	6,2	5,1	4,4
Driftoverskud i selskaber, brutto (% af BNP)	22,6	20,0	22,2	22,2	22,9	22,7	22,4	21,9	20,8	21,0	21,0
Nettofordringsherhvervelse, husholdninger (% af BNP)	-4,8	-0,5	0,6	-0,6	0,9	-0,2	-2,1	1,3	1,4	3,3	3,3
Deflateret boligprisindeks (år-til-år)	7,6	-13,1	0,3	-4,0	-4,9	3,1	3,0	6,3	.	.	.
Boliginvesteringer (% af BNP)	6,0	4,2	3,7	4,3	4,1	3,7	3,9	4,0	.	.	.
BNP-deflator (år-til-år)	2,7	0,5	3,2	0,6	2,4	0,9	0,8	0,9	0,0	1,4	1,8
Harmoniseret forbrugerprisindeks (HICP, år-til-år)	2,0	1,0	2,2	2,7	2,4	0,5	0,4	0,2	0,0	1,4	1,6
Nominelle lønomkostninger pr. ansat (år-til-år)	3,5	2,8	3,2	1,4	1,8	1,6	1,5	1,5	1,9	2,2	2,7
Arbejdsproduktivitet (reale værdier, pr. ansat, år-til-år)	0,5	-1,8	4,3	1,4	1,0	1,0	0,7	0,3	.	.	.
Enhedslønomkostninger (ULC, hele økonomien, år-til-år)	3,0	4,7	-1,0	0,0	0,9	0,6	0,8	1,1	2,4	1,8	1,7
Reale enhedslønomkostninger (år-til-år)	0,3	4,1	-4,1	-0,6	-1,5	-0,3	0,1	0,2	2,4	0,4	-0,1
Real effektiv valutakurs (ift. ULC, år-til-år)	1,9	2,9	-4,5	-1,8	-3,9	1,9	1,0	-2,5	2,5	0,6	-0,1
Real effektiv valutakurs (ift. HICP, år-til-år)	0,2	2,6	-4,4	-0,7	-2,9	1,0	0,8	-3,2	1,1	-1,4	.
Skattele på arbejde for en enlig med gennemsnitsløn (%)	41,0	39,5	38,3	38,4	38,6	35,8	35,6	35,9	.	.	.
Skattele på arbejde for en enlig, der tjener 50% af gennemsnitslønnen (%)	37,5*	36,6	35,3	35,4	35,7	31,0	30,8	31,1	.	.	.
Samlede passiver i finanssektoren, ikkekonsolideret (år-til-år)	10,2	6,7	10,4	-0,3	0,9	2,3	9,1	0,5	.	.	.
Kernekapitalprocent (%) (2)	.	14,4	15,1	15,5	17,3	17,7	16,4	18,0	.	.	.
Egenkapitalforrentning (%) (3)	.	-3,7	1,8	-0,1	1,8	3,8	3,6	6,5	.	.	.
Misligholdt gæld, brutto (% af alle gældsinstrumenter samt lån og forskud) (4)	.	2,8	3,1	3,0	3,9	3,9	5,1	4,0	.	.	.
Arbejdsløshed	4,3	6,0	7,5	7,6	7,5	7,0	6,6	6,2	6,2	5,9	5,7
Langtidsledighed (% af den aktive befolkning)	0,8	0,6	1,5	1,8	2,1	1,8	1,7	1,7	.	.	.
Ungdomsarbejdsløshed (% af den aktive befolkning i samme aldersgruppe)	8,0	11,8	13,9	14,2	14,1	13,0	12,6	10,8	12,0	.	.
Erhvervsfrekvens (15-64-årige)	80,3	80,2	79,4	79,3	78,6	78,1	78,1	78,5	.	.	.
Personer i risiko for fattigdom eller social eksklusion (% af den samlede befolkning)	16,7	17,6	18,3	17,6	17,5	18,3	17,9	17,7	.	.	.
Personer, der lever i husholdninger med meget lav arbejdsintensitet (% af den samlede befolkning under 60 år)	9,5	8,8	10,6	10,5	10,2	11,9	12,2	11,6	.	.	.
Offentlig saldo, staten (% af BNP)	4,0	-2,8	-2,7	-2,1	-3,5	-1,0	1,4	-1,3	-1,6	-1,6	-0,9
Skattetryk (%)	47,8	46,3	46,3	46,3	46,9	47,5	50,3	47,6	47,0	46,1	45,9
Strukturel budgetsaldo (% af BNP)	.	.	-1,1	-0,7	-0,3	-0,9	-0,6	-1,9	-0,6	-0,6	0,0
Offentlig bruttogæld, staten (% af BNP)	34,8	40,2	42,6	46,1	44,9	44,0	44,0	39,6	38,3	37,8	36,9

(1) Summen af gældsinstrumenter i porteføljen, andre investeringer og reserveaktiver

(2, 3) Nationale bankkoncerner og selvstændige banker.

(4) Nationale bankkoncerner og selvstændige banker, udenlandsk kontrollerede datterselskaber (EU og ikke-EU) samt udenlandsk kontrollerede filialer (EU og ikke-EU).

(*) Angiver BPM5 og/eller ENS95

Kilde: Europa-Kommissionen, Den Europæiske Centralbank

2. FREMSKRIDT MED DE LANDESPECIFIKKE HENSTILLINGER

De fremskridt, der er gjort med hensyn til at implementere henstillingerne til Danmark fra 2016⁽⁴⁾, skal ses i et mere langsigtet perspektiv siden det europæiske semesters indførelse i 2011. Hvad angår landespecifik henstilling nr. 1 foretog Danmark en rettidig og varig korrektion af det uforholdsmæssigt store underskud mellem 2010 og 2013. Det offentlige underskud, som ifølge myndighederne i april 2010 var planlagt til at nå 5,4 % af BNP i 2010, nåede i realiteten aldrig over traktatens referenceværdi på 3 % af BNP i årene under proceduren, undtagen i 2012 hvor den samlede saldo blev påvirket negativt af en engangsforanstaltning relateret til en pensionsreform. I denne periode blev den samlede saldo forbedret fra -2,7 % af BNP i 2010 til -1,1 % af BNP i 2013, og underskuddet har lige siden ligget under 3 % af BNP. Den finanspolitiske ramme er blevet styrket ved, at finanspagten er blevet omsat til national lov, samt ved at der er indført retligt bindende flerårige udgiftslofter på alle tre forvaltningsniveauer, som trådte i kraft i 2014.

Regeringen har haft særligt fokus på at øge produktivitetsvæksten, erhvervsinvesteringerne og konkurrencen i de dele af servicesektoren, der er rettet mod hjemmemarkedet. Der er taget løbende, men begrænsede, skridt i rette retning siden 2011. I 2012 nedsatte man Produktivitetskommissionen, som skulle fremsætte anbefalinger til, hvad der kunne gøres for at øge produktiviteten i den private og den offentlige sektor. Flere af disse anbefalinger, som blev offentliggjort i 2014, er siden blevet efterkommet. Der er bl.a. åbnet for mere konkurrence inden for kommunale og regionale indkøb og vedtaget forenklinger af udbudsloven. Derimod er der indtil videre ikke fulgt op på Produktivitetskommissionens anbefalinger vedrørende reguleringen inden for brancher såsom taxikørsel og jernbanedrift. Med hensyn til bygge- og anlægsbranchen er bygge-loven ved at blive ændret for at lette og forenkle byggetilladelsesprocedurerne, og der pågår en undersøgelse af byggesektoren med henblik på at tilpasse dansk lovgivning til internationale standarder, hvilket vil give mulighed for øget konkurrence fra udlandet i sektoren. De foreslåede ændringer af planloven skal sikre færre

⁽⁴⁾ Der henvises særligt til afsnit 3 for en vurdering af de øvrige reformer, der er blevet gennemført i de foregående år.

restriktioner for etablering af butikker ved at give mulighed for at opføre større butikker og give kommunerne større fleksibilitet i forbindelse med planlægningsprocesserne i detailsektoren.

Danmarks landespecifikke henstillinger mellem 2011 og 2014 vedrørte også arbejdsudbuddet på længere sigt og en forbedring af beskæftigelsesegnetheden for personer, der befinder sig på kanten af arbejdsmarkedet. Danmark har i denne periode gennemført en række arbejdsmarkeds- og pensionsreformer samt reformer af socialpolitikken. Der er også truffet foranstaltninger til at give uddannelsessystemet et kvalitetsløft og nedbringe frafaldsprocenterne inden for erhvervsuddannelserne. Danmark har gjort tilstrækkelige fremskridt på disse områder til, at de siden 2015 ikke længere er genstand for landespecifikke henstillinger.

Henstillingen fra 2011-2012 om at styrke stabiliteten på bolig- og finansmarkedet på mellemlang sigt er blevet opgivet, efter at de danske myndigheder har truffet adskillige initiativer på området. Disse omfatter bl.a. en mere begrænset anvendelse af lån med variabel rente og lån med afdragsfrihed, en ny ordning for bedre kreditvurdering og en øget overvågning af systemiske risici. Detaljerede undersøgelser foretaget af Danmarks Nationalbank og af det daværende Erhvervs- og Vækstministerium af husholdningernes gældsstruktur, som bygger på aktuelle mikrodata, peger i retning af en forholdsvis stor modstandsdygtighed i de danske husholdninger i tilfælde af rentestigninger.

Overordnet set har Danmark gjort visse fremskridt⁽⁵⁾ med at implementere de landespecifikke henstillinger fra 2016. Hvad angår landespecifik henstilling nr. 2 har regeringen fremlagt reformer af detailhandelen, som endnu ikke er vedtaget, hvorfor fremskridtene anses for at være begrænsede på dette område. Kortlægningen af standarder i 2015, den nye elsikkerhedslov fra 2015 og de foreslåede ændringer af bygge-loven med henblik på at forenkle procedurerne har skabt

⁽⁵⁾ Oversigtstabelen i bilaget indeholder nærmere oplysninger om de fremskridt, der er gjort, og de foranstaltninger, der er truffet, med hensyn til at implementere de politiske anbefalinger i hver enkelt landespecifik henstilling. Denne overordnede vurdering omfatter ikke en vurdering af overensstemmelsen med stabilitets- og vækstpagten.

Tabel 2.1 Oversigtstabel over vurderingen af henstillingerne fra 2016

Danmark	Overordnet vurdering af fremskridt med de landespecifikke henstillinger fra 2016: Visse fremskridt
Henstilling nr. 1: Overholde den mellemfristede budgetmålsætning i 2016 og opnå en årlig finanspolitisk tilpasning på 0,25 % af BNP i retning af den mellemfristede budgetmålsætning i 2017.	De landespecifikke henstillinger, der vedrører overholdelsen af stabilitets- og vækstpakten, vil blive undersøgt nærmere i foråret, når der rådes over endelige data
Henstilling nr. 2: Øge produktiviteten og investeringerne i den private sektor ved at styrke konkurrencen i den danske servicesektor, navnlig i detailbranchen og i bygge- og anlægsbranchen. Tilskynde til øget samarbejde mellem virksomheder og universiteter.	Visse fremskridt
	<ul style="list-style-type: none"> · Der er gjort visse fremskridt med hensyn til at styrke konkurrencen i bygge- og anlægssektoren og begrænsede fremskridt med hensyn til at styrke konkurrencen i detailhandelen. · Der er gjort visse fremskridt med hensyn til at øge samarbejdet mellem virksomheder og universiteter.

Kilde: Europa-Kommissionen

en vis fremgang med hensyn til at øge konkurrencen i bygge- og anlægsbranchen. Politiske initiativer til at styrke samarbejdet mellem erhvervslivet og universiteterne gennem særlige programmer og oprettelsen af Innovationsfonden har også sikret visse fremskridt.

Tekstboks 2.1: EU-budgettets bidrag til strukturelle ændringer i Danmark

Der er i alt tildelt 1,5 mia. EUR fra de europæiske struktur- og investeringsfonde til Danmark i perioden 2014-2020. Det svarer til omkring 0,1 % af BNP om året (i perioden 2014-2017) og til 2 % af de nationale offentlige investeringer¹. Pr. 31. december 2016 var der allerede fordelt et anslået beløb på 528 mio. EUR til konkrete projekter, svarende til ca. 34 % af det samlede bidrag fra ESI-fondene.

Øvrige midler fra Den Europæiske Fond for Strategiske Investeringer (EFSI), Horisont 2020, Connecting Europe-faciliteten og andre EU-fonde under direkte forvaltning kommer oven i ESI-midlerne. Ved udgangen af 2016 havde Danmark indgået aftaler for 658,7 mio. EUR til projekter under Connecting Europe-faciliteten. EIB-Gruppen har godkendt finansiering under EFSI for 329 mio. EUR, som ventes i alt at udløse investeringer på knap 1 mia. EUR (pr. ultimo 2016).

Alle de nødvendige reformer og strategier (jf. forhåndsbetingelserne) er på plads for at sikre en effektiv anvendelse af midlerne².

Der er taget hensyn til alle relevante landespecifikke henstillinger i forbindelse med udformningen af programmerne for 2014-2020. ESI-midlerne har i Danmark i vid udstrækning til formål at fremme udviklingen af små og mellemstore virksomheder. En stor del af investeringerne går til oprettelsen af klynger og netværkssammensætninger, som skal hjælpe de små og mellemstore virksomheder med at stable et innovationsorienteret samarbejde på benene med forskningsinstitutionerne og/eller universiteterne samt med at udveksle og overføre viden og teknologi. I den forbindelse bidrager ESI-midlerne til at imødegå de udfordringer, der er nævnt i henstillingen, da støtten til innovation i virksomhederne ventes at føre til, at 2 700 virksomheder præsenterer produkter, der er nye for virksomhederne eller for markedet.

Foruden de udfordringer, der identificeres i den landespecifikke henstilling, **hjælper ESI-fondene også med at tackle andre strukturelle svagheder, der hæmmer væksten og konkurrenceevnen.** Det drejer sig f.eks. om investeringer i foranstaltninger til at gøre virksomhederne mere energieffektive, hvilket på den ene side vil øge de små og mellemstore virksomheders konkurrenceevne (ventes at øge energibesparelserne med 22 mio. EUR i løbet af programmeringsperioden) og på den anden side vil reducere CO₂-udledningerne med mere end 127 000 ton CO₂-ækvivalenter. ESI-fondene bidrager også til at håndtere de udfordringer, der blev identificeret i de foregående år som led i det europæiske semester, bl.a. spørgsmålet om social inklusion, ved at fokusere på beskæftigelsesegnheden for personer på kanten af arbejdsmarkedet og forbedringer af erhvervsuddannelserne og de videregående uddannelser. Således forventes mere end 11 000 personer at modtage uddannelse med henblik på at sikre eller forbedre deres beskæftigelsesegnhed.

<https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/DK>

¹ Nationale offentlige investeringer er defineret som bruttoinvesteringer + investeringstilskud + nationale udgifter til landbrug og fiskeri.

² Når programmerne vedtages, skal medlemsstaterne opfylde en række forhåndsbetingelser, som skal sikre gode rammer og investeringsbetingelser inden for størsteparten af de områder, der modtager offentlige investeringer. Kommissionen kan foreslå en midlertidig suspension af alle eller dele af de mellemliggende betalinger for de medlemsstater, der ikke har opfyldt forhåndsbetingelserne inden udgangen af 2016.

3. REFORMPRIORITETER

3.1. DE OFFENTLIGE FINANSER OG BESKATNING

3.1.1. SKATTESYSTEMET

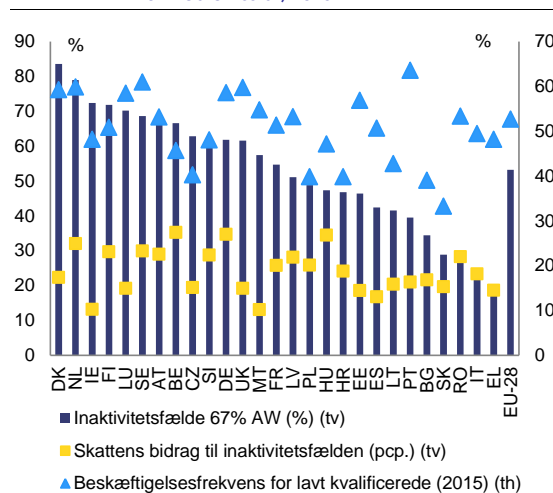
De seneste ændringer af det danske skattesystem har haft til formål at skabe gunstigere rammer for investering og iværksætter. 2025-planen, som blev fremlagt af den tidligere regering (og som forventes at blive ført videre af den nye regering i en eller anden form), sigtede mod at fremme investeringer og produktiviteten. Planen er at sænke skatten for virksomheder ved at indføre et fradrag for egenkapitalinvesteringer (ACE) i ny kapital, indføre et større skattefradrag for investeringer i F&U og sænke skatten for nye virksomheder. Ideen er også at tilskynde investorer til at sætte deres penge i lovende små virksomheder. For at mindske incitamentet til at stifte gæld har regeringen planer om at begrænse mulighederne for at fradrage renter af lån i den personlige indkomstskat.

De løbende ejendomsskatter er blevet fastfrosset, og ejendomsvurderingerne er forældede. Regeringen er kommet med et udspil til en ny og mere hensigtsmæssig måde at vurdere ejendommens værdi på. Det vil kunne få boligejerne til at betale skat på grundlag af ejendommens aktuelle markedsværdi. Regeringen ønsker også at sænke ejendomsskatten. Ifølge planerne vil to tredjedele af boligejerne skulle betale mindre end under de nuværende regler, og den sidste tredjedel ventes ikke at få en større skatteregning på grund af den faste skatterabat, som regeringen har til hensigt at introducere (se også afsnit 3.2).

Personer med lave indkomster har stor risiko for at falde i en passivitetsfælde, som det nuværende skattesystem også bidrager til (figur 3.1.1). For at fremme jobskabelsen påtænker regeringen af sænke den personlige indkomstskat for især de mindste indkomster og mellemindkomsterne. Disse ændringer skal øge arbejdsudbuddet og beskæftigelsen. I Danmark er fattigdomsrisikoen lavere end i de fleste andre EU-lande – alligevel var 12,7 % af befolkningen i risiko for fattigdom i 2015. Regeringen har

foreslået at fritage hjemløse for indkomstskat op til en vis grænse og at yde en særlig ydelse til personer, som har stået uden for arbejdsmarkedet i længere tid (se afsnit 3.3).

Figur 3.1.1: Passivitetsfælde for lavtlønnede pr. EU-medlemsstat, 2015

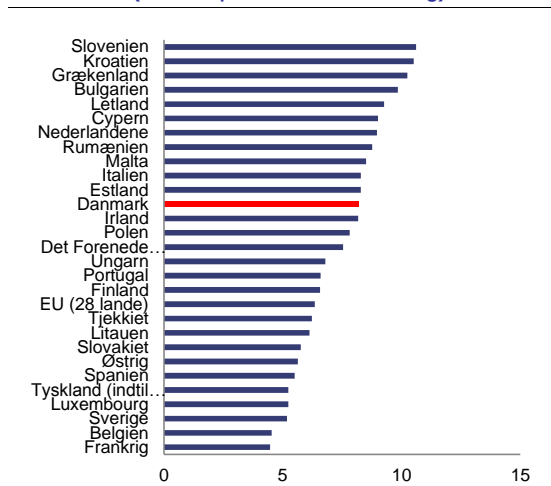
Kilde: Europa-Kommissionen, Tax and Benefit Indicator Database, baseret på tal fra OECD.

Formålet med PSO-afgiften er at støtte Danmarks ambitiøse miljømål. Der opkræves en PSO-afgift af alt forbrug af elektricitet i Danmark, og afgiften går til at støtte vedvarende energi. Fra og med 2017 vil Danmark udfase PSO-afgiften og i stedet finansiere den over finansloven. Regeringen har truffet sin beslutning på grundlag af en evaluering af PSO-ordningen, som viste, at den medførte for store energirelaterede udgifter i forhold til dens bidrag med hensyn til at fremme udviklingen af vedvarende energi. Europa-Kommissionen havde desuden udtrykt konkurrencemæssige betænkeligheder over PSO-afgiften, fordi elproducenter i de øvrige medlemsstater, som eksporterer elektricitet til Danmark, ikke havde mulighed for at modtage subsidier på samme betingelser som de danske energiselskaber.

Med 4,08 % af BNP i 2014 er provenuet fra miljøafgifter meget stort sammenlignet med EU-gennemsnittet (2,46 %). Sammenlignet med

det samlede provenu fra afgifter og sociale bidrag tegnede miljøafgifterne sig for 8,18 % i 2014 (gennemsnit i EU: 6,35 %), jf. figur 3.1.2. Det er et mindre fald i forhold til 2013 (8,92 %).

Figur 3.1.2: **Provenu af miljøafgifter i procent af det samlede provenu fra afgifter og sociale bidrag (ekskl. imputerede sociale bidrag) i 2014.**

Kilde: Eurostat

3.1.2. DEN FINANSPOLITISKE RAMME

Den finanspolitiske ramme i Danmark udgøres af en mellemsigtet budgetstrategi, budgetloven og bestemmelserne i stabilitets- og vækstpagten. Den mellemfristede budgetstrategi gælder på alle forvaltningsniveauer. Hovedformålet med strategien er på mellemlang til lang sigt at opnå balance eller overskud på den strukturelle offentlige saldo.

Det Økonomiske Råd overvåger overholdelsen af de nationale finanspolitiske regler. I forbindelse med budgetloven fra 2012 blev Det Økonomiske Råd udpeget som "finanspolitisk vagthund" og overvåger holdbarheden i de langsigtede offentlige finanser, den mellemfristede udvikling i den offentlige saldo, samt om de vedtagne udgiftslofter overholdes og er afstemt med den mellemfristede budgetmålsætning.

3.1.3. DEN FINANSPOLITISKE HOLDBARHED

Truslen mod Danmarks finanspolitiske holdbarhed er lille på både kort, mellemlang og lang sigt. Ifølge Europa-Kommissionens

kommande rapport om gældens bæredygtighed ("Debt Sustainability Monitor") lader truslen mod Danmarks finanspolitiske holdbarhed til at være begrænset på kort, mellemlang og lang sigt. Der er ingen risiko for et finanspolitisk pres på kort sigt, selv om nogle variabler (bl.a. andel af kortfristet gæld ud af den samlede gæld) peger i retning af visse udfordringer på kort sigt. Statens eventualforpligtelser i relation til banksektoren, navnlig som følge af bankernes høje indlånskvote og den forholdsvis store andel af misligholdte lån kombineret med lave (under 33 %) dækningsgrader, kræver løbende overvågning. På mellemlang sigt er der ingen umiddelbare trusler mod gældens bæredygtighed som følge af den forholdsvis lille og gradvist faldende offentlige gæld frem mod udgangen af prognosen (2027). Gældsrevideringerne viser en modstandsdygtighed over for potentielle chok i forbindelse med den nominelle vækst, renterne og den primære saldo. Analysen af indikatoren for holdbarhedsgabet (S1)⁽⁶⁾ giver heller ikke anledning til at frygte risici på mellemlang sigt. Det skyldes, at gældskvoten ligger langt under traktatens referenceværdi på 60 %, at de aldersrelaterede udgifter er aftagende, og at der tages udgangspunkt i en allerede positiv budgetstilling. Endelig er der ingen trussel mod Danmarks finanspolitiske holdbarhed på lang sigt, forudsat at det strukturelle primære overskud som anslået af Kommissionen sikres for 2018 og fremefter. De langsigtede risici synes begrænsede på grund af den allerede gunstige budgetsaldo, og fordi de stigende offentlige udgifter til sundhed og langtidspleje ventes at blive næsten fuldt udlignet af en forventet nedbringelse af udgifterne til pensioner og andre forhold.

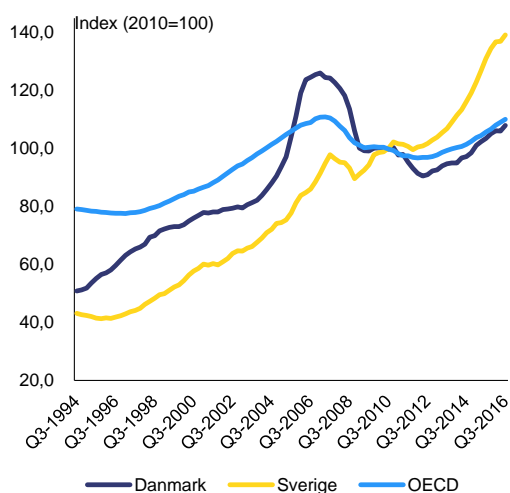
⁽⁶⁾ Den mellemfristede bæredygtighedsindikator S1 måler, hvor stor en finanspolitisk indsats der skal til akkumuleret set i fem år efter prognoseperioden (dvs. fra 2019) for at bringe gældskvoten ned under 60 % inden for 15 år (dvs. 2031).

3.2. FINANSSEKTOREN

3.2.1. BOLIGMARKEDET OG GÆLD I DEN PRIVATE SEKTOR

De danske reale boligpriser er steget kraftigt, siden de nåede deres laveste niveau i andet kvartal af 2012. Den årlige vækstrate steg fra 1,5 % i første kvartal af 2013 til 6,3 % i fjerde kvartal af 2015, men er dog aftaget en anelse til 4,3 % i tredje kvartal 2016 (figur 3.2.1). Prisstigningerne har været særligt kraftige i bestemte geografiske områder og boligsegmenter. Stigningerne er især sket i de største byområder: Priserne i København er siden 2012 f.eks. steget med 47 % i forhold til det nationale gennemsnit på 19 %. Gennemsnitspriserne ligger stadig knap 14 % under deres øvre vendepunkt i første kvartal af 2007, hvorimod priserne i København ligger over niveauet før krisen. Priserne på flerfamiliehuse (koncentreret i byområderne) er steget med 44 % siden lavpunktet i 2012, mens priserne på enfamiliehuse er steget med 17 % i samme periode.

Figur 3.2.1: Det reale boligprisindeks (indeks 2010=100)

Kilde: Eurostat, OECD

Faktorer på efterspørgselssiden driver prisudviklingen. Den stærke urbaniseringstendens lægger et opadrettet pres på ejendomspriserne i de største byområder. Mens den danske befolkning i snit voksede med 3 % mellem 2008 og 2015, er befolkningen i København vokset med 17 %, og byen ventes at forblive en af de hurtigst voksende hovedstæder i EU. Danmarks BNP anslås kun at være vokset med 5 % mellem 2012 og 2016, men

til gengæld steg den reale disponible indkomst med 18 % i samme periode, på niveau med boligpriserne. Den lave inflation har skabt endnu bedre finansieringsvilkår, og realkreditrenterne faldt til et historisk lavt niveau i 2015, men er siden steget en anelse. De gunstige finansieringsvilkår forstærkes yderligere af muligheden for at optage lån med afdragsfrihed. Takket være det unikke danske realkreditsystem har husholdningerne kunnet optage mange billige realkreditlån, hvilket har ført til en af de laveste realkreditrenter i EU.

Politikken skaber stadig incitament til at opbygge friværddi. Selv om rentefradraget for realkreditlån gradvis sænkes fra 33 % i 2007 til 25 % i 2019, er det stadig blandt de højeste i EU. Danmark tilhører også en gruppe af relativt få EU-lande, der ikke har et øvre loft for, hvor stort et beløb der kan fradrages, og der ikke anvender særlige betingelser for, hvornår realkreditlånet kan give anledning til fradrag ⁽⁷⁾.

Visse elementer af boligskattesystemet kan forbedres for at mindske udsvingene i boligpriserne. Den danske boligbeskatning består af to separate skatter: ejendomsværdiskatten og grundskylden. Størsteparten af boligejerne betaler løbende ejendomsskat på grundlag af vurderinger fra 2001-2002, og der er indført et loft over stigninger af grundskylden (se også afsnit 3.1). Ejendomsværdiskatten er således underlagt et nominelt loft, så en stigning i ejendommens værdi ikke medfører en skattestigning for mange boligejere. Siden 2001 er den effektive boligskattesats på nationalt plan derfor faldet fra 1 % i 1998 til under 0,55 % i 2015 med store regionale forskelle (Klein m.fl., 2016). Det aktuelle boligskattesystem begunstiger således de områder, der har været genstand for de største prisstigninger (f.eks. de største byområder), og kan føre til kraftigere udsving i boligpriserne. Det nuværende system begrænser desuden statens indtægter fra de højere boligpriser. I januar 2017 fremlagde regeringen et forslag til en ændring af boligskatten.

Der er især mangler på udbudssiden i de større byområder. De hurtigt stigende jordpriser og de langvarige og komplekse planlægningsprocesser

⁽⁷⁾ I Nederlandene kan der f.eks. kun foretages fradrag for amortiserede lån.

udgør fortsat store hindringer i den danske boligsektor. I den nærmeste fremtid risikerer manglen på faglært arbejdskraft også at blive en udfordring på udbudssiden (Dansk Byggeri, 2015).

Lejemarkedet er stadig underlagt en af de strengeste reguleringer blandt EU-landene. Til trods for reformer på området⁽⁸⁾ er omkring 80 % af den samlede private lejemasse stadig underlagt lejeregulering. På grund af den høje regulering (Cuerpo m.fl., 2014) er priserne på lejeboliger faldet til under markedsprisen i nogle regioner, navnlig i Københavnsområdet. Betydelige forskelle mellem markedsprisen og lejeprisen kan begrænse udbuddet af lejelejligheder og øge efterspørgslen efter ejerboliger, hvilket skaber et yderligere opadrettet pres på boligpriserne. De færre muligheder på lejemarkedet kan gøre det vanskeligt for lavindkomsthusholdningerne at finde billige boliger og komme ind på boligmarkedet, hvilket hæmmer mobiliteten på arbejdsmarkedet.

Til trods for en tiltagende udvikling i boligpriserne er kreditudviklingen afdæmpet.

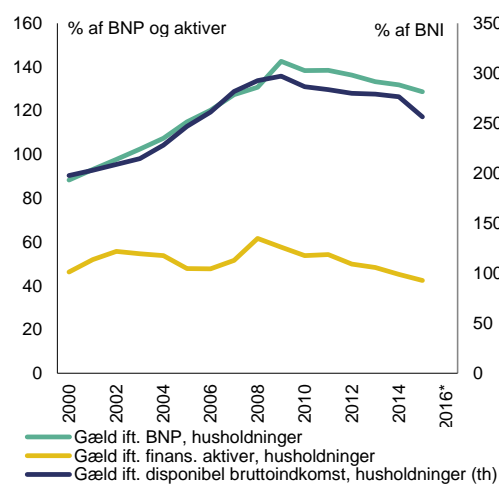
Den årlige vækst i lån til husholdninger er faldet gradvist siden 2007 og steg med kun 1 % i 2016. De danske husholdninger har derfor befundet sig i en fase med passiv nedgearing, hvor en behersket låneefterspørgsel og kreditvilkårene bidrager til en smidig og gradvis konsolidering af husholdningernes gæld, der drives af den nominelle økonomiske vækst. Husholdningernes gæld både som andel af BNP og af den disponible indkomst er faldet løbende. Gælden i forhold til disponibel indkomst er faldet fra det øvre vendepunkt på 297 % i 2009 til 240,1 % i 2016 (en af de kraftigste konsolideringsgrader i EU), mens gælden i forhold til BNP er faldet fra det øvre vendepunkt i 2009 på 142,5 % til 120,7 % i 2016. Konsolideringen tog kraftigt til mellem 2014 og 2016, hvor gælden i forhold til disponibel indkomst faldt med 36 procentpoint, mens den i forhold til BNP faldt med 11,1 procentpoint (figur 3.2.2).

Den høje gæld blandt husholdningerne modsvares af en stærk finansiel position med aktiver, der overstiger bruttogælden. Der føres

⁽⁸⁾ Den danske lejeregulering blev ophævet i 1991 for nye byggerier, således at kun ejendomme opført før 1991 stadig er underlagt regulering.

en politik, som har skabt incitamenter for de danske husholdninger til at spare op i pensionsordninger og i friværdi i stedet for at afvikle bruttogælden. Dette har bidraget til en balanceoppustning med betydelige aktiver og passiver. En stor del af husholdningernes gæld er knyttet til en boligformue, og bruttogælden modsvares af en betydelig pensionsformue. Husholdningernes gæld i forhold til finansielle aktiver er faldet fra deres høje niveau i 2008 på 61,7 % til 40 % i 2016.

Figur 3.2.2: Lånefinansiering blandt husholdninger - Danmark (2015)

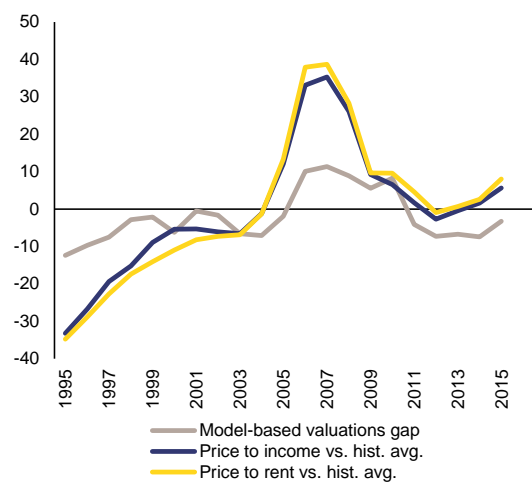
Kilde: Eurostat

Store pensionsopsparinger betyder, at de danske husholdninger kan servicere deres gæld selv efter pensionering. Pensionsmidlerne er imidlertid først til rådighed ved pensionering og primært i form af månedlige udbetalinger. Størsteparten af pensionsmidlerne er bundet i aktier og obligationer og er således udsat for værdiudsving. De danske husholdningers balance kan derfor være sårbar over for chok, som kan påvirke deres evne til at servicere gælden.

På den korte bane lader de danske boligpriser til at være på linje med de underliggende fundamentale forhold. Boliglånsindikatoren (pris ift. indkomst) er dog steget løbende siden 2011, selv om den stadig ligger 25 % under det højeste niveau under boligboblen. Ifølge Europa-Kommissionens beregninger lader der ikke til at være tale om en potentiel overvurdering på nationalt plan, da boligpriserne synes at ligge på et rimeligt niveau

(jf. figur 3.2.3)⁽⁹⁾. Ikke desto mindre kan de samlede tal skygge for regionale forskelle, og ifølge nyere analyser er der tegn på en potentiel overophedning i Københavnsområdet (Klein m.fl., 2016).

Figur 3.2.3: Overvurderingsgab ift. pris/indkomst, pris/leje og de grundlæggende modelværdier.

(1) Overvurderingsgabets er anslået på basis af et gennemsnit af forskellene mellem pris/indkomst, pris/leje og de grundlæggende modelværdier. De langsigtede værdier er beregnet på grundlag af 1995-2015.

Kilde: Beregninger foretaget af Kommissionens tjenestegrene.

Til trods for den positive udvikling i de seneste år kan den store gæld blandt husholdningerne stadig skabe problemer for den finansielle stabilitet. Hvis husholdningerne rammes af indkomstnedgang, rentechok eller værditab på boligen, vil det formodentlig påvirke deres forbrug. Det var tilfældet i adskillige EU-lande efter finanskrisen, herunder også Danmark, og kombineret med et fald i boliginvesteringerne bidrog det til den længerevarende økonomiske afmatning. Hvis en sådan risiko skulle blive til virkelighed, kan det smitte af på andre lande i Norden og Baltikum. Det Europæiske Udvalg for Systemiske Risici (ESRB) – som i 2016 gennemførte en EU-dækkende fremadrettet vurdering af sårbarheder i forbindelse med boligejendomme – rettede en advarsel til Danmark

⁽⁹⁾ Det aggregerede vurderingsgab er et gennemsnit af tre indikatorer: 1) prisoverkommelighed (forskul i forhold til det langsigtede gennemsnit af pris-/indkomstkvoten), 2) forrentning (forskul i forhold til det langsigtede gennemsnit af pris-/lejekvoten) og 3) et overslag over afvigelsen fra normalværdien baseret på en standard fejlkorrigeringsmodel.

om sårbarheder i boligsektoren som følge af kombinationen af et procyklisk boligskattesystem, et højt reguleret lejemarked, muligheden for at stifte afdragsfrie lån og den store andel af realkreditlån med variabel rente⁽¹⁰⁾.

Danmark har truffet adskillige politiske foranstaltninger for at nedbringe risiciene relateret til de stigende boligpriser og til gældsætningen samt for at gøre finanssektoren mere robust. Rentefradraget på realkreditlån sænkes gradvist. De tilsynsmæssige foranstaltninger rettet mod bankerne, den såkaldte tilsynsdiamant⁽¹¹⁾, er ved at blive indfaset. Fra november 2015 skal boligkøbere selv stille en udbetaling på 5 % i forbindelse med nye låneansøgninger. I 2016 blev der udsendt en ny vejledning om forsigtighed i kreditvurderingen ved belåning af boliger i vækstområder (København og Aarhus). De syv punkter for god praksis omfatter bl.a. rentestresstest, krav om afvikling for kunder med negativ formue og krav om positiv formue for kunder med høj gældsfaktor (se også afsnit 3.2.2).

De risici, der knytter sig til den store husholdningsgæld mindskes samtidig gradvist gennem ændringer i sammensætningen af låneporteføljen. Tempoet i husholdningernes afvikling af realkreditlån er steget i de seneste år, men er stadig forholdsvis lavt, og andelen af lån med variabel rente i forhold til alle nye lån er faldet. Denne tendens risikerer ikke desto mindre at vende, hvis renterne begynder at stige, og husholdningerne vælger at betale mindre om måneden ved at forlænge afdragsperioden.

3.2.2. STABILITET I FINANSSEKTOREN

Indikatorerne for finansiell soliditet tyder på, at banksektoren er stabil. Bankerne har et solidt kapitalgrundlag. Den gennemsnitlige kernekapitalprocent var på 17,8 % medio 2016 (tabel 1.1). Kvaliteten af de danske bankers aktiver er ringere end for resten af Norden, eftersom nogle danske banker stadig lider under den økonomiske krises eftervirkninger, navnlig de mindre banker

⁽¹⁰⁾ ESRB's varslinger til Danmark og syv andre medlemsstater blev offentliggjort den 28. november 2016.

⁽¹¹⁾ En tilsynsmekanisme, som måler bankernes modstandsdygtighed ud fra fem pejlemærker: store engagementer, udlånsvækst, ejendomsseksponering, funding ratio og likviditetsoverdækning.

uden for byområderne. Den gennemsnitlige andel af misligholdte lån er dog faldet fra 5,1 % i 2014 til 3,6 % i juni 2016. Bankernes rentabilitet er steget yderligere, og i 2015 lå både egenkapitalforrentningen (6,8 %) og forrentningen af aktiver (0,4 %) over EU-gennemsnittet (henholdsvis 4,3 % og 0,3 %). Rentabiliteten i sektoren trækkes ned af realkreditinstitutterne, idet deres forretningsmodel bygger på en lille fortjeneste på realkreditlån.

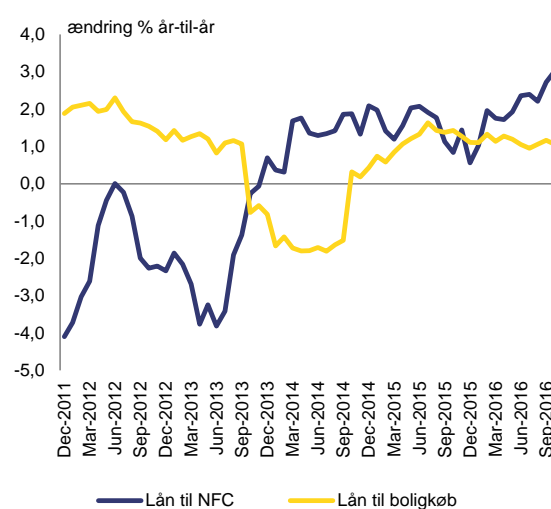
Obligationsmarkedet er yderst veludviklet. Det danske marked for gældsinstrumenter er overordnet set steget fra 492 mia. EUR i 2008 til 644 mia. EUR i 2015 (242 % af BNP). Bankernes udstedelse af gældsinstrumenter, primært realkreditobligationer, tegnede sig for 503 mia. EUR, svarende til 189 % af BNP, og de er således de største udstedere. Staten er den næststørste udsteder med udestående obligationer beløbende sig til 109 mia. EUR (svarende til 41 % af BNP). De ikke-finansielle selskaber anvender stadig kun markedsbaseret gældsfinansiering i begrænset omfang (figur 3.2.5), men deres andel er dog steget til 28 mia. EUR i 2015, dvs. 10,5 % af BNP i forhold til under 6 % i 2008.

Finanssektorens indlånskvote er fortsat nedadgående. Lån til erhvervslivet er steget kraftigere end lån til boligkøb (figur 3.2.4). I oktober 2016 var bankernes eksponering over for erhvervslivet steget til 3 % år-til-år, mens udlånsvæksten til boligkøb lå stabilt på 1,1 % år-til-år. Hvad angår banksektorens passiver steg andelen af indlån med 4,3 %, hvilket bidrager til den langsomme nedbringelse af indlånsknoten siden 2012 (se tabel C.1), men Danmarks indlånskvote på 270 % er stadig den højeste i EU. Det skyldes det betydelige omfang af markedsbaseret finansiering, navnlig realkreditobligationer. 43 % af den danske banksektors passiver bestod af egne udstedte gældsinstrumenter sammenlignet med 28 % i indlån.

Der knytter sig visse risici til den danske banksektor. Den store portefølje af lån med afdragsfrihed, hvor afdragsfriheden udløber i 2019-2020, risikerer at skabe større problemer med hensyn til tilbagebetaling af gæld, især hvis dette falder sammen med en rentestigning. Andelen af afdragsfrie lån i de danske banker er dog faldet i de senere år fra at have udgjort 55 % af alle

realkreditlån i 2013 til 50 % i 2016 (jf. tal fra Realkreditrådet). En anden særlig risiko vedrører den store tilstedeværelse af svenske finanskoncerner på det danske marked (se bl.a. Europa-Kommissionens landerapport om Sverige fra 2016). Det finansielle pres i Sverige, som bl.a. skyldes en kraftig korrektion af de svenske boligpriser, risikerer at smitte af på markedstilliden i Danmark.

Figur 3.2.4: Udvikling i långivningen

(1) Ved beregning af indlånsknoten tages der ikke hensyn til krav hos monetære finansielle institutioner, staten og ikke-residente. NFC er ikke-finansielle selskaber.

Kilde: Den Europæiske Centralbank

I begyndelsen af 2017 konverterede Nordea Bank alle sine nordiske datterselskaber til filialer. Disse er systemisk vigtige i alle fire lande. Fra nu af vil tilsynet med Nordea Bank Danmark, som er den næststørste bank på markedet, være underlagt den svenske tilsynsmyndighed. På basis af standardbestemmelserne vedrørende tilsyn i værtslandet vil denne ændring mindske de danske myndigheders indsigt i bankens virksomhed betydeligt såvel som deres mulighed for at føre en tilsynspolitik. For at håndtere denne nye situation er myndighederne i de nordiske lande blevet enige om aspekter vedrørende informationsudveksling, opgaver og samarbejde i forbindelse med tilsyn, tilsynspolitik, indskyderbeskyttelse og afviklingsplaner.

Kun få tilsynsmæssige foranstaltninger i Danmark er juridisk bindende. I 2016 udpegede

Finanstilsynet⁽¹²⁾ de tidligere identificerede seks største banker i Danmark som systemisk vigtige (O-SII) på grund af deres strukturelle systemiske betydning for finanssektoren. Erhvervsministeriet fastsatte et bufferkrav for hvert af de seks systemisk vigtige institutter afhængigt af det enkelte instituts systemiske betydning⁽¹³⁾. Kravet indføres gradvist mellem 2015 og 2019. Den 1. januar 2016 blev der indført en kontracyklisk kapitalbuffer, som blev sat til 0 %. Denne sats er blevet bevaret ved hver kvartalsvis genberegning i lyset af den svage kreditvækst i landet målt i udlån i forhold til BNP.

I 2016 foretog Finanstilsynet inspektioner hos de fem største realkreditinstitutter i København. Det undersøgte overholdelsen af de nye retningslinjer for kreditvurdering ved belåning af boliger i vækstområderne (se tekstboks 3.2.1). Inspektionen viste, at 10 % af nyligt tildelte lån ikke opfyldte mindst et af de syv punkter for god praksis. Bankerne havde primært lempet deres kreditvurderingsstandarder på grund af den hårde konkurrence på realkreditmarkedet. Finanstilsynet pålagde bankerne at rette op på deres interne procedurer og ledelse.

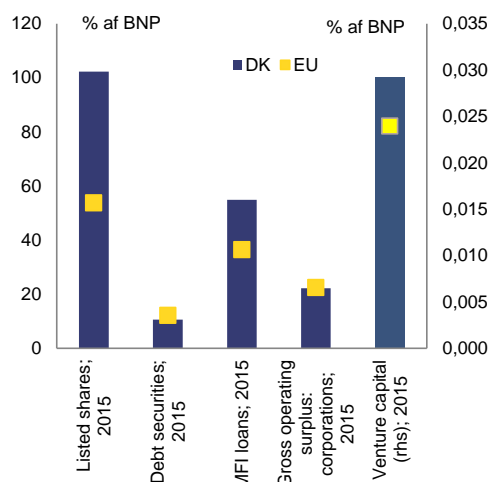
3.2.3. ADGANG TIL FINANSIERING

Aktier er de danske virksomheders primære kilde til finansiering. Det danske aktiemarked, som er fuldt integreret i Nordic OMX-Nasdaq-børsen, er præget af stor markedsdybde. I 2015 udgjorde den samlede mængde af noterede aktier, som er udstedt af virksomheder, 103 % af BNP, hvilket er næsten dobbelt så meget som gennemsnittet i EU (figur 3.2.5). Omfanget af venturekapital i forhold til BNP ligger også over det konstaterede niveau i de fleste EU-lande.

De små og mellemstore virksomheder har stadig forholdsvis let adgang til finansiering i Danmark. Ifølge Europa-Kommissionens SMV-præstationsmåling ligger Danmark alligevel kun nummer otte, når det kommer til adgang til finansiering, hvilket er et betydeligt fald i forhold til tredjepladsen i 2015. Den seneste

makroøkonomiske udvikling peger dog ikke i retning af en forværring af det danske erhvervsklima, og de danske små og mellemstore virksomheder er vokset (støt, men ikke dynamisk) siden 2010.

Figur 3.2.5: Finansiering til ikkefinansielle selskaber

Kilde: Den Europæiske Centralbank, AMECO

Mikrovirksomheder og selvstændige har stadig vanskeligt ved at få adgang til finansiering. De relative udgifter ved at optage mindre lån (op til 1 mio. EUR) i forhold til udgifterne til større lån er langt større i Danmark end i de fleste medlemsstater. Danmark giver bedre muligheder for egenkapitalfinansiering end de fleste medlemsstater. Alligevel rapporterer de små virksomheder om vanskeligheder ved at opnå denne form for finansiering. Konkursreglerne fungerer godt, men det er ikke let at opstarte ny virksomhed efter en konkurs. Det kan tage adskillige år at opnå gældssanering efter en konkurs. I Europa-Kommissionens seneste undersøgelse af virksomhedernes adgang til finansiering (SAFE-undersøgelsen) pegede resultaterne for Danmark i retning af en stigende mangel på gældsfinansiering. For at de små og mellemstore virksomheder kan få et banklån skal de typisk stille sikkerhed i form af fast ejendom. Mange opstartsvirksomheder besidder imidlertid ikke fast ejendom, som de kan belåne.

⁽¹²⁾ Det Systemiske Risikoråd er Danmarks tilsynsmyndighed.

⁽¹³⁾ Det drejer sig om DLR Kredit A/S (buffer: 1 %), Sydbank A/S (1 %), Jyske Bank A/S (1,5 %), Nordea Bank Danmark A/S (2 %), Nykredit Realkredit A/S (2 %), og Danske Bank A/S (3 %).

3.3. ARBEJDSMARKEDET, UDDANNELSE OG SOCIALE SPØRGSMÅL

3.3.1. ARBEJDSMARKEDET OG SOCIAL INKLUSION

Til trods for et velfungerende arbejdsmarked med en høj beskæftigelsesfrekvens og lav arbejdsløshed står Danmark over for en række udfordringer på området. Set i lyset af den aldrende befolkning og velfærdssystemets langsigtede bæredygtighed er det vigtigt at garantere et tilstrækkeligt arbejdsudbud på længere sigt. Andelen af befolkningen over 65 år er steget fra 16,3 % i 2010 til 18,8 % i 2016, og den forventede levetid ved fødslen er ligeledes steget. Danmark har i de senere år vedtaget arbejdsmarkedsreformer for at øge incitamentet til at arbejde. Med disse politiske tiltag søger regeringen at lukke gabet på 3,5 procentpoint til Danmarks Europa 2020-mål om en beskæftigelse på 80 %. Reformerne ventes også at bidrage til den danske velfærdsmodels finanspolitiske holdbarhed på lang sigt.

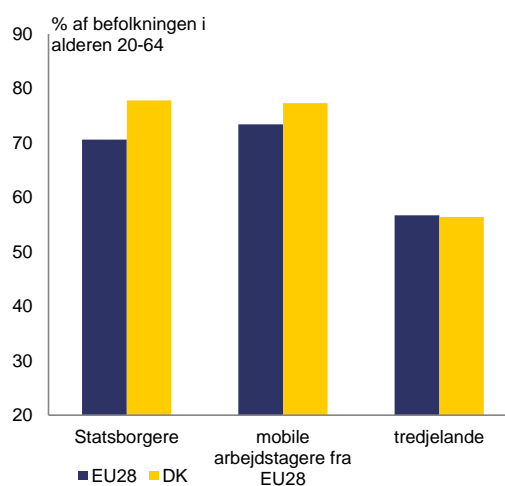
Personer på kanten af arbejdsmarkedet indebærer både et tab af menneskelig kapital og udgør en samfundsmæssig udfordring.

Beskæftigelsesfrekvensen for personer med handicap har været stabil i de senere år (omkring 50 % i 2013) til trods for diverse initiativer såsom online jobdatabaser for personer med handicap og et øget samarbejde med private virksomheder. I 2015 var der stor forskel på beskæftigelsesfrekvensen for personer født i Danmark (78,4 %) og personer født uden for EU (59,2 %) (figur 3.3.1). Denne forskel er blandt de største i EU og lader til at skyldes en lavere erhvervsfrekvens – hvor forskellen mellem indfødte og udenlandskfødte er på 13,7 procentpoint, hvilket er blandt de højeste i EU – og større ledighed for begge køn. Beskæftigelsesgabets mellem mænd og kvinder er steget fra 6,4 procentpoint i 2012 til 7,5 procentpoint i 2015, hvilket dog stadig er under gennemsnittet i EU (11,6 procentpoint i 2015). For indvandrerkvinder er situationen dog særlig ringe. I 2015 var 53,8 % af kvinderne født uden for EU i beskæftigelse, hvilket er 21,5 procentpoint under niveauet for kvinder født i Danmark.

De udfordringer, som førstegenerationsindvandrere står over for, vil formodentlig også påvirke anden generation.

Andengenerationsindvandrerne udgjorde i 2013 4 % af den samlede befolkning i alderen 15-34, mens personer med blandet baggrund (hvor kun den ene af forældrene er født i udlandet) i samme aldersgruppe udgjorde 5,7 % (OECD, 2015). For unge i alderen 15-24, der er født af forældre med indvandrerbaggrund, var sandsynligheden i 2013 for at være arbejdsløs næsten dobbelt så stor (arbejdsløshed på 18,0 %) som for unge med indfødte forældre (arbejdsløshed på 9,3 %) (OECD, 2015).

Figur 3.3.1: **Beskæftigelsesfrekvens fordelt på fødeland (20-64-årige), 2015**

(1) Beskæftigelsesfrekvens for personer i alderen 20-64 (i % af befolkningen), ikkesæsonkorrigeret.

Kilde: Eurostat, EU-arbejdsstyrkeundersøgelse

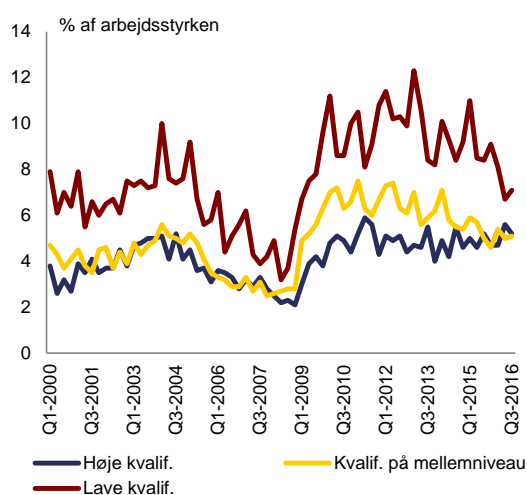
De ringere arbejdsmarkedstal for indvandrere født uden for EU skyldes bl.a. dårligere færdigheder og en ringe udnyttelse af højere kvalifikationer. Graden af overkvalificering (dvs. arbejde, der kræver lavere kvalifikationer end dem, personen besidder) blandt tredjelandsstatsborgere med en videregående uddannelse er steget støt mellem 2008 og 2015 fra 34 % til 41 % sammenlignet med indfødte danskere i samme periode (14 % til 13 %). Det peger i retning af en stigende underudnyttelse af indvandreres arbejdspotentialer⁽¹⁴⁾. Indvandrerne har adgang til gratis danskundervisning, men vanskeligheden ved at mestre det danske sprog er en vigtig adgangsbarriere. Disse faktorer hæmmer angiveligt

⁽¹⁴⁾ Defineret som andelen af beskæftigede med en højere videregående uddannelse, der besidder stillinger, som kræver lave kvalifikationer eller kvalifikationer på mellemniveau.

de overordnede arbejdsmarkedsresultater og den økonomiske vækst.

Indvandrernes kvalifikationsprofiler udgør en ekstra udfordring for arbejdsmarkedet. I 2015 var nettoindvandringen på 42 000 personer, hvilket er historisk højt. I 2015 modtog Danmark – i lighed med mange andre EU-medlemsstater – det højeste antal asylansøgninger i mere end 20 år (i alt 21 000). I gennemsnit har 85 % af asylansøgerne fået tildelt asyl i Danmark, hvilket er en forholdsvis høj procentdel sammenlignet med gennemsnittet i EU på 51 %. Nettoindvandringen af tredjelandsstatsborgere er ligeledes steget betydeligt i de senere år fra ca. 5 000 i 2011 til 25 000 i 2015. I dag er omkring 9,5 % af den samlede befolkning i Danmark således fødet uden for EU (Danmarks Statistik, 2015). Indvandrere konfronteres typisk med langt flere hindringer, de er længere om at blive integreret på arbejdsmarkedet end indfødte, og deres arbejdsmarkedsresultater er ofte dårligere. I marts 2016 indgik regeringen og arbejdsmarkedets parter en aftale om markant at øge indsatsen for at sikre en bedre integration af flygtninge og familiesammenførte på arbejdsmarkedet.

Figur 3.3.2: Arbejdsløshed fordelt på uddannelsesniveau (kvartalsmæssig)

(1) Arbejdsløshed for personer i alderen 20-64 (i % af arbejdsstyrken), ikke-sæsonkorrigeret.

Kilde: Eurostat, LFS (arbejdsstyrkeundersøgelsen).

Ungdomsarbejdsløsheden i Danmark er lav, men giver stadig anledning til bekymring. Arbejdsløsheden blandt personer i alderen 15-24 var på 11,1 % i første halvdel af 2016, hvilket er et

godt stykke under EU-gennemsnittet på 18,9 %. Der er dog tegn på, at tallene for unge (15-24 år), der hverken er i beskæftigelse eller under almen eller faglig uddannelse, er på vej i den forkerte retning, selv om de er lave i en europæisk sammenhæng (6,2 % ift. EU-gennemsnittet på 12,0 % i 2015).

Regeringen har i de seneste år vedtaget lovgivning i stil med EU's ungdomsgaranti for at bekæmpe ungdomsarbejdsløshed.

Alle unge uden almen uddannelse, som modtager uddannelseshjælp, har krav på et aktiveringstilbud inden for en måned. Aktiveringstilbuddet skal være skræddersyet til den enkelte og målrettet på uddannelse. Et vigtigt initiativ for udsatte unge uden uddannelse er "Brobygning til uddannelse", som har vist betydelige positive resultater blandt målgruppen. Initiativet har til formål at få de unge til at påbegynde og afslutte en uddannelse (Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, 2016). Forløbet foregår på erhvervsskolerne og består i et fast skema med flere kortere praktikophold på skoler og i virksomheder. De unge vil desuden deltage i undervisning med henblik på at løfte deres faglige niveau inden for læsning, skrivning og matematik. De får tildelt en uddannelsesmentor, som hjælper dem med at vælge en uddannelse og med at blive klar til at starte på uddannelsen. Initiativet er ved at blive gennemført i hele landet som den primære foranstaltning rettet mod denne målgruppe. Alligevel har unge med et lavt uddannelsesniveau og meget begrænset erhvervs erfaring vanskeligt ved at få foden ind på arbejdsmarkedet. Omkring 31 % af kontanthjælpsmodtagerne er i alderen 16-29.

Andelen af befolkningen i risiko for fattigdom og social eksklusion er faldet en anelse i de senere år.

I 2010 var ca. 18,3 % af den danske befolkning i risiko for fattigdom eller social eksklusion⁽¹⁵⁾. I 2015 var denne andel faldet til 17,7 %, og den er faldet lidt mere for kvinder end for mænd. Samtidig er andelen af ældre (65+) i

⁽¹⁵⁾ Som følge af Danmarks Statistiks igangværende justering af SILC-tidsrækkerne kan tallene for 2011 og fremefter ikke fuldt ud sammenlignes med tidligere data, selv om der kan spores en overordnet tendens. Det kan skabe yderligere usikkerhed omkring analysen af andre indikatorer såsom Gini-koefficienten, S20/S80-kvintilsatsten for indkomst, fattigdomsrisikoen samt risikoen for fattigdom og social eksklusion, for hvilke sammenligningerne over tid skal foretages med forsigtighed.

risiko for fattigdom eller social eksklusion næsten halveret, fra 18,4 % i 2010 til 9,9 % i 2015. Derimod er andelen af personer, som lider alvorlige materielle afsavn, steget fra 2,7 % til 3,7 %. Selv om dette er en negativ udvikling, ligger tallene langt under gennemsnittet i EU. Situationen er stadig kritisk blandt indvandrere, idet 39,9 % af befolkningen født uden for EU er i risiko for fattigdom eller social eksklusion (43 % blandt kvinderne). Det er mere end dobbelt så mange som blandt de indfødte (17,7 %).

Mellem 2008 og 2015 er antallet af personer, der lever i husholdninger med lav arbejdsintensitet, steget med 35 %. Denne udvikling betyder, at der nu er endnu længere til Europa 2020-målet for fattigdom og social eksklusion (dvs. en reduktion af antallet af personer i husholdninger med lav arbejdsintensitet med 22 000 frem til 2020). Navnlig er antallet af hjemløse steget i de senere år ⁽¹⁶⁾. Regeringen har lanceret en strategi om 10 mål for social mobilitet, som skal sætte retning for og skabe større fremdrift i socialpolitikken. Målet med strategien er at nedbringe antallet af socialt udsatte, øge erhvervsfrekvensen og få flere i uddannelse trods fysiske eller mentale handicap. Strategiens vigtigste målgrupper er bl.a. personer med handicap eller sociale problemer og marginaliserede grupper, f.eks. hjemløse eller personer med alkohol- eller narkotikamisbrug.

3.3.2. ARBEJDSUDBUD OG -EFTERSPØRGSEL

Det danske arbejdsmarked står over for en mangel på visse typer af arbejdskraft. Den største udfordring er mangelen på faglærte arbejdstagere. I nogle sektorer, bl.a. i bygge- og anlægsbranchen, er situationen særlig kritisk. Mangelen på visse typer af arbejdskraft, eller det potentielle kvalifikationsmismatch, har haft indflydelse på de seneste reformer af beskæftigelsespolitikken og ført til adskillige uddannelsesreformer. En undersøgelse foretaget af den uafhængige økonomiske modelgruppe DREAM viser, at der vil være et samlet mismatch på ca. 110 000 personer i 2025 (Iversen m.fl.,

2016). Ifølge en anden undersøgelse af Arbejderbevægelses Erhvervsråd vil der mangle omkring 70 000 personer med faglig uddannelse i 2025 (Arbejderbevægelses Erhvervsråd, 2016a). Der er også en stigende efterspørgsel efter personer med IKT-færdigheder. Sådanne færdigheder er særlig relevante, når det kommer til at fremme dansk økonomis evne til at innovere og vokse, men alligevel er der ikke sket en udvikling i antallet af IKT-specialister.

Mangelen på faglært arbejdskraft kan til dels skyldes et dårligt image. Problemet er knyttet til det potentielt misvisende syn på kvaliteten af undervisningen og de fremtidige jobmuligheder. Vanskelighederne ved at finde en praktikplads – hvilket er de studerendes eget ansvar og en obligatorisk del af de fleste erhvervsuddannelser – er en stor udfordring. Derfor har gymnasierne og lignende uddannelser tiltrukket en stor del af de unge inden for de senere år.

I august 2016 vedtog regeringen og arbejdsmarkedets parter en plan om at sikre tilstrækkelig kvalificeret arbejdskraft i fremtiden. Arbejdsgiverne har forpligtet sig til at oprette 8 000-10 000 ekstra praktikpladser frem til 2025 for at tilskynde de unge til at tage en erhvervsuddannelse og for at sikre, at arbejdstagerne besidder de kvalifikationer, der efterspørges (Beskæftigelsesministeriet, 2016b). Det ventes at bidrage til opfyldelsen af målene for den danske reform af erhvervsuddannelserne fra 2015, som bl.a. sigter mod at få 30 % af de unge til at tage en erhvervsuddannelse efter folkeskolen i 2025. Virksomheder, der ikke opretter det krævede antal praktikpladser, vil få pålagt økonomiske sanktioner. Det er endnu for tidligt at vurdere effekten af trepartsaftalen. Den seneste og kommende tilstrømning af asylansøgere fra tredjelande kan potentielt føre til et øget optag på erhvervsuddannelserne.

Mobiliteten på arbejdsmarkedet risikerer at blive påvirket af den stigende udfordring med at skaffe boliger til overkommelige priser. Jobmulighederne er typisk bedst i områderne omkring storbyerne, hvor boligpriserne til gengæld også er de højeste, og hvor der er problemer på udbudssiden (jf. afsnit 3.2). Det lave udbud af billige boliger er især en udfordring i hovedstadsområdet. Mangelen på økonomisk tilgængelige boliger kan skabe en geografisk

⁽¹⁶⁾ Mellem 2009 og 2015 steg antallet af hjemløse med 23 % (fra 4 998 til 6 138 personer). Særligt er antallet af unge hjemløse (25-29 år) steget markant fra 617 til 799 svarende til en stigning på 29 %.

uligevægt på arbejdsmarkedet og lægger et pres på infrastrukturen og det offentlige transportsystem.

3.3.3. SOCIALE OVERFØRSLER OG INDVANDRINGSPOLITIK

De langsigtede virkninger af dagpengereformen fra 2010 anslås at være positive. Ifølge en undersøgelse foretaget af Beskæftigelsesministeriet har den kortere toårige dagpengeperiode hjulpet med at få flere ledige ud på arbejdsmarkedet i slutningen af perioden, end det var tilfældet med det tidligere dagpengesystem på fire år (Beskæftigelsesministeriet, 2015). Undersøgelsen viser desuden, at ledige mellem 25-30 år reagerer kraftigere og tidligere på udløbet af dagpengeperioden end ledige mellem 30-55 år. Samtidig reagerer mænd tidligere på reformen end kvinder. Det er generelt stadig for tidligt at vurdere reformens virkninger på lang sigt, men de kortsigtede virkninger lader til at være positive.

I oktober 2015 blev der indgået en politisk aftale om at tilpasse dagpengesystemet for at gøre det mere dynamisk og øge incitamentet til at arbejde. Aftalen giver mulighed for at forlænge dagpengeperioden fra to til højst tre år ved at påtage sig arbejde (Beskæftigelsesministeriet, 2016c). Med det nye system kan de ledige konvertere beskæftigelsestimer til en forlængelse af dagpengeperioden eller gemme dem til brug under en senere dagpengeperiode. Dette initiativ bør tilskynde de ledige til at søge arbejde, men samtidig risikerer muligheden for at forlænge dagpengeperioden at forøge de offentlige udgifter. Muligheden for at forlænge dagpengeperioden finansieres primært ved, at dagpengene til ikkeforsørgende dimittender sænkes fra at udgøre 82 % af den maksimale dagpengesats til 71,5 %. Det er endnu for tidligt at vurdere initiativets virkninger på længere sigt.

I oktober 2016 trådte et kontanthjælpsloft i kraft. Formålet med kontanthjælpsloftet er at øge incitamentet til at arbejde, og det fastsætter en grænse for, hvor meget der kan modtages i sociale ydelser. De, der påvirkes af kontanthjælpsloftet, kan genoptjene retten til en del af eller al den fratrukne støtte ved relativt få timers arbejde. Den præcise grænse afhænger af modtagerens familiesituation. Hvis den samlede bistand overstiger loftet, skæres der i boligstøtten og den

særlige støtte med det overstigende beløb⁽¹⁷⁾. Ifølge undersøgelser foretaget af Arbejderbevægelsens Erhvervsråd ventes loftet at ramme omkring 30 000 personer, hvoraf ca. 70 % har børn (Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2016b).

Et nyligt indført arbejdskrav (oktober 2016) skal sikre, at det kan betale sig at arbejde. Kontanthjælpsmodtagere, der arbejder mindst 225 timer inden for en periode på 12 måneder, bevarer retten til at modtage den fulde bistand og påvirkes således ikke af kontanthjælpsloftet. Det svarer til seks uger med fuldtidsarbejde eller seks timers arbejde om ugen. Kombinationen af kontanthjælpsloftet og arbejdskravet anslås at øge beskæftigelsen med 500-700 personer (fuldtidsansatte), men dens virkninger med hensyn til at få folk i arbejde er stadig uvis (Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2016b).

Regeringen har siden september 2015 vedtaget en række politiske foranstaltninger med det overordnede formål at nedbringe antallet af asylansøgere og forbedre integrationen af flygtninge. Nyligt vedtagne regler om asylansøgere og flygtninges vilkår og asylpakken fra januar 2016 har ført til en reduktion af de månedlige ydelser, som flygtninge modtager (afhængigt af den enkelte flygtninges familiesammensætning). De reducerede ydelser gælder for alle – også danske statsborgere – som ikke opfylder opholdskravet (mindre end 7 års ophold i Danmark inden for de sidste 8 år). Den overordnede målsætning er imidlertid at dæmme op for indvandringen og tilskynde flygtninge til hurtigt at finde beskæftigelse (Martín m.fl., 2016). Danmarks reaktion på flygtningekrisen har skabt opmærksomhed både hjemme og i udlandet, navnlig stramningerne af reglerne om familiesammenføring, de kortere opholdstilladelser og reglerne om at anmelde personlige værdigenstande af høj økonomisk værdi men lav affektionsværdi. Selv om det lader til, at den forhenværende lavere sociale ydelse til nyankomne (starthjælpen) bidrog til en mindre stigning i beskæftigelsen, har ordningen også ført til en nedgang i deres indkomstniveau (Rosholm og Vejlin, 2010; Pedersen, 2013).

⁽¹⁷⁾ Loftet tager ikke hensyn til børnerelaterede ydelser.

Der er indgået en række nye aftaler, som skal forbedre integrationen af indvandrere i samfundet, herunder deres integration på arbejdsmarkedet. Førhen blev flygtninge gradvist indlemmet på arbejdsmarkedet ved hjælp af f.eks. sprogkurser. I den politiske aftale mellem regeringen og arbejdsmarkedets parter fra marts 2016, trepartsaftalen om arbejdsmarkedsintegration, fokuseres der på en tidlig og joborienteret indsats. Der foretages nu individuelle vurderinger af hver enkelt indvandrer for at afklare vedkommendes arbejdsmæssige og personlige behov. Der foretages en screening af asylansøgere allerede i ansøgningsfasen, og fordelingen af succesfulde ansøgere til de forskellige kommuner sker på basis af deres jobmuligheder. Flygtninge skal opnå arbejdserfaring (praktik, løntilskud, basisuddannelse eller almindeligt arbejde) senest en måned efter ankomst til kommunen. De kan arbejde til en almindelig praktikløn eller deltage i et IGU-forløb (integrationsuddannelse). Der er indført en bonusordning for virksomheder, der ansætter flygtninge under en IGU-kontrakt, således at de modtager 20 000 DKK (2 700 EUR) efter 6 måneders ansættelse og yderligere 20 000 ved udløbet af det toårige program.

3.3.4. UDDANNELSE

Uddannelsesresultaterne ligger over EU-gennemsnittet, både hvad angår færdigheder og lighed. Ifølge OECD's PISA-undersøgelse fra 2015 er andelen af 15-årige med dårlige grundlæggende færdigheder betydeligt lavere end gennemsnittet i EU (16 % inden for naturfag, 15 % inden for læsning og 14 % inden for matematik). Der var en betydelig fremgang inden for matematik sammenlignet med 2012, mens resultatet var nogenlunde det samme inden for læsning og naturfag. Kønsforskellene og den socioøkonomiske baggrunds virkning på resultaterne er blandt de laveste i EU (OECD, 2016).

Situationen blandt elever med indvandrerbaggrund vækker dog stadig bekymring. I 2015 forlod ca. 9,5 % af de unge mellem 18-24, der er født uden for EU, skolen for tidligt, hvilket er en andel højere end blandt indfødte (7,7 %). Situationen er mere problematisk for drenge født uden for EU, idet omkring 13,2 %

forlader skolen for tidligt, dvs. 3,7 procentpoint over niveauet for indfødte drenge (9,5 %). Ifølge PISA-undersøgelsen fra 2015 var andelen af elever med dårlige grundlæggende færdigheder (inden for naturfag) langt højere blandt unge født i udlandet (39,8 %) og unge født af forældre født i udlandet (37,8 %) end blandt unge indfødte (12,6 %) (OECD, 2016). Forskellene i uddannelsesresultater kan delvist forklares ud fra den socioøkonomiske baggrund, men selv efter en korrektion herfor kan der spores en indvandrerspecifik ulempe for både børn født i udlandet og børn født af forældre født i udlandet ⁽¹⁸⁾.

Nyere reformer sigter mod at forbedre uddannelsesresultaterne og højne det akademiske niveau. I april 2016 foreslog regeringen en reform af de almene ungdomsuddannelser for at højne det akademiske niveau og give elever et godt fundament til de videregående uddannelser. Et af målene er at styrke undervisningen i matematik og naturfag med henblik på at vende tendensen med færre studerende, der vælger naturvidenskabelige fag, og det stigende antal elever, der har gennemført en ungdomsuddannelse, og som har behov for supplerende kurser i matematik og naturfag for at opfylde kravene til videregående uddannelser (Leffland 2014, Produktivitetskommission 2014). HF-programmet skal være specifikt rettet mod studerende, der foretrækker erhvervsorienterede akademiske studier. Den 3. juni 2016 blev der indgået en politisk aftale mellem regeringen og en række partier, og lovændringen blev vedtaget i Folketinget i december 2016. Reformen vil blive gennemført i skoleåret 2017/2018. Som led i reformen er der afsat 400 mio. DKK (53,8 mio. EUR) i perioden 2017-2024 til løbende efteruddannelse for lærere og skoleledere.

Folkeskolereformen fra 2014/2015 tog sigte på at rette op på situationen med det lave niveau af grundlæggende færdigheder efter endt grundskole gennem ændringer af læreplanen og en forlængelse af skoledagen. Reformen ledsages af omfattende evaluerings- og følgeforskningsprogrammer, og den første rapport om gennemførelsen blev offentliggjort i foråret 2016 og viser, at størstedelen af kommunerne har uddelegeret ansvaret for gennemførelsen til

⁽¹⁸⁾ Opdelt efter den justerede forskel blandt personer født i udlandet.

skolerne. En nyere undersøgelse foretaget af Kommunernes Landsforening peger på, at alle kommunerne har konstateret fremskridt ved den mere varierede og motiverende skoledag (KL, 2016). En undersøgelse fra Danmarks Lærerforening viser imidlertid, at fire ud af fem lærere føler, at de ikke har tilstrækkelig tid til at forberede undervisningen (Danmarks Lærerforening, 2016). En undersøgelse fra Det Nationale Forskningscenter for Velfærd fremhæver elevernes stigende velvære og en stigende interesse for de fag, der undervises i. 82 % af eleverne svarede dog i 2016, at de finder skoledagen for lang, sammenlignet med 46 % i 2014 (SFI, 2016).

Regeringen har taget skridt til at integrere de nyligt ankomne asylansøgere og flygtningebørn i uddannelsessystemet. Trepartsaftalen mellem regeringen og arbejdsmarkedets parter om arbejdsmarkedsintegration (august 2016), som er nævnt ovenfor, vedrører også modtagelsen af flygtningebørn. Den giver kommunerne mulighed for at øge antallet af flygtninge i modtageklasser fra 12 til 15, især hvis eleverne har samme sproglige baggrund. Ifølge estimater fra Kommunernes Landsforening er antallet af modtageklasser steget fra 24 i 2006 til 288 i 2015. Ifølge nyere lovgivning kan unge født i udlandet – herunder flygtninge over den skolepligtige alder og under 25 år – deltage i obligatorisk undervisning, hvis dette vurderes at være det mest hensigtsmæssige for at sikre deres integration og sætte dem i stand til at følge en uddannelse eller senere finde beskæftigelse (Undervisningsministeriet, 2016a). Hvis flygtninge vurderes som arbejdsmarkedsparate, skal de deltage i et forløb, der kombinerer virksomhedspraktik og arbejdsmarkedsuddannelse, herunder danskundervisning (Udlændinge- og Integrationsministeriet, 2016).

Tekstboks 3.3.1: Udvalgt fokusområde - Flexicurity

Det danske arbejdsmarked er kendetegnet ved en høj grad af flexicurity, og de øvrige medlemsstater betragter typisk Danmark som en rollemodel på området. Kombinationen af beskæftigelsessikkerhed og indkomstsikkerhed – samt fleksibilitet i forbindelse med ansættelse og afskedigelse af medarbejdere – sikrer, at både arbejdsgivere og arbejdstagere er villige til at løbe risici på arbejdsmarkedet. Modellen understøttes af et forholdsvis generøst dagpengesystem og en beskæftigelsespolitik, der effektivt øger incitamentet til at arbejde. Der er derfor en stor dynamik på det danske arbejdsmarked, med ca. 800 000 ledige stillinger (ansættelser) om året til en arbejdsstyrke på ca. 1,7 millioner personer.

Regeringen har i de seneste år truffet en række politiske foranstaltninger for at opretholde den høje grad af flexicurity. Reformen af beskæftigelsespolitikken i 2014 har til formål at afkorte perioder med arbejdsløshed og sikre en stabil beskæftigelse med et forebyggende fokus på personer, der er blevet ledige for nylig. I 2015 blev der foretaget ændringer af indholdet af beskæftigelsespolitikken og organiseringen af den offentlige arbejdsformidling. Reformen skal sikre en bedre og mere individualiseret hjælp til de ledige og omfatter bl.a. en ændring af den refusion, som staten betaler til kommunerne for deres beskæftigelsesindsats over for de ledige, idet den gradvist reduceres, jo længere en person er ledig. Denne "trappemodel" styrker kommunernes økonomiske incitament til at levere en effektiv beskæftigelsesindsats og undgå, at borgerne ender i langtidsledighed.

Regeringen har siden 2011 indført en række arbejdsmarkedstiltag for at sikre, at det kan betale sig at arbejde og forhindre stigninger i antallet af kontanthjælpsmodtagere. I juni 2016 blev dagpengesystemet ændret for at gøre det mere dynamisk og øge incitamentet til at arbejde. Hovedformålet er at øge incitamentet til at påtage sig alle typer af arbejde i løbet af dagpengeperioden. Under den nye ordning kan en dagpengemodtager, der har arbejdet i løbet af perioden, bruge beskæftigelsestimerne til at forlænge dagpengeperioden fra to til højst tre år eller gemme dem til brug under en senere dagpengeperiode. Det vil skabe større stabilitet på arbejdsmarkedet og være til gavn for både arbejdsgivere og arbejdstagere.

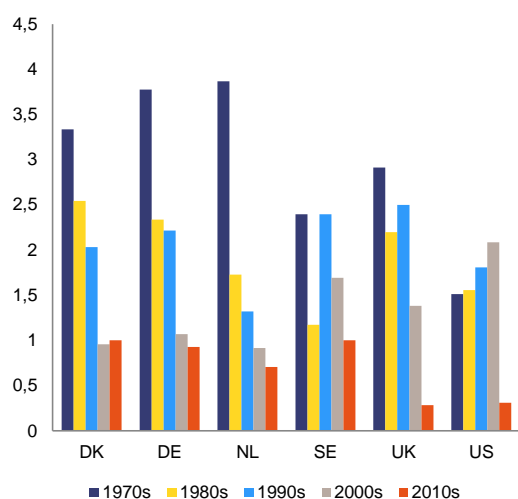
Der er også foretaget reformer af kontanthjælpssystemet for at undgå passivitetsfælder og øge incitamentet til at arbejde. I oktober 2016 trådte et kontanthjælpsloft og et arbejdskrav i kraft. Loftet sætter en grænse for, hvor meget der kan modtages i sociale ydelser, og hvis loftet overskrides, skæres der i boligstøtten og den særlige støtte. Arbejdskravet indebærer, at kontanthjælpsmodtagere, der arbejder i mindst 225 timer over en periode på 12 måneder (svarende til seks ugers fuldtidsarbejde), bevarer retten til at modtage de fulde ydelser.

3.4. INVESTERINGER

3.4.1. UDVIKLING I PRODUKTIVITETEN

Danmarks produktivitet er i løbet af de sidste 20 år vokset nogenlunde på linje med gennemsnittet i euroområdet. Produktivitsniveauet i Danmark (målt i bruttoværditilvækst pr. arbejdstime) er blandt de højeste i EU. I 2015 havde Danmark det fjerdehøjeste produktivitsniveau i EU efter Luxembourg, Irland og Belgien ⁽¹⁹⁾. I de seneste fem årtier har produktivitsvæksten dog fulgt den samme tendens som blandt mange andre avancerede økonomier, hvor den meget kraftige produktivitsvækst i 1970'erne og 1980'erne er blevet erstattet af en lavere produktivitsvækst i de efterfølgende årtier (figur 3.4.1).

Figur 3.4.1: Produktivitsvækst

(1) Figuren viser den gennemsnitlige vækst i BNP pr. arbejdstime. 2010'erne omfatter perioden 2010-2015.

Kilde: OECD

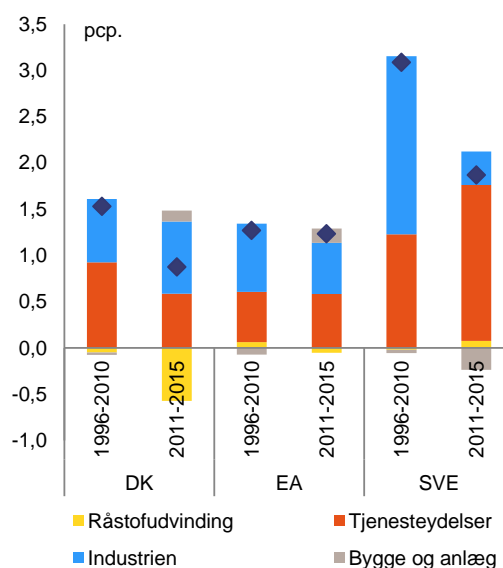
Produktivitskommissionen har givet en række mulige forklaringer på den relativt lave produktivitsvækst. Mellem 2012 og 2014 fremlagde Produktivitskommissionen en række analyser af den langsomme udvikling i Danmarks produktivitet. Den fremhævede forskellige faktorer, bl.a. svag konkurrence i de dele af servicesektoren, der er rettet mod hjemmemarkedet, svagheder i det danske

⁽¹⁹⁾ Ifølge Eurostat og målt i nominel arbejdsproduktivitet pr. arbejdstime.

uddannelsessystem, svag produktivitsvækst i den offentlige sektor og et alt for stort optag af højt kvalificerede arbejdstagere i den offentlige sektor (Produktivitskommissionen, 2014b).

Nedgangen i olie- og gasproduktionen i Nordsøen trækker den samlede produktivitsvækst ned. Hvis der alene ses på byerhvervene, viser en dekomponering af produktivitsudviklingen på forskellige industrisektorer, at nedgangen i olie- og gasproduktionen i Nordsøen, som hører ind under "råstofudvikling", har påvirket Danmarks produktivitsvækst negativt i de senere år. Dette er en industrisektor med en meget høj bruttoværditilvækst pr. arbejdstime, men som beskæftiger en relativt lille del af arbejdsstyrken. Servicesektorens bidrag er faldet sammenlignet med perioden 1996-2010. Sektorens bidrag i perioden 2011-2015 er stort set på linje med udviklingen i euroområdet, mens det ligger betydeligt lavere end i Sverige. (figur 3.4.2).

Figur 3.4.2: Bidrag til produktivitsvæksten

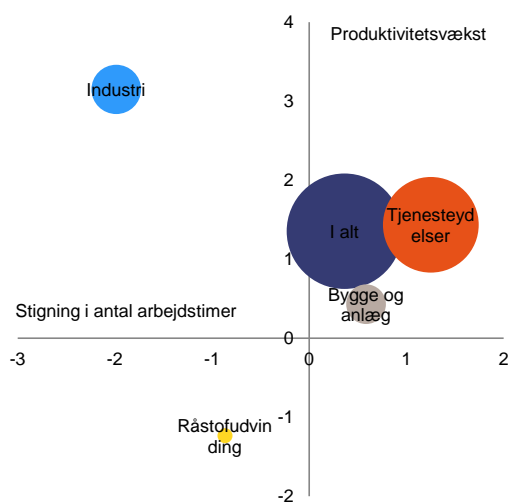
(1) Figuren viser det simple gennemsnit for vækstrate og bidraget til vækstrate i den givne periode for byerhvervene. Servicesektoren omfatter erhvervssektoren for tjenesteydelser eksklusive fast ejendom.

Kilde: OECD

Produktivitsvæksten trækkes også ned af sektorforskydninger mellem industrien og servicesektoren. Selv om produktivitsvæksten har været høj i industrien i de seneste 20 år, er sektoren i tilbagegang, når det kommer til antal

arbejdstimer (figur 3.4.3). Beskæftigelsen er vokset kraftigst i servicesektoren, hvor produktivitetsvæksten har været svagere. Overordnet set anslås det, at sektorforskydningen kan have reduceret produktivitetsvæksten med 0,3 procentpoint om året mellem 2011 og 2015 (Jensen og Jørgensen, 2016).

Figur 3.4.3: **Sektordynamik 1995-2015**

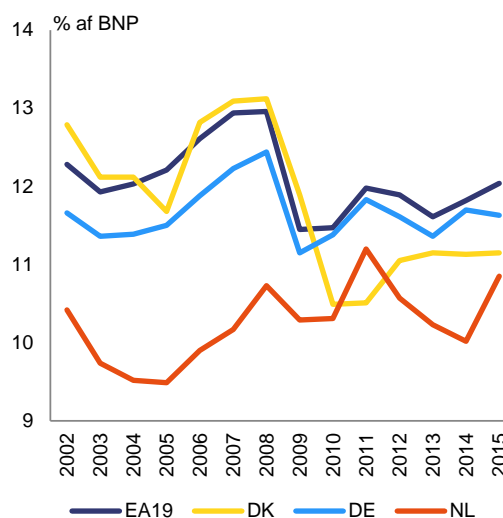
(1) Figuren sammenholder den gennemsnitlige årlige produktivitetsvækst og antal arbejdstimer. Cirklernes størrelse indikerer sektorens andel af den samlede bruttoværditilvækst inden for byerhvervene, eksklusiv fast ejendom.

Kilde: OECD

Den svage produktivitetsvækst kan have ligget til grund for virksomhedernes lave investeringskvote. Det lave investeringsniveau efter finanskrisen kan tilskrives lave erhvervsinvesteringer (figur 3.4.4), hvorimod de offentlige investeringer er steget støt mellem 2005 og 2014 og nu ligger langt over gennemsnittet i EU. På længere sigt kan nedgangen i erhvervsinvesteringer forklares ved den svage stigning i totalfaktorproduktiviteten og sektorforskydningen fra industrien til servicesektoren (Produktivtetskommissionen, 2014a). Nogle typer af investeringer er flyttet til udlandet på grund af globaliseringen og billigere investeringsgoder, og fordi teknologiske fremskridt har givet mulighed for en bedre udnyttelse af kapitalapparatet (Kramp og Pedersen, 2015). Det lave investeringsniveau i Danmark og i euroområdet målt i forhold til BNP er en længerevarende tendens. Det er derfor vanskeligt at vurdere, hvorvidt det nuværende niveau af

erhvervsinvesteringer blot er en fortsættelse af den langvarige nedadgående tendens, eller om det mere skyldes de aktuelle konjunkturer, som dæmper op for efterspørgslen. De lave investeringer kan ikke desto mindre pege i retning af en risiko for svagere økonomisk vækst i Danmark i fremtiden.

Figur 3.4.4: **Erhvervsinvesteringer iff. BNP**

Kilde: Eurostat

Store forskelle i bruttoavancen mellem industrien og servicesektoren tyder på manglende konkurrence i sidstnævnte sektor. Bruttoavancen ("mark up") er forskellen mellem et produkts eller en tjenesteydelses pris og omkostningerne hertil. Ifølge en undersøgelse fra Finansministeriet var medianbruttoavancen for den danske private servicesektor i perioden 2002-2012 11,9 % i forhold til 3,2 % for industrien (Finansministeriet, 2016). Det tyder på manglende konkurrence i servicesektoren, hvilket mindsker incitamentet til at innovere, effektivisere og, i sidste instans, hæmmer produktivtetsudviklingen. I den forbindelse fremhæves især de dele af servicesektoren, der er rettet mod hjemmemarkedet, og som er afskærmet fra konkurrence fra udlandet (Produktivtetskommissionen, 2014b, se også afsnit 3.4.3).

Den tidligere regering fremlagde en vækstplan i august 2016, herunder en række foranstaltninger til at forbedre virksomhedernes produktivitet. Planen indeholdt bl.a. et forslag om at øge anvendelsen af internationale standarder, hvilket vil gøre det

lettere for udenlandske virksomheder at operere i Danmark og således styrke konkurrencen, navnlig i byggeriet. Den 19. december 2016 vedtog Folketinget en ny lov om en ny uafhængig produktivitetskommission. Den påbegyndte sit arbejde den 1. januar 2017 og træder i stedet for den midlertidige Produktivitetskommission, der var nedsat i perioden 2012-2014 ⁽²⁰⁾. Den nye og permanente kommission indlemmes i De Økonomiske Råd, som er et uafhængigt rådgivende organ, og vil fortsætte forgængerens arbejde med at fremme dansk produktivtævekst gennem politisk rådgivning. Den nye danske produktivitetskommission er også Danmarks reaktion på EU's opfordring til at oprette nationale produktivetsråd i hele Europa.

3.4.2. RAMMEVILKÅR FOR ERHVERVSLIVET

De små og mellemstore virksomheder har fortsat gode rammevilkår i Danmark. Landet udviser gode resultater på de områder, der er omfattet i "Small Business Act" for Europa vedrørende internationalisering, færdigheder og innovation samt "lydhør administration". Siden 2008 er der gjort markante fremskridt med gennemførelsen af Small Business Act, navnlig med hensyn til at lette den administrative byrde.

Der er en kraftig virksomhedsdynamik i Danmark, hvilket ses af den store virksomhedsudskiftning (summen af fødsels- og dødsraten for virksomheder). Selv om virksomhedernes fødselsrate har ligget på niveau med gennemsnittet i EU (og rent faktisk over niveauet i 2014) ⁽²¹⁾, er dødsraten højere ⁽²²⁾. Det giver overlevelsesserater for et år og for tre år efter opstart, der ligger under EU-gennemsnittet ⁽²³⁾, mens overlevelsesseraten for fem år i 2014 lå over EU-gennemsnittet (DK: 45,7 %, EU-gennemsnit: 44,5 %). Danmark scorer stadig lavere end andre lande som Østrig (53,8 %), Nederlandene (51,5 %) og Sverige (56,7 %).

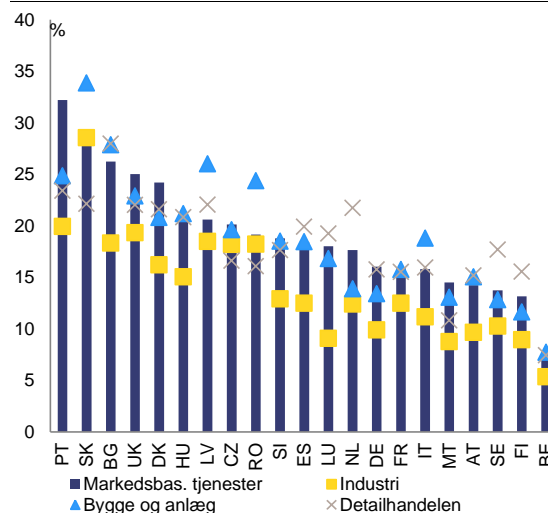
⁽²⁰⁾ Dansk Industri har konstateret, at omkring en tredjedel af Produktivitetskommissionens anbefalinger inden for de sidste to år som minimum er blevet delvist implementeret.

⁽²¹⁾ 2014: DK (11,1 %), EU (10,7 %). Data: Eurostat.

⁽²²⁾ 2013: DK (11,0 %), EU (9,8 %). Data: Eurostat.

⁽²³⁾ 2014: 1-årig overlevelsesserate (DK: 73,6 %, EU, undtagen Grækenland og Irland: 83,1 %); 3-årig overlevelsesserate (DK: 52,3 %, EU: 60,1 %).

Figur 3.4.5: Virksomhedsudskiftning (fødselsrate + dødsrate) pr. sektor, 2011

Kilde: Science, Research and Innovation Performance of the EU, 2016

De danske opstartsvirksomheder er kendetegnet ved at være små med en lav opstartsrate og et lavt bidrag til nettojobskabelsen (Calvino m.fl., 2015). Danmark er et lille land, så det er ikke bemærkelsesværdigt, at virksomhederne er meget små ved indtræden på markedet og langt mindre end i mange andre medlemsstater. Opstartsrate i Danmark er betydeligt lavere end i andre medlemsstater såsom Spanien, Sverige, Nederlandene og Italien ⁽²⁴⁾. I Danmark tegner nystartede virksomheder, der overlever i mindst tre år, sig for omkring 2,5 % af den samlede beskæftigelse, hvilket er mindre end i andre medlemsstater såsom Spanien, Italien, Ungarn og Sverige ⁽²⁵⁾.

Opskalering er en udfordring for små og mellemstore virksomheder. Danmark har mange succesfulde virksomheder, men alle de 20 største virksomheder er over 30 år gamle, mens de mindre virksomheder ikke har haft incitament til eller har kunnet udvide. Der er tidligere indført programmer til at hjælpe opstartsvirksomheder, men disse har ikke været fokuseret på vækst. Regeringen har lanceret et initiativ om opskalering for at løse problemet med langsom vækst. "Scale-Up Denmark" fungerer ved hjælp af private

⁽²⁴⁾ Opstartsrate: antallet af nye virksomheder i procent af landets samlede beskæftigelse.

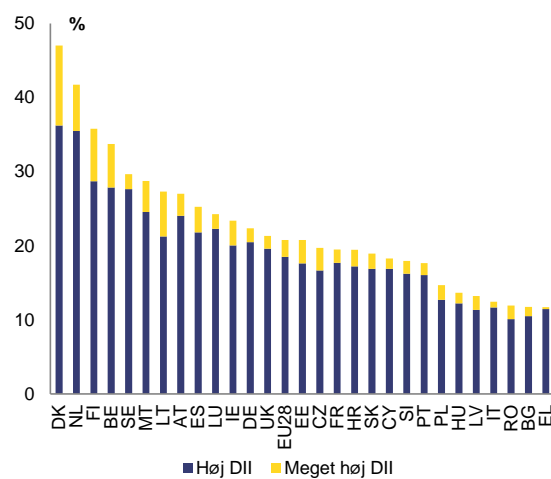
⁽²⁵⁾ For hver 100 job i økonomien i et givet år vil en ny virksomhed, der påbegynder sin aktivitet i det pågældende år, tilføje 2,5 nye jobs inden for de næste tre år.

organisationer, men finansieres med offentlige midler (22 mio. EUR), hvoraf den ene halvdel kommer fra de fem danske regioner og den anden fra EU (EFRU). Der samarbejdes med veletablerede virksomheder, som bidrager med ekspertise med henblik på at rådgive nye virksomheder, som ønsker at udvide, gennem uddannelse, mentorordninger og bedre adgang til finansiering. Arbejdet foregår i forskellige centre fordelt på erhvervsgræne snarere end regioner, hvilket sikrer en mere specialiseret støtte. Scale-Up Denmark er det største skandinaviske vækstprogram. Formålet med programmet er at 1) øge antallet af hurtigt voksende opstartsvirksomheder, 2) give etablerede virksomheder innovationsmuligheder, 3) opbygge næste generations serieinnovatorer og 4) udvikle selv bærende økosystemer, der kan overleve uden offentlig finansiering.

De danske virksomheder er fortsat blandt de mest digitalt intensive i EU. Når der ses på de tolv vigtigste digitale teknologier, som indgår i digitalintensitetsindekset, er 45 % af de danske virksomheder højt eller særlig højt digitaliserede, hvilket er dobbelt så meget som EU-gennemsnittet på 22 %. Danmark ligger også i top tre, når det kommer til indførelsen af IKT-relaterede forretningsprocesser. Indikatoren for disse spørgsmål i det internationale indeks over den digitale økonomi viser, at Danmark næsten er på niveau med USA (en score på 0,53 i forhold til 0,62 for USA). Regeringen har afsat 5,6 mio. EUR til et virksomhedssamarbejde, der fokuserer på avancerede fremstillingsteknologier for små og mellemstore virksomheder (MADE-projektet, som løber mellem 2016 og 2019). Formålet med samarbejdet er at øge graden af automatisering og digitalisering i de små og mellemstore industrivirksomheder i Danmark. Industrivirksomhederne kan som led i samarbejdet anmode om finansiering til at hjælpe dem med at undersøge, hvordan de kan automatisere og digitalisere i deres produktionsprocesser. Erhvervsstyrelsen forvalter samarbejdet og medlemmerne omfatter bl.a. interessenter i industrien samt danske GTS-institutter ⁽²⁶⁾. I alt ansøgte 134 industrivirksomheder fra hele landet, hvoraf 53 blev udvalgt.

⁽²⁶⁾ GTS-nettet består af en række godkendte virksomheder, som leverer teknologiske ydelser.

Figur 3.4.6: Digitalisering af virksomheder

(1) Andel af virksomheder med høj eller særlig høj digital intensitet pr. medlemsstat, 2015

Kilde: Europa-Kommissionen

De danske myndigheder har udarbejdet en national handlingsplan for de lovregulerede erhverv. I den nationale handlingsplan har Danmark bebudet ændringer af omkring 40 regulerede erhverv. Disse ændringer adskiller sig i omfang og forventet indvirkning. De omfatter bl.a. ophævelse af ordningen, ændring af regler og krav, ændring af aktiviteter, der er forbeholdt bestemte faggrupper, ændring i administration, yderligere digitalisering, forenklet rådgivning, modernisering, sammenlægning af ordninger og yderligere regulering.

Udbud

Der er indført reviderede udbudsregler for at styrke konkurrencen. Udbudsloven, som gennemfører EU's direktiv om offentlige udbud, trådte i kraft den 1. januar 2016 og samler alle udbudsreglerne i en enkelt lov. Den fastsætter de overordnede rammer for alle offentlige udbud og indfører mere fleksible krav til potentielle tilbudsgivere. Eksempelvis er det nu kun den virksomhed, der får tildelt kontrakten, som skal indsende al nødvendig arbejdsrelateret dokumentation. Samtidig indeholder udbudsloven en bestemmelse om, at ordregiveren skal oplyse om, hvorfor udbuddet ikke opdeles i delkontrakter. Der er behov for yderligere forbedringer af udbudsproceduren for små og mellemstore virksomheder, når det kommer til fælles tilbud. De ændrede udbudsregler skal gennemføres til fulde,

navnlig af kommunerne, idet der tages et reelt hensyn til de elementer, der skaber en fordel for små og mellemstore virksomheder.

3.4.3. KONKURRENCE I SERVICESEKTOREN

En øget konkurrence i servicesektoren ville kunne løfte produktiviteten og den økonomiske vækst. Tjenesteydelser udgør mere end 60 % af Danmarks eksport målt i værditilvækst. Tjenesteydelser tegner sig også for en stor andel af de udenlandske investeringer i Danmark, hvilket tyder på forholdsvis lave hindringer inden for handel med tjenesteydelser. Danmark kan dog forbedre effektiviteten ved at styrke konkurrencen på tjenestemarkederne, især ved at fokusere på de tilbageværende horisontale foranstaltninger, der påvirker alle former for tjenesteydelser, samt på bestemte sektorer, hvor der stadig er specifikke hindringer, navnlig i detailhandelen og i bygge- og anlægsbranchen samt inden for engroshandelen og transport.

Detailhandelen

Markedskoncentrationen i den danske detailhandel er blandt de højeste i Europa. Priserne på f.eks. fødevarer, ikkealkoholiske drikkevarer, fodtøj, beklædning og forbrugerelektronik er de højeste i EU, og forskellen i forhold til prisniveauet på de øvrige nordiske markeder såsom Sverige og Finland er steget.

Der er stadig en stor koncentration på dagligvaremarkedet, idet de tre største dagligvarekæder tegner sig for 84 % af markedet (Erhvervsministeriet, 2015). De førende på markedet har bevaret deres stærke stilling ved at tilbyde butikksformater såsom hypermarkeder og "bløde" discountbutikker. Salget blandt de dyrere kanaler såsom supermarkeder er faldet. Det "hårde" discountformat, som næsten udelukkende er repræsenteret ved udenlandske detailkæder, har også tabt markedsandele.

Udvalgswarebutikkerne er i hård konkurrence med e-handelen. E-handelen med detailhandelsvarer er steget med to cifrede procenter (Euromonitor, 2015). For nylig trådte en ny stor elektronikkæde, der opererer via flere kanaler, ind på det danske marked. Kæden satser

hårdt på pris og servicekvalitet, hvilket kan bidrage til konkurrencen i sektoren.

Nye konkurrenter med butiksbaserede operationer vil have lettere ved at trænge ind på markedet og udvide efter den planlagte liberalisering af planloven. Reformudkastet til planloven, som der i sidste instans blev nået til politisk enighed om i juni 2016, ventes at blive vedtaget og træde i kraft i 2017. Med de nye regler vil loftet over størrelsen af udvalgswarebutikker blive fjernet, mens det vil blive hævet en anelse for dagligvarebutikker. Ændringerne er i deres nuværende form mindre ambitiøse end i det oprindelige udkast. Størrelsesbegrænsningen for dagligvarebutikker i mindre lokalcentre vil stige fra 1 000 m² til 1 200 m², mens der i det oprindelige udkast var planer om at hæve loftet til 2 000 m². Forslaget om at hæve loftet for dagligvarebutikker i bymidter og bydelscentre fra 3 500 m² til 5 000 m² er dog bevaret. Regeringen har endvidere foreslået at give kommunerne lov til at udlægge områder, hvor der kan opføres butikker af en størrelse på op til 3 900 m², som ikke uden videre kan placeres i bymidten, og for at udvide allerede eksisterende butikker (ifølge de nuværende regler er dette kun muligt i hovedstadsområdet og Aarhus). De foreslåede ændringer vil kunne forenkle reglerne for etablering betydeligt for udvalgswarebutikker, men de er ikke særlig ambitiøse, når det kommer til at liberalisere forholdene for dagligvarebutikker.

Den foreslåede liberalisering af planloven sigter mod at forbedre kommunernes muligheder for at tage lokale hensyn i detailplanlægningen. For at sikre, at lovændringerne, når de en gang er vedtaget, anvendes korrekt, agter regeringen at udarbejde en vejledning til lokalmyndighederne for at sikre, at der i forbindelse med planlægningen tages hensyn til konkurrencen, samt at afklare reglerne om etablering for e-handelsvirksomheder med showrooms. Regeringen vil følge anvendelsen af reglerne på årsbasis og tilbyde kommunerne vejledning om anvendelsen af de nye regler.

Bygge- og anlægsbranchen

Danmark har gjort positive fremskridt med hensyn til sin byggepolitiske strategi. Hvad angår gennemførelsen af strategien "Vejen til et styrket byggeri i Danmark" foreslog regeringen i 2016 ændringer af byggeloven for at forenkle

byggetilladelsesprocedurerne. Samtidig blev kortlægningen af nationale standarder i forbindelse med byggereglerne afsluttet i 2015, og man er nu i færd med at undersøge, om disse kan ophæves eller erstattes af europæiske standarder. Der er også gjort positive tiltag med hensyn til byggetilladelser og standarder og truffet yderligere foranstaltninger såsom moderniseringen af reglerne for elinstallationer med henblik på at øge anvendelsen af internationale og europæiske standarder (elsikkerhedsloven vedtaget i 2015). Dette kan sikre, at de danske krav til virksomhederne i bygge- og anlægsbranchen, som i dag er blandt de mest restriktive i EU, liberaliseres yderligere.

konkurrence. Den anbefalede også en mere effektiv regulering af priserne for taxikørsel. Regeringen har lavet et udkast til reform af taxibranchen, hvor den vil fjerne antalsrestriktionerne for taxilicenser, de nuværende krav vedrørende vognmændenes egenkapital og give kommunerne lov til at vurdere, om der er behov for flere taxier. Derudover vil den nuværende geografiske begrænsning blive ophævet, så alle licenserede taxichauffører kan befordre hele landet. Den enkelte vognmand vil selv kunne bestemme, hvor i Danmark han vil køre, på hvilke tidspunkter, samt hvilke tjenester han vil tilbyde (Transport-, Bygnings- og Boligministeriet, 2016).

Engroshandelen

Danmark er en af de medlemsstater, hvor engroshandelen spiller den største rolle økonomisk set for så vidt angår beskæftigelse, omsætning, værditilvækst og tilknytning til andre sektorer. Sektoren er desuden kendetegnet ved højere prisniveauer og prisstigninger end i andre medlemsstater til trods for den forholdsvis lave markedskoncentration (Dachs m.fl., 2016). Som nævnt i Produktivitetskommissionens rapport om konkurrence, internationalisering og regulering, indebærer den stærke vertikale integration i engroshandelen, at der er højere de facto koncentration i sektoren, end tallene tilsiger, da den høje koncentration i detailhandelen og andre sektorer, som engroshandelen er forbundet med, smitter af på engrossektoren (Produktivtetskommissionen, 2014a). Produktivitetskommissionen har udpeget sektoren som en af de brancher, der har det største outputgab i forhold til andre økonomier, mens Det Økonomiske Råd (2010) har anslået, at totalfaktorproduktiviteten i engroshandelen kunne stige med 7 % – mere end i nogen anden af de undersøgte sektorer – hvis de produktive ressourcer fra de mindst produktive engrosvirksomheder blev omfordelt til de mest produktive.

Taxibranchen

Der er hensigter om at skabe et fællesmarked for taxikørsel i Danmark. Produktivitetskommissionen (2014a) har anbefalet en ophævelse af antalsrestriktionerne for taxilicenser og af de geografiske begrænsninger for at skabe øget

Tekstboks 3.4.1:

Investeringsudfordringer og reformer i Danmark

Det makroøkonomiske perspektiv

Investeringsniveauet i Danmark ligger fortsat under gennemsnittet i EU. Investeringernes andel af BNP var stort set på niveau med resten af EU frem til 2008, hvor investeringerne blev hårdt ramt af krisen, og de har siden ligget under gennemsnittet i EU, selv om investeringsvæksten samlet set har været nogenlunde positiv inden for de sidste fem år. Navnlig halter investeringerne i maskiner og anlæg samt bygge- og anlægsinvesteringerne bagefter. Investeringsniveauet ventes gradvist at stige i de næste par år, efterhånden som det modnende opsving fører til en bedre kapacitetsudnyttelse. De kraftigt stigende boligpriser forventes at sætte yderligere gang i boliginvesteringerne i de kommende år. De offentlige investeringer, som støttede økonomien under krisen, nåede et historisk højt niveau i 2014, men ventes gradvist at falde til et niveau, der ligger tættere på det historiske gennemsnit.

Vurdering af barriererne for investeringer og igangværende reformer

Den offentlige forvaltning/ Erhvervslivets rammevilkår	Regelbyrde/ administrativ byrde		Finanssektoren / Beskatning	Beskatning		
	Offentlig forvaltning			Adgang til finansiering		
	Offentlige indkøb /OPP'er			F&U&I	Samarbejde mellem universiteter, forskning og virksomheder	CSR
	Retsvæsenet				Finansiering af F&U&I	
	Konkursregler			Sektorregulering	Erhvervstjenester / Regulerede erhverv	
Konkurrencevilkår og regulering		Detailhandelen	CSR			
Arbejdsmarkedet/ Uddannelse	Regler om trykthed i ansættelsen og arbejdskontrakter		Bygge- og anlæg		CSR	
	Lønninger og løndannelse		Den digitale økonomi / IT			
	Uddannelse		Energi			
Anm.:			Transport			
	Ingen konstaterede barrierer for investering					
CSR	Barrierer for investering, som er omfattet af en henstilling			Visse fremskridt		
	Ingen fremskridt			Betydelige fremskridt		
	Begrænsede fremskridt			Fuldt implementeret		

Kommissionens vurdering bekræfter, at barriererne for investeringer i Danmark generelt set er forholdsvis begrænsede (Europa-Kommissionen, 2015b). Nogle reformer har til formål at lempe restriktionerne i detailhandelen og øge konkurrencen i bygge- og anlægsbranchen (afsnit 3.4.3), mens andre er vedtaget med sigte på at fremme samarbejdet mellem den akademiske verden, forskningsverdenen og erhvervslivet (afsnit 3.5.1). Disse tiltag vil kunne støtte væksten i investeringer og produktivitet på mellemlang sigt. Ikke desto mindre konfronteres Danmark med visse barrierer for investeringer, og navnlig har produktivitetsudviklingen i den hjemlige servicesektor været langsom, og der er et stort behov for investeringer i infrastruktur (afsnit 3.5.3).

De største barrierer for investering og prioriterede tiltag

1. En af de største barrierer for investeringer er de restriktive planlægningsregler i detailhandelen samt de gældende byggeregler og -krav i bygge- og anlægsbranchen. Regeringen har bebudet en yderligere liberalisering af planlægningsreglerne, foreslået ændringer af byggeloven med henblik på at forenkle byggetilladelsesprocedurerne og taget skridt til at styrke konkurrencen i bygge- og anlægsbranchen (f.eks. ved at modernisere reglerne for elinstallationer (elsikkerhedsloven) for at øge anvendelsen af internationale og europæiske standarder).

2. Der kan arbejdes mere på at forbedre samarbejdet mellem forskningsverdenen og virksomhederne. Selv om udgifterne til F&U i forhold til BNP er høje i Danmark, omsættes disse ikke i tilstrækkelig grad i økonomisk vækst, produktivitet og investeringer. Der er barrierer for anvendelsen af universitetsforskning, bl.a. den komplekse regulering af samarbejdet mellem universiteter og virksomheder. Regeringen har gjort forskellige tiltag på området, bl.a. er der nedsat en arbejdsgruppe bestående af universiteter og virksomheder, og der er oprettet en innovationsfond til at støtte investeringer og langsigtede partnerskaber.

(fortsættes på næste side)

Tekstboks (fortsat)

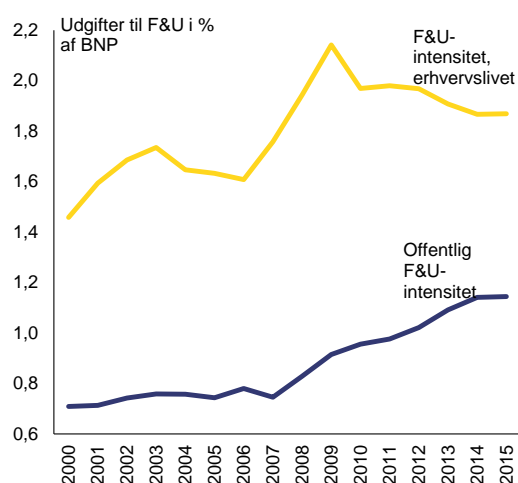
3. Danmark har behov for investeringer i transportinfrastrukturen, hvilket dels skyldes forventede kraftigere stigninger i gods- og passagertransporten i forhold til økonomien generelt, og dels et behov for at opfylde højere klima-, sikkerheds- og præstationskrav samt større forventninger fra kundernes side. Der er især et stort pres på transportsystemet i og omkring Storkøbenhavn, hvor yderligere investeringer i den offentlige transportinfrastruktur med henblik på at skabe bedre forbindelser ville kunne lindre en del af presset fra boligmangelen. De stigende flaskehalse i udbuddet af arbejdskraft i bygge- og anlægsbranchen risikerer at lægge en dæmper på infrastrukturinvesteringerne.

3.5. SEKTORPOLITIK

3.5.1. FORSKNING OG INNOVATION

Danmark har allerede nået sit nationale Europa 2020-mål om en F&U-intensitet på 3 % af BNP⁽²⁷⁾. Midlerne til offentlig forskning blev imidlertid reduceret i 2016. F&U-intensiteten har udviklet sig positivt fra 2,51 % af BNP i 2007 til 3,03 % af BNP i 2015. Til trods for nedskæringen i investeringerne i offentlig forskning i 2016 ventes Danmarks F&U-intensitet ifølge Styrelsen for Forskning og Uddannelse stadig at ligge over 1 % af BNP, efter at have ligget på 1,14 % af BNP i 2015.

Figur 3.5.1: Danmark - udvikling i F&U-intensiteten i erhvervslivet og i det offentlige, 2000-2015

- (1) F&U-intensitet i erhvervslivet: Virksomhedernes udgifter til F&U i % af BNP.
(2) Offentlig F&U-intensitet: Offentlige udgifter til F&U plus uddannelsens udgifter til F&U i % af BNP.
(3) F&U-intensitet i erhvervslivet: Ophold i serierne mellem 2007 og de foregående år.
(4) Offentlig F&U-intensitet: Ophold i serierne mellem 2002 og de foregående år og mellem 2007 og de foregående år.
Kilde: Eurostat

I 2015 var erhvervslivets investeringer som andel af BNP stadig blandt af de største i EU. Erhvervslivets investeringer i F&U er steget markant mellem 2007 og 2009, fra 1,76 % til 2,14 % af BNP, men de har siden fulgt en nedadgående tendens i retning af 1,87 % af BNP i 2015 (jf. figur 3.5.1).

Det er lykkedes at øge de menneskelige ressourcer inden for videnskabelig og teknologisk virksomhed, men der ligger stadig en udfordring i at opfylde det aktuelle behov for tilstrækkelige færdigheder og kompetencer på arbejdsmarkedet. Ifølge Eurostat kan der konstateres en stigning i antallet af nyuddannede inden for natur- eller ingeniørvidenskab pr. 1 000 indbyggere i alderen 25-34 mellem 2007 og 2014, og Danmark ligger nr. 3 i EU. Der kan også anes en positiv udvikling i antallet af forskere pr. 1 000 beskæftigede. Samtidig er forskerne (fuldtidsækvivalenter) i påfaldende grad blevet optaget i den private sektor, og Danmark lå her blandt de bedste i EU i 2015. Trods den allerede markante fremgang har industrien udtrykt bekymring for, at der i nogle brancher er mangel på de rette færdigheder og kvalifikationer, bl.a. inden for IKT og ingeniørvidenskab. I lyset af disse udfordringer lancerede regeringen i 2015 en strategi om fremme af vækst og udvikling i hele Danmark.

Der er stigende mangel på sagkyndige inden for IKT i Europa, hvilket også er tilfældet i Danmark. Navnlige anslås det i undersøgelsen "e-skills for jobs in Europe: measuring progress and moving ahead", at der i 2017 vil være 14 000 ubesatte stillinger inden for IKT, et tal som ventes at stige til 19 000 ubesatte stillinger i 2020 (Hüsing m.fl., 2015). I foråret 2016 lancerede myndighederne en national kortlægning af virksomhedernes behov for digitale færdigheder. Danmarks Vækstråd foretog en lignende kortlægning på regionalt plan i december 2016. Kortlægningen har indtil videre vist, at der er forskel på de fem regioners efterspørgsel efter færdigheder, som skyldes regionernes erhvervsstruktur. To tidligere kortlægninger fokuserede på virksomhedernes behov og viden- og uddannelsesaktiviteter inden for cybersikkerhed⁽²⁸⁾ samt det kommende behov for digitale færdigheder. Regeringen har desuden lanceret to partnerskaber, der skal fremme digitaliseringen af små og mellemstore virksomheder inden for bestemte brancher, og som inddrager Erhvervsstyrelsen, brancheforeninger og diverse andre interessenter.

Ifølge innovationsresultattavlen for Europa 2016 er Danmark en "Innovation Leader", men

⁽²⁷⁾ De aktuelle tal fra Eurostat forventes at blive justeret efter Danmarks Statistiks justering af nationalregnskabstallene den 15. november 2016.

⁽²⁸⁾ Undersøgelse af viden- og uddannelsesaktiviteter inden for cyber- og informationssikkerhed på danske uddannelses- og forskningsinstitutioner (2015).

tal fra innovationsundersøgelsen ("Community Innovation Survey" - CIS) viser, at nogle af indikatorerne er forværret. Selv om Danmarks resultater i forhold til EU er steget fra at ligge 26 % over EU-gennemsnittet i 2008 til 34 % i 2015, peger CIS-data fra 2014, som blev offentliggjort af Eurostat i 2017, i retning af ringere præstationer i forhold til data fra 2012. Der kan navnlig konstateres et fald i andelen af små og mellemstore virksomheder beskæftiget med produkt- eller procesinnovation, indikatoren for innovation inden for organisation/markedsføring samt indikatoren for samarbejde mellem innovative små og mellemstore virksomheder. Samtidig ligger andelen af innovative virksomheder kun en anelse over EU-gennemsnittet.

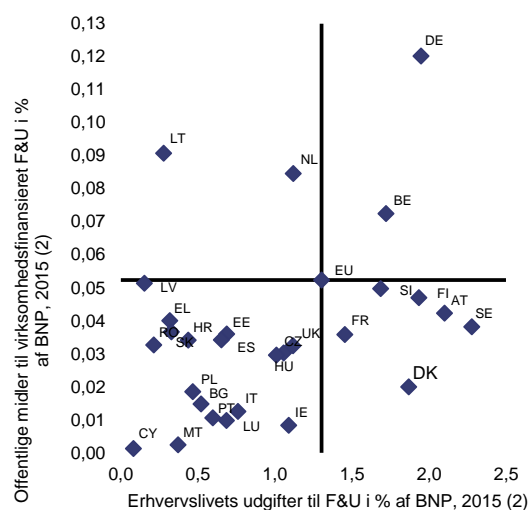
For at fremme videnoverførsel og øge virksomhedernes præstationer er der behov for en stærkere forbindelse mellem aktørerne i forsknings- og innovationssystemet. Ifølge en undersøgelse foretaget af Uddannelses- og Forskningsministeriet er produktiviteten i snit 15 % højere blandt danske forsknings- og innovationsaktive virksomheder, som samarbejder med universiteter og offentlige forskningsinstitutioner, end blandt dem, der ikke gør ⁽²⁹⁾. De offentlige midler til virksomhedsfinansieret F&U i % af BNP er faldet fra 0,031 % af BNP i 2009 til 0,020 % i 2015, og Danmark ligger kun nr. 20 i Danmark (figur 3.5.2). Som det også blev nævnt i Europa-Kommissionens landerapport for Danmark fra 2016, skyldes hindringerne for anvendelse af universitetsforskning bl.a. en kompleks regulering, navnlig i forbindelse med samarbejdet mellem universiteter og virksomheder, og indimellem forskellige syn på prissætningen af den intellektuelle ejendomsret.

Udfordringen med at øge samarbejdet mellem den akademiske verden og erhvervslivet blev allerede nævnt i Europa-Kommissionens landerapport for Danmark i 2016. For at løse denne opgave vil regeringen betragte innovations- og erhvervssamarbejde som en integreret del af forskningsaktiviteterne, hvilket har ført til en organisationsændring af Uddannelses- og

⁽²⁹⁾ Økonomiske effekter af erhvervslivets forskningssamarbejde med offentlige videninstitutioner (2011).

Forskningsministeriet i 2017. Styrelsen for Forskning og Uddannelse og Danske Universiteter vil tilsammen udgøre en arbejdsgruppe, som skal rådgive universiteterne om, hvordan de lovligt kan indgå i strategiske partnerskaber med industrien og modtage statsstøtte. Samtidig vil forsknings- og teknologiorganisationerne få styrket deres rolle. Innovationsfonden, som blev oprettet i 2014, vil desuden støtte investeringer og langsigtede projekter/partnerskaber, som indebærer forskning, teknologi, demonstration og markedsudviklingsaktiviteter, samt små og mellemstore virksomheder og iværksætterier gennem "InnoBooster"-programmet.

Figur 3.5.2: Offentlige midler til virksomhedsfinansieret F&U i % af BNP (1) ift. erhvervslivets udgifter til F&U i % af BNP

(1) Offentlige midler til virksomhedsfinansieret F&U omfatter ikke udenlandsk finansiering.

(2) BE, LU, AT, SE: 2013, BG, DE, IE, ES, FR, IT, CY, PT, EU: 2014.

Kilde: Eurostat

Innovative virksomheder er også ramt af forholdsvis lave overlevelsesrater. I gennemsnit er 49 % af de virksomheder, der indgår i de danske innovationsmiljøer ("Innovating Incubators"), stadig aktive efter 5 år, hvilket kan være tegn på, at de danske innovationsmiljøer generelt påtager sig store risici (Styrelsen for Forskning og Uddannelse). Til trods for at Danmark ligger i toppen i EU på Verdensbankens opgørelse over lande, hvor det er let at drive virksomhed, lader de danske virksomheder til at stå over for visse udfordringer i fasen, efter at de har fået adgang til markedet. Ifølge det globale konkurrenceevneindeks 2016-2017 vedrørte "de

største udfordringer ved at drive virksomhed" skattesatser og -regler, restriktiv arbejdsmarkedsregulering, adgang til finansiering og en ineffektiv offentlige forvaltning (se også afsnit 3.4.2 om erhvervslivets rammevilkår).

3.5.2. MILJØ- OG ENERGIPOLITIKKEN

Danmark er godt på vej til at opfylde sine 2020-mål for drivhusgasemissioner. Ifølge de seneste nationale fremskrivninger og under hensyntagen til eksisterende foranstaltninger ventes emissionerne i de sektorer, der ikke er omfattet af EU's emissionshandelssystem, at falde med 19 % mellem 2005-2020, sammenlignet med målet på 20 %. Danmark vil således skulle vedtage yderligere politiske tiltag for at reducere emissionerne yderligere eller gøre brug af fleksibilitetsmekanismen.

Danmark arbejder på en bred politisk aftale med mål for klima- og energipolitikken for 2030. Klimaplanen, som ventes i 2017, vil samle regeringens initiativer inden for klimaændringer og udgøre en omkostningseffektiv strategi for at nå 2030-målene. Regeringen har allerede bebudet, at den vil arbejde på at få dækket 50 % af energiforbruget med vedvarende energi i 2030. Danmark har fastlagt et langsigtet mål for omstillingen til et kulstoffattigt samfund, der er uafhængigt af fossile brændstoffer i 2050. Danmarks nationale mål vil bringe landet på linje med det EU-dækkende mål om at reducere drivhusgasemissionerne med 80-95 % i 2050.

Selv om Danmark er godt på vej til at opfylde sit 2020-mål for vedvarende energi, består det danske energimix stadig overvejende af fossile brændsler. Ud af det samlede indenlandske energiforbrug (2014) udgør olie 39 %, vedvarende energi 29 %, naturgas 17 % og kul 14 %. 56 % af bruttoproduktionen af el kommer fra vedvarende energikilder, mens 35 % stammer fra kul. Med 30,6 % har Danmark allerede nået sit 2020-mål for andelen af vedvarende energi i det endelige energiforbrug (30 %). Der er opnået størst fremgang inden for produktion af elektricitet (biomasse og vindenergi) og kraftvarme (hovedsageligt biomasse). Danmark har primært støttet vedvarende energi gennem PSO-afgiften, men støtten vil fremover blive finansieret over finansloven (se afsnit 3.1).

Danmark er en af de mindst energiintensive økonomier i EU. Danmark har reduceret sit primære energiforbrug med 0,2 % fra 16,55 Mtoe i 2014 til 16,51 Mtoe i 2015. Det endelige energiforbrug blev reduceret med 3 % fra 13,52 Mtoe i 2014 til 13,94 Mtoe i 2015. Selv om Danmarks primære og endelige energiforbrug allerede ligger under de vejledende mål for 2020 (17,4 Mtoe i primært energiforbrug og 14,4 Mtoe i endeligt energiforbrug), vil landet stadig skulle yde en indsats for at opretholde dette niveau frem til 2020. Danmark satte for nylig et endnu mere ambitiøst 2020-mål for energieffektivitet. Det er den medlemsstat, der har den højeste implicite skat på energi.

Den eksisterende elektriske sammenkobling til Tyskland, navnlig DK1-DE-forbindelsen, skal øges for at fremme den grænseoverskridende handel. I en undersøgelse fra 2014 ⁽³⁰⁾ anslås det, at bevarelsen af en grænseoverskridende kapacitet på mindst 1 000 MW kan give økonomiske gevinster på omkring 40 mio. EUR om året. De nuværende kapacitetsbegrænsninger hæmmer ikke alene den grænseoverskridende handel, de kan også medføre omkostninger i forbindelse med neddrøslingen af generatorer for at håndtere begrænsninger i nettet. De gældende nationale foranstaltninger til at håndtere kapacitetsbegrænsninger og afgrænsningen af budområder i Centraleuropa giver ikke nødvendigvis et retvisende billede af de faktiske kapacitetsbegrænsninger, hvilket fører til stigende begrænsninger af grænseoverskridende energistrømme. Spørgsmålet kræver, at alle de berørte nabolande finder frem til en fælles regional løsning.

I 2016 undertegnede Danmark og andre lande omkring Nordsøen en politisk erklæring. Formålet er at fremme en omkostningseffektiv udvikling af offshoreproduktion af vedvarende energi, navnlig vindmøller, og støtte yderligere sammenkobling mellem Nordsølandene ⁽³¹⁾.

Hvad angår gas har flere infrastrukturprojekter til formål at løse udfordringen med gasforsyningsikkerhed, som følger af den

⁽³⁰⁾ Videnskabelig undersøgelse bestilt i fællesskab af de to transmissionssystemoperatører TenneT TSO GmbH og Energinet.dk.

⁽³¹⁾ Det drejer sig om Belgien, Danmark, Frankrig, Irland, Luxembourg, Nederlandene, Norge, Sverige og Tyskland.

forventede produktionsnedgang på gasfelterne i Nordsøen. Disse projekter omfatter i) en opgradering af Ellund-sammenkoblingspunktet mellem Danmark og Tyskland (færdig i august 2016), ii) projektet af fælles interesse om "Baltic Pipe"-sammenkoblingen mellem Polen og Danmark (gennemførlighedsundersøgelse), iii) en sammenkobling mellem Danmark og Norge (gennemførlighedsundersøgelse) samt iv) projektet af fælles interesse om en LNG-terminal i Göteborg, som vil nedbringe den mængde gas, der eksporteres til Sverige.

3.5.3. TRANSPORTINFRASTRUKTURER

Store infrastrukturprojekter bidrager til vækst i den danske bygge- og anlægsbranche og ventes at vare ved i de kommende år. Investeringerne i infrastruktur er steget fra 0,5 % af BNP til 0,9 % af BNP i perioden 2008-2014. Flere flagskibsprojekter, f.eks. den københavnske metro og tunnelen under Femern Bælt, samt allerede opført infrastruktur og planlagte investeringer i transportinfrastrukturen på 100 mia. DKK (13,5 mia. EUR) understøtter væksten i anlægssektoren. Der er desuden afsat 658,7 mio. EUR i EU-midler til transport (INEA). Ifølge EU's resultattavle for transport er danskerne blandt de befolkninger i EU, der er mest tilfredse med kvaliteten af deres infrastruktur, og de bliver stadig mere tilfredse med tiden. Dette gælder dog ikke kvaliteten af havneinfrastrukturen, hvor tilfredsheden er faldende.

Ikke desto mindre er der behov for investeringer i transportinfrastruktur. Ligesom mange andre medlemsstater har Danmark et stort behov for investeringer i transportinfrastruktur, hvilket dels skyldes forventede kraftigere stigninger i gods- og passagertransporten i forhold til den økonomiske vækst generelt, og dels et behov for at opfylde højere klima-, sikkerheds- og præstationskrav samt større forventninger fra kundernes side. Presset er særlig stort på transportsystemerne i og omkring Storkøbenhavn. For at sikre en passende finansiering og koordinering af investeringsprojekter lancerede regeringen i 2009 et rullende investeringsprogram for multimodal landtransport frem til 2020, som kombineres med en særlig infrastrukturfond.

3.5.4. DIGITALISERING

Danmark har bevaret den store dækning med faste bredbåndsnet og næstgenerationsnetadgang i hjemmene (henholdsvis 99 % og 93 %). Trods investeringer i uploadkapaciteten i overensstemmelse med regeringens planer om at sikre 100 % dækning med en uploadhastighed på 30 Mbps har kun 59 % af husholdningerne i landområderne adgang til næstgenerationsnet, hvilket er 4 procentpoint mere end sidste år. Det er et godt stykke under det nationale tal på 93 %, men dog langt over EU-gennemsnittet. Der er registreret en betydelig stigning i antallet af abonnenter på højhastighedsbredbånd, ledsaget af en stigning i udbredelsen af mobilt bredbånd. For at lette adgangen til digitale løsninger uden for byområderne har regeringen givet tilsagn om yderligere at forbedre netværkskvaliteten i landområderne. Danmark vil derfor afsætte 200 mio. DKK (ca. 27 mio. EUR) i offentlige midler mellem 2016-2019.

Hvad angår digitale kompetencer er der afsat 500 mio. DKK (ca. 67 mio. EUR) til en national investeringsplan inden for IKT og digitale færdigheder. Det femårige projekt blev lanceret i 2012 og fokuserer på fire nøgleområder, nemlig a) udvikling af et marked for digitale læremidler, b) indhentning af mere viden om digital læring, c) sikring af en effektiv infrastruktur i skolerne og anvendelse af digitale læremidler gennem netværk og d) samarbejde og videndeling mellem lærere (se også afsnit 3.3.2).

Anvendelsen af digital teknologi er vigtig for at øge arbejdsproduktiviteten. De danske virksomheder udnytter fordelene og mulighederne ved den digitale teknologi, idet 27 % af de små og mellemstore virksomheder sælger produkter online, og 18 % af deres omsætning stammer fra e-handel. Knap halvdelen af alle de danske virksomheder (47 %) – og 45 % af de små og mellemstore virksomheder – har et elektronisk informationsudvekslingssystem.

Danmark scorer højt i EU, når det kommer til anvendelsen af e-business-teknologi såsom e-fakturering og cloudtjenester. Regeringen har lanceret to partnerskaber, der skal fremme digitaliseringen af små og mellemstore

virksomheder inden for bestemte brancher (afsnit 3.5.1).

BILAG A

Oversigtstabel

Tilsagn		Sammenfattende vurdering ⁽³²⁾
Landespecifikke henstillinger fra 2016		
Landespecifik henstilling nr. 1:		
Overholde den mellemfristede budgetmålsætning i 2016 og opnå en årlig finanspolitisk tilpasning på 0,25 % af BNP i retning af den mellemfristede budgetmålsætning i 2017.		De landespecifikke henstillinger, der vedrører overholdelsen af stabilitets- og vækstpagten, vil blive undersøgt nærmere i foråret, når der rådes over endelige data.
Landespecifik henstilling nr. 2:		
Øge produktiviteten og investeringerne i den private sektor ved at styrke konkurrencen i den danske servicesektor, navnlig i detailbranchen og i bygge- og anlægsbranchen. Tilskynde til øget samarbejde mellem virksomheder og universiteter.		Danmark har gjort visse fremskridt med at implementere henstilling nr. 2.
Øge produktiviteten og investeringerne i den private sektor ved at styrke konkurrencen i den danske servicesektor, særligt i detailbranchen og i bygge- og anlægsbranchen.		Der er gjort visse fremskridt med hensyn til at øge produktiviteten og investeringerne i den private sektor. Hvad angår lettere markedsadgang i detailhandelen: I januar 2017 fremlagde regeringen et forslag til ændring af planloven i Folketinget. Eftersom forslaget endnu ikke er blevet vedtaget, anses fremskridtene på området at være begrænsede. Der er gjort visse fremskridt med hensyn til at lette markedsadgangen for bygge- og anlægsbranchen efter kortlægningen af standarder i 2015, moderniseringen af reglerne for elinstallationer i 2015 og de foreslåede ændringer af byggeloven med henblik på at forenkle procedurerne.
Tilskynde til øget samarbejde mellem		Der er gjort visse fremskridt med hensyn til at øge samarbejdet mellem universiteter og erhvervslivet. De

⁽³²⁾ Følgende kategorier anvendes til at vurdere fremskridtene med implementeringen af de landespecifikke henstillinger fra 2016: Ingen fremskridt: Medlemsstaten har ikke på troværdig vis bebudet eller vedtaget foranstaltninger for at implementere den landespecifikke henstilling. Nedenfor gives ikke-udtømmende eksempler på situationer, hvor dette kunne være tilfældet, som vurderes i det enkelte tilfælde med udgangspunkt i landespecifikke forhold:

- der er ikke bebudet retlige, administrative eller budgetmæssige foranstaltninger i det nationale reformprogram eller i andre officielle meddelelser til det nationale parlament / de relevante parlamentariske udvalg, Europa-Kommissionen eller i offentligheden (f.eks. i en pressemeddelelse, oplysninger på regeringens websted)
- regeringen eller det lovgivende organ har ikke fremsat noget lovgivningsforslag
- medlemsstaten har taget indledende skridt til at efterkomme en henstilling, f.eks. ved at bestille en analyse eller nedsætte en undersøgelseskommission til at undersøge eventuelle nødvendige foranstaltninger (medmindre henstillingen klart henviser til orientering eller undersøgende foranstaltninger), men der er ikke foreslået klart udspecificerede foranstaltninger til at efterkomme henstillingen.

Begrænsede fremskridt: Medlemsstaten har:

- bebudet visse foranstaltninger, men disse implementerer kun henstillingen i begrænset omfang og/eller
- fremsat lovgivningsforslag i regeringen eller for det lovgivende organ, men disse er endnu ikke blevet vedtaget, og der er stadig behov for et omfattende ikke-lovgivningsmæssigt arbejde for at implementere henstillingen
- fremsat ikke-lovgivningsmæssige forslag, uden dog at træffe opfølgende foranstaltninger med hensyn til at implementere henstillingen.

Visse fremskridt: Medlemsstaten har truffet foranstaltninger, der delvist implementerer henstillingen og/eller

medlemsstaten har truffet foranstaltninger, der implementerer henstillingen, men der er stadig behov for et betydeligt stykke arbejde, før henstillingen er implementeret, da kun enkelte vedtagne foranstaltninger er blevet gennemført. For eksempel: vedtaget i det nationale parlament eller ved en ministeriel afgørelse uden medfølgende gennemførelsesbestemmelser.

Væsentlige fremskridt: Medlemsstaten har truffet foranstaltninger, der langt hen ad vejen implementerer henstillingen, og de fleste af dem er blevet gennemført.

Fuldt ud implementeret: Medlemsstaten har gennemført alle de nødvendige foranstaltninger for at implementere henstillingen på passende vis.

virksomheder og universiteter.	danske myndigheder har taget initiativ til at styrke forbindelsen mellem universiteterne og den private sektor gennem dialoger med begge parter, nye retningslinjer og specifikke programmer til at lette samarbejdet. Det omfatter bl.a. indsatsen fra Styrelsen for Forskning og Uddannelse og Danske Universiteter, den mere prominente rolle til forsknings- og teknologiorganisationerne samt den nye Innovationsfond, der er oprettet til at støtte investeringer og langsigtede projekter/partnerskaber inden for forskning, teknologi, demonstration og markedsudviklingsaktiviteter. I juni 2016 genforhandlede Uddannelses- og Forskningsministeriet udviklingskontrakterne med universiteterne for 2015-2017 med henblik på at indføre et ekstra mål om øget regionalt vidensamarbejde.
Europa 2020 (nationale mål og fremskridt)	
Mål for beskæftigelsesfrekvensen i det nationale reformprogram fra 2013: 80 %	76,5 % (2015) Beskæftigelsesfrekvensen er steget moderat fra 75,6 % i 2013 til 76,5 % i 2015. Den ligger dog stadig under niveauet før krisen (79,7 % i 2008). Danmark har i de senere år vedtaget en række beskæftigelsesreformer for at øge incitamentet til at arbejde. Med disse politiske tiltag søger regeringen at lukke gabet på 3,5 procentpoint til Danmarks Europa 2020-mål om en beskæftigelse på 80 %.
F&U-mål: 3 %	3,03 % (2015) Målet på 3 % af BNP er nået og oven i købet overgået. F&U-intensiteten har udviklet sig positivt fra 2,51 % i 2007 til 3,03 % i 2015. Den offentlige F&U-intensitet er steget løbende mellem 2007 og 2013 og lagde sig stabilt over 1 % i 2015 (1,14 %). Danmark er således den EU-medlemsstat, der investerer mest i F&U. F&U-intensiteten i erhvervslivet har ligget stabilt omkring 2,0 % siden 2010.
Mål for drivhusgasemissioner: -20 % i 2020 i forhold til 2005 (i sektorer, der ikke er omfattet af ETS).	2020-målet: -20 % Ifølge de seneste nationale fremskrivninger og under hensyntagen til eksisterende foranstaltninger ventes udledningerne i de sektorer, der ikke er omfattet af EU's emissionshandelssystem, at falde med 19,2 % mellem 2005-2020, sammenlignet med målet på 20 %. Danmark vil således skulle vedtage yderligere politiske tiltag for at reducere emissionerne yderligere eller gøre brug af fleksibilitetsmekanismen.

	<p>Mål for 2015 uden for ETS: -8 %</p> <p>Med udgangspunkt i indirekte data er emissionerne i de sektorer, der ikke er omfattet af ETS faldet med 15 % i perioden 2005-2015. Det er 7 procentpoint under målet for 2015 i beslutningen om indsatsfordeling.</p>
Andel af vedvarende energi: 30 %	<p>30,6 % (2015)⁽³³⁾</p> <p>Med en andel af vedvarende energi på 30,6 % i de endelige energiforbrug i 2015 vil Danmark sandsynligvis nå sit 2020-mål på 30 %. Der er gjort størst fremskud inden for produktion af elektricitet (biomasse og vindenergi) og kraftvarme (hovedsageligt biomasse).</p>
<p>Energieffektivitet:</p> <p>Danmarks 2020-mål for energieffektivitet er 17,8 Mtoe for det primære energiforbrug (14,8Mtoe for det endelige energiforbrug).</p>	<p>16.7 Mtoe (2014)</p> <p>Danmark har reduceret sit primære energiforbrug med 0,2 % fra 16,55 Mtoe i 2014 til 16,51 Mtoe i 2015. Det endelige energiforbrug blev reduceret med 3 % fra 13,52 Mtoe i 2013 til 13,94 Mtoe i 2014. Selv om Danmarks primære og endelige energiforbrug allerede ligger under de vejledende mål for 2020 (17,8 Mtoe i primært energiforbrug og 14,8 Mtoe i endeligt energiforbrug), vil landet stadig skulle yde en indsats for at opretholde dette niveau frem til 2020.</p>
<p>Mål for andelen af elever, der forlader uddannelsessystemet tidligt: < 10 %</p> <p>(En frafaldsprocent på under 10 % for befolkningen i alderen 18-24).</p>	<p>7,8 % (2015)</p> <p>Målet på < 10 % er nået og oven i købet overgået. Frafallprocenten for befolkningen i alderen 18-24 er faldet siden 2008, hvor den lå på 12,5 %, mens den lå på 7,8 % i 2015.</p>
<p>Videregående uddannelse: > 40 %</p> <p>(Mindst 40 % af befolkningen i alderen 30-34 skal have en videregående uddannelse)</p>	<p>47,6 % (2015)</p> <p>Målet på > 40 % er nået og oven i købet overgået. Den andel af befolkningen i alderen 30-34, som har gennemført en højere videregående uddannelse er steget fra 39,2 % i 2008 til 47,6 % i 2015.</p>
<p>Mål for nedbringelse af antallet af personer, der er truet af fattigdom eller social eksklusion (antal personer): Nedbringe antallet af personer i husholdninger med lav arbejdsintensitet med 22 000 frem til 2020.</p>	<p>Mellem 2008 til 2015 er antallet af personer i husholdninger med lav arbejdsintensitet steget med 35 % (fra 347 000 til 470 000), og det nationale Europa 2020-mål for fattigdom og social eksklusion er langt fra at blive nået. Det understreger, hvor vigtigt det er at sørge for en bedre integration af de personer, der befinder sig på den yderste kant af arbejdsmarkedet, for at forebygge de langsigtede konsekvenser for den sociale inklusion og</p>

⁽³³⁾ Andelen af vedvarende energi for 2015 bygger på estimer og ikke på officielle tal, men afspejler de forhåndenværende tal (4. oktober 2016). Se rapporten fra Öko-Institutet: "Study on Technical Assistance in Realisation of the 2016 Report on Renewable Energy", <http://ec.europa.eu/energy/en/studies>.

	samhørighed. For at rette op på dette har regeringen lanceret en strategi om 10 mål for social mobilitet, som skal sætte retning for og skabe større fremdrift i socialpolitikken.
--	--

BILAG B

MIP-resultattavle

Tabel B.1: MIP-resultattavle for Danmark

			Tærskler	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Eksterne ubalancer og konkurrenceevne	Stilling på de løbende poster, (% af BNP)	3-årigt gennemsnit	-4%/6%	4,3	5,6	6,5	6,9	7,7	8,8
	Nettostilling over for udlandet (% af BNP)		-35%	12,9	28,0	36,3	37,8	52,5	39,0
	Real effektiv valutakurs - 42 handelspartnere, HICP-deflator	procentvis ændring over 3 år	±5% & ±11%	0,2	-2,5	-7,8	-2,6	-1,2	-1,5
	Eksportmarkedsandele - % af verdenshandelen	procentvis ændring over 5 år	-6%	-10,3	-13,4	-17,1	-17,2	-15,7	-8,8
	Nominelle enhedslønomsånderinger (indeks 2010=100)	procentvis ændring over 3 år	9% & 12%	10,3	4,4	0,6	2,9	4,1	4,9
Interne ubalancer	Deflaterede boligpriser (% ændring år-til-år)		6%	0,3	-4,0	-5,0	3,1	3,0	6,3
	Kreditstrømme i den private sektor, % af BNP, konsolideret		14%	-2,9	4,5	8,0	-4,2	-0,2	-3,3
	Gæld i den private sektor, % af BNP, konsolideret		133%	222,1	222,6	225,5	218,5	218,8	212,8
	Gæld i den offentlige sektor, % af BNP		60%	42,9	46,4	45,2	44,7	44,8	40,4
	Arbejdsløshed	3-årigt gennemsnit	10%	5,6	7,0	7,5	7,4	7,0	6,6
	Samlede passiver i finanssektoren (procentvis ændring år-til-år)		16.5%	9,7	1,6	2,5	1,8	6,8	-2,0
Nye indikatorer for beskæftigelse	Erhvervsfrekvens - % af den samlede befolkning i alderen 15-64 (ændring over 3 år i pcp.)		-0.2%	-0,7	-1,4	-1,6	-1,3	-1,2	-0,1
	Langtidsledighed - % af den aktive befolkning i alderen 15-74 (ændring over 3 år i pcp.)		0.5%	0,9	1,3	1,5	0,3	-0,1	-0,4
	Ungdomsarbejdsløshed - % af den aktive befolkning i alderen 15-24 (ændring over 3 år i pcp.)		2%	6,4	6,2	2,3	-0,9	-1,6	-3,3

Anm: i: se metadata, na: foreligger ikke.

(1) Arbejdsløshed: for 2006 i = tilbageberegning for at medtage resultater af befolkningstællingen i 2011.

(2) Ungdomsarbejdsløshed: for 2006 i = tilbageberegning for at medtage resultater af befolkningstællingen i 2011.

Kilde: Europa-Kommissionen, Eurostat og Generaldirektoratet for Økonomiske og Finansielle Anliggender (for den reale effektive valutakurs), og Den Internationale Valutafond

BILAG C

Standardtabelle

Tabel C.1: **Finansmarkedsindikatorer**

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Samlede aktiver i banksektoren (% af BNP)	465,3	457,7	410,1	415,4	385,0	385,4
Andel af aktiver i de fem største banker (% af samlede aktiver)	66,3	65,6	68,4	68,1	67,8	-
Udenlandsk ejerskab af banksystemet (% af samlede aktiver)	15,0	16,6	19,2	4,5	4,1	-
Indikatorer for finansiel soliditet: ¹⁾						
- misligholdte lån (% af samlede lån)	3,0	3,9	3,9	5,1	4,0	3,6
- kapitaldækning (%)	16,9	18,7	19,2	18,2	19,8	20,2
- egenkapitalforrentning (%) ²⁾	0,6	2,0	4,4	4,7	6,8	4,5
Banklån til den private sektor (procentvis ændring år-til-år)	-1,3	-0,4	0,6	0,2	1,0	0,9
Lån til boligkøb (procentvis ændring år-til-år)	1,9	1,2	-0,8	0,4	1,1	1,1
Indlånsvote	306,2	295,4	292,4	280,5	277,3	267,3
Nationalbankens likviditet i % af forpligtelser	0,9	1,4	0,9	1,0	0,7	0,6
Privat gæld (% af BNP)	221,0	224,0	215,6	215,0	208,4	-
Udlandsgæld, brutto (% af BNP) ¹⁾ - offentlig	20,6	20,0	17,5	18,1	15,4	15,2
- privat	42,9	41,6	37,1	38,9	39,3	41,2
Lange rentespænd over for Tyskland (basispoint)*	12,2	-9,2	17,6	16,3	19,5	23,9
CDS-spread over for statsobligationer (5 år)*	63,7	80,0	17,6	16,0	12,7	15,5

(1) De seneste tal er fra 2. kvartal af 2016.

(2) De kvartalsmæssige tal er ikke annualiseret

* Målt i basispoint.

Kilde: Europa-Kommissionen (lange rente), Verdensbanken (udlandsgæld, brutto), Eurostat (privat gæld), ECB (øvrige indikatorer).

Tabel C.2: Arbejdsmarkedsindikatorer og sociale indikatorer

	2011	2012	2013	2014	2015	2016 ⁴
Beskæftigelsesfrekvens (% af befolkningen i alderen 20-64)	75,7	75,4	75,6	75,9	76,5	77,5
Vækst i beskæftigelsen (procentvis ændring år-til-år)	0,0	-0,7	0,0	1,0	1,3	1,7
Beskæftigelsesfrekvens, kvinder (% af den kvindelige befolkning i alderen 20-64)	72,4	72,2	72,4	72,2	72,6	74,2
Beskæftigelsesfrekvens, mænd (% af den mandlige befolkning i alderen 20-64)	79,0	78,6	78,7	79,5	80,2	80,8
Beskæftigelsesfrekvens, ældre arbejdstagere (% af befolkningen i alderen 55-64)	59,5	60,8	61,7	63,2	64,7	67,5
Deltidsbeskæftigelse (% af den samlede beskæftigelse i alderen 15-64)	25,1	24,8	24,7	24,6	24,7	26,4
Tidsbegrænset ansættelse (% af arbejdstagere med tidsbegrænsede kontrakter i alderen 15-64)	8,9	8,6	8,8	8,6	8,7	13,7
Overgang fra midlertidig til fast ansættelse	:	24,0	28,0	44,5	45,1	:
Arbejdsløshed ¹ (% af den aktive befolkning i alderen 15-74)	7,6	7,5	7,0	6,6	6,2	6,1
Langtidsledighed ² (% af arbejdsstyrken)	1,8	2,1	1,8	1,7	1,7	1,4
Ungdomsarbejdsløshed (% af den aktive befolkning i alderen 15-24)	14,2	14,1	13,0	12,6	10,8	11,7
NEET-procent ³ (% af befolkningen i alderen 15-24)	6,3	6,6	6,0	5,8	6,2	:
Tidligt frafald blandt unge (% af befolkningen i alderen 18-24 med højst en uddannelse på første sekundærtrin, som ikke er under uddannelse)	9,6	9,1	8,0	7,8	7,8	:
Gennemførelse af videregående uddannelse (% af befolkningen i alderen 30-34 med en videregående uddannelse)	41,2	43,0	43,4	44,9	47,6	:
Registreret børnepasning (30 timer eller derover, % af befolkningen under 3 år)	69,0	59,0	63,0	64,0	:	:

1) Ledige er alle personer, som ikke var beskæftiget, men aktivt søgte arbejde og var beredte på at påtage sig arbejde øjeblikkeligt eller inden for to uger.

2) Langtidsledige er personer, som har været arbejdsløse i mindst 12 måneder.

3) Ikke under almen eller faglig uddannelse.

4) Gennemsnit af de første tre kvartaler i 2016. Dataene for den samlede arbejdsløshed og ungdomsarbejdsløsheden er sæsonkorrigerede

Kilde: Europa-Kommissionen (EU Labour Force Survey)

Tabel C.3: Indikatorer for udgifter til sociale ydelser og for social inklusion

Udgifter til sociale ydelser (% af BNP)	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sundhed	6,7	6,6	6,6	6,5	6,4	:
Invaliditet	4,3	4,1	4,2	4,2	4,1	:
Alderdom og efterladede	12,7	12,8	12,7	13,5	14,3	:
Familie/børn	4,1	3,9	3,7	3,7	3,6	:
Arbejdsløshed	2,0	1,9	1,9	1,9	1,7	:
Bolig	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	:
Social eksklusion, der ikke falder ind under andre kategorier	1,2	1,2	1,2	1,3	1,4	:
I alt	31,6	31,2	31,1	31,7	32,2	:
heraf: indtægtsbestemte ydelser	10,7	11,0	11,1	11,4	11,5	:
Indikatorer for social eksklusion	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Personer med risiko for fattigdom eller social eksklusion ¹ (% af den samlede befolkning)	18,3	17,6	17,5	18,3	17,9	17,7
Børn med risiko for fattigdom eller social eksklusion (% af personer i alderen 0-17 år)	15,1	15,7	14,9	15,4	14,5	15,7
Fattigdomsrisiko ² (% af den samlede befolkning)	13,3	12,1	12,0	11,9	12,1	12,2
Alvorlige materielle afsavn ³ (% af den samlede befolkning)	2,7	2,3	2,7	3,6	3,2	3,7
Andel af befolkningen, som lever i husholdninger med lav arbejdsintensitet ⁴ (% af personer i alderen 0-59 år)	10,6	10,5	10,2	11,9	12,2	11,6
Fattigdomsrisiko for personer i beskæftigelse (% af beskæftigede)	6,5	6,3	5,2	5,5	4,9	5,5
De sociale ydelsers evne til at nedbringe fattigdom (ekskl. pension)	54,3	56,6	56,2	57,2	55,0	52,7
Fattigdomsgrænse, i national valuta, faste priser ⁵	107703	110674	108815	107205	108491	109962
Disponibel bruttoindkomst (husholdninger, procentvis stigning)	5,8	3,4	2,1	1,9	2,2	3,6
Ulighed i indkomstfordelingen (S80/S20 indkomstkventilsats)	4,4	4,0	3,9	4,0	4,1	4,1
GINI-koefficient før skat og overførsler	48,9	50,9	50,6	49,9	51,4	50,7
GINI-koefficient efter skat og overførsler	26,9	27,8	28,1	26,8	27,7	27,4

1) Personer truet af fattigdom eller social eksklusion: personer, som er i risiko for fattigdom og/eller lider alvorlige materielle afsavn og/eller lever i husholdninger med ingen eller meget lav arbejdsintensitet.

2) Fattigdomsrisiko: andel af personer med en disponibel ækvivalensindkomst, der ligger under 60 % af den nationale medianækvivalensindkomst.

3) Andel af personer, som lider afsavn i mindst fire af følgende kategorier: personer, der ikke har råd til at i) betale husleje eller forbrugsregninger, ii) holde deres hjem tilstrækkelig varmt, iii) betale uventede udgifter, iv) spise kød, fisk eller tilsvarende proteinholdig mad hver anden dag, v) holde en uges ferie uden for hjemmet om året, vi) have en bil, vii) have en vaskemaskine, viii) have et farvefjernsyn eller ix) have en telefon.

4) Personer, som lever i husholdninger med meget lav arbejdsintensitet: andel af befolkningen i alderen 0-59, som lever i husstande, hvor de voksne (ekskl. børn, overfor hvem, der består forsørgerpligt) arbejdede mindre end 20 % af deres samlede arbejdspotentialer i de foregående 12 måneder.

5) For EE, CY, MT, SI og SK er grænseværdierne angivet i nominelle værdier i EUR. Det harmoniserede forbrugerprisindeks = 100 i 2006 (undersøgelsen fra 2007 vedrører indkomst i 2006).

Kilde: ESSPROS for udgifter til sociale ydelser til social beskyttelse, EU-SILC for sociale inklusion.

Tabel C.4: Resultat- og politikindikatorer for produktmarkedet

Resultatindikatorer	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Arbejdsproduktivitet (reale værdier, pr. ansat, procentvis ændring år-til-år)						
Arbejdsproduktivitet i industrien	10,63	0,42	3,53	0,82	-1,58	0,11
Arbejdsproduktivitet i bygge- og anlægsbranchen	-5,35	1,10	4,16	3,76	2,05	0,16
Arbejdsproduktivitet inden for markedsfølsomme tjenesteydelser	3,86	-0,26	0,84	2,50	2,59	-0,47
Enhedslønomkostninger (hele økonomien, procentvis ændring år-til-år)						
i industrien	-7,15	0,08	-0,89	1,14	3,94	2,08
i bygge- og anlægsbranchen	6,24	-0,64	-1,48	-3,03	-0,66	1,93
inden for markedsfølsomme tjenesteydelser	-1,31	0,61	1,73	-1,75	-0,10	2,08
Rammevilkår for erhvervslivet	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gennemførelse af kontrakter ¹ (antal dage)	410,0	410,0	410,0	410,0	380,0	380,0
Opstart af virksomhed ¹ (antal dage)	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	3,0
SMV'ers muligheder for banklån ²	na	0,78	na	0,70	0,44	0,98
Forskning og innovation	2010	2011	2012	2013	2014	2015
F&U-intensitet	2,94	2,97	3,00	3,01	3,02	3,03
Offentlige udgifter i alt til uddannelse i % af BNP, alle uddannelsesniveauer	8,81	8,75	na	na	na	na
Antal personer beskæftiget inden for videnskabelig og teknologisk virksomhed i % af den samlede beskæftigelse	46	46	47	48	48	48
Andel af befolkningen med en videregående uddannelse ³	28	28	29	29	30	31
Unge med ungdomsuddannelse ⁴	69	70	72	72	73	74
Handelsbalance for højteknologiprodukter i % af BNP	-0,18	-0,04	-0,30	-0,13	-0,04	0,17
Produkt- og tjenestemarkederne og konkurrence				2003	2008	2013
OECD PMR ⁵ , alle sektorer				na	1,35	1,22
OECD PMR ⁵ , detailhandelen				3,00	1,83	1,69
OECD PMR ⁵ , liberale tjenesteydelser				0,87	0,78	0,82
OECD PMR ⁵ , netværksindustrien ⁶				2,05	1,70	1,61

1) Metoderne til bestemmelse af indikatoren, herunder antagelser, er nøjere beskrevet på

<http://www.doingbusiness.org/methodology>.

2) Det gennemsnitlige svar på spørgsmål Q7B_a. "[Banklån]: Hvis du har anmodet og forsøgt at forhandle om denne form for finansiering inden for de seneste seks måneder, hvad var da resultatet?". Svarene blev kodificeret således: 0 hvis fuld finansiering, 1 hvis størstedelen af finansieringen, 2 hvis kun en del af finansieringen, 3 hvis nægtet og afvist finansiering og behandlet som manglende oplysninger, hvis ansøgningen stadig behandles eller ved ikke.

3) Procent af befolkningen i alderen 15-64, som har gennemført en videregående uddannelse

4) Procent af befolkningen i alderen 20-24, der som minimum har gennemført en ungdomsuddannelse.

5) Indeks: 0 = ingen regulering, 6 = høj regulering. Metoderne til bestemmelse af OECD's indikator for regulering af produktmarkedene er nøjere beskrevet på

<http://www.oecd.org/competition/reform/indicatorsofproductmarketregulationhomepage.htm>

6) Aggregerede OECD-indikatorer for regulering inden for energi, transport og kommunikation (ETCR).

Kilde: Europa-Kommissionen, Verdensbanken — "Doing Business" (for håndhævelse af kontrakter og tidspunkt for opstart af virksomhed), OECD (for regulering af produktmarkedene), SAFE (for resultatet af SMV'ers ansøgning om banklån).

Tabel C.5: Grøn vækst

Resultater for grøn vækst		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Makroøkonomiske							
Energiintensitet	kgoe / €	0,08	0,08	0,07	0,07	0,07	0,07
Kulstofintensitet	kg / €	0,29	0,27	0,24	0,25	0,23	-
Ressourceintensitet (reciprok værdi af ressourceproduktivitet)	kg / €	0,50	0,57	0,56	0,51	0,51	0,48
Affaldsintensitet	kg / €	0,08	-	0,07	-	0,09	-
Energihandelsbalance	% BNP	0,9	0,7	0,5	0,1	0,0	-
Vægtning af energi i HICP	%	10,68	11,46	11,41	10,31	10,56	11,32
Forskel mellem ændring i energipriser og inflation	%	5,1	4,5	-0,7	0,8	0,7	-5,9
Realomkostninger pr. energienhed	%	9,3	10,4	10,7	10,3	10,1	-
Miljøafgifter ift. arbejdsskatter	værditilvækst kvote	0,18	0,18	0,17	0,17	0,16	-
Miljøafgifter	% BNP	4,0	4,1	4,0	4,2	4,1	-
Sektormæssige							
Energiintensitet i industrien	kgoe / €	0,07	0,07	0,06	0,06	0,06	0,06
Realomkostninger pr. energienhed i industrien, ekskl. raffinering	% værditilvækst	6,6	7,1	6,8	6,5	6,0	-
Andel af energiintensive industrier i økonomien	% BNP	10,42	10,17	10,80	10,28	10,05	9,97
Elpriser for mellemstore industrielle brugere	€ / kWh	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,09
Gaspriser for mellemstore industrielle brugere	€ / kWh	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04
Offentlig F&U i energi	% BNP	0,06	0,06	0,05	0,05	0,04	0,03
Offentlig F&U i miljøbeskyttelse	% BNP	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02
Genanvendelse af kommunalt affald	%	-	41,5	42,1	43,2	45,1	46,3
Andel af drivhusgasser omfattet af ETS*	%	39,8	36,9	34,1	39,1	36,0	32,7
Energiintensitet i transportsektoren	kgoe / €	0,50	0,47	0,44	0,39	0,41	0,41
Kulstofintensitet i transportsektoren	kg / €	1,27	1,16	1,10	0,98	1,00	-
Energiforsyningsikkerhed							
Afhængighed af energiimport	%	-15,7	-5,6	-2,6	12,2	12,2	13,1
Leverandørkoncentration, aggregeret indeks	HHI	2,5	9,2	5,2	5,8	8,0	-
Diversificering af energimix	HHI	0,27	0,26	0,26	0,26	0,27	-

Alle de makroøkonomiske intensitetsindikatorer er angivet som en fysisk kvantitet i forhold til BNP (2005-priser)

Energiintensitet: bruttoindlandsenergiforbrug (i kgoe) delt med BNP (i EUR)

Kulstofintensitet: drivhusgasemissioner (i kg CO₂-ækvivalenter) delt med BNP (i EUR)

Ressourceintensitet: indenlandsk materialeforbrug (i kg) delt med BNP (i EUR)

Affaldsintensitet: affald (i kg) delt med BNP (i EUR)

Energihandelsbalance: balancen mellem energiimport og -eksport, målt i % af BNP

Energiwægtning i HICP: andelen af "energi"-varer i den forbrugskurve, der bruges til at bestemme HICP

Forskel mellem ændring i energipriser og inflation: energikomponenten af HICP og den samlede HICP-inflation (årlig ændring i %)

Realomkostninger pr. energienhed: reale energiomkostninger i % af den samlede værditilvækst i økonomien

Miljøafgifter i forhold til arbejdsskatter og BNP: fra Europa-Kommissionens database, "Taxation trends in the European Union"

Energiintensitet i industrien: industriens endelige energiforbrug (i kgoe) delt med bruttoværditilvæksten i industrien (2005-priser)

Realomkostninger pr. energienhed i industrien, ekskl. raffinering: realomkostninger i % af værditilvæksten i industrisektorerne

Andel af energiintensive industrier i økonomien: andel af energiintensive industriers bruttoværditilvækst i BNP

El- og gaspriser for de mellemstore industrielle brugere: forbrugsinterval 500–20 000 MWh og 10 000–100 000 GJ; tal ekskl. moms.

Genanvendelse af kommunalt affald: andel af det kommunale affald, der genanvendes, i forhold til den samlede mængde kommunalt affald

Offentlig F&U i energi eller miljø: offentlige udgifter til F&U i disse kategorier i % af BNP

Andel af drivhusgasemissioner omfattet af EU's emissionshandelsystem (ETS) (ekskl. luftfart): på basis af drivhusgasemissioner (ekskl. arealanvendelse, ændringer af arealanvendelse og skovbrug) som medlemsstaterne har meddelt EEA.

Energiintensitet i transportsektoren: endeligt energiforbrug i transportsektoren (kgoe) delt med sektorens bruttoværditilvækst (2005-priser)

Kulstofintensitet i transportsektoren: drivhusgasemissioner i transportsektoren del med sektorens bruttoværditilvækst

Afhængighed af energiimport: nettoenergiimport delt med det indenlandske bruttoenergiforbrug, inkl. forbrug af brændsel til international luft- og skibsfart

Leverandørkoncentration, aggregeret indeks: dækker olie, gas og kul. En lavere værdi viser større diversificering og dermed en lavere risiko.

Diversificering af energimix: Herfindahl-indekset for naturgas, samlede olieprodukter, nuklear varme, vedvarende energi og fast brændsel

* Europa-Kommissionen og Det Europæiske Miljøagentur

Kilde: Europa-Kommissionen (Eurostat), medmindre andet er angivet.

REFERENCES

- Aasen F., Leszczuk J. og Pojar S. (2016), "Tackling Denmark's Post-Crisis Labour Market Challenges", Economic Brief, Europa-Kommissionen, Bruxelles
- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2016a), "Danmark kommer til at mangle faglærte - Ubalancer på jobmarkedet", Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Copenhagen
- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2016b), "Kontanthjælpsloftet opfylder ikke regeringens egne succeskriterier", Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, København
- Berlau, M. (2016), "Socialrådgiverne: Ved politikerne, hvem kontanthjælpsmodtagerne er?", Altinget, 18. august 2016
- Bjørnholt B., Boye S. and Flarup L. H. (2016), "Den kommunale styring forud for folkeskolereformen – Baselineundersøgelse", Det Nationale Institut for Kommuner og Regioners Analyse og Forskning (KORA), København
- Bjørsted E., Bova E. og Dahl S. (2016), "Lessons Learnt from the Nordics: How to Fight Long-term Unemployment. Intereconomics". Review of European Economic Policy, 2016, vol. 51, nr. 3, s. 172
- Calvino F., Criscuolo C. and Menon C. (2015), "Cross-country evidence on start-up dynamics", OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, No. 6, OECD Publishing, Paris
- Dansk Industri (2016), "Lang vej til opfyldelse af Produktivitetskommissionens anbefalinger", Erhvervsøkonomisk Analyse
- Cuerpo C., Kalantaryan S. og Pontuch P. (2014), "Rental Market Regulation in the European Union", Economic Papers No. 515, Europa-Kommissionen, Bruxelles
- Dachs B., Broos E., Dünser M., Hanzl-Weiß D., Mertens K., Scharfing D., Stehrer R. og Vanoeteren V. (2016), "EU wholesale trade: analysis of the sector and value chains", Research Report, No. 415, The Vienna Institute for International Economic Studies, Wien
- Digitaliseringsstyrelsen (2016), "Et Stærkere og Mere Trygt Digitalt Samfund - Den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi 2016-2020", Digitaliseringsstyrelsen, København
- Styrelsen for Forskning og Uddannelse (2016)
- De Økonomiske Råd (2010), "Dansk Økonomi – efterår 2010", De Økonomiske Råd, København
- Danmarks Nationalbank (2015), "Finansiell Stabilitet, 2. halvår 2015", Danmarks Nationalbank, København
- Danmarks Lærereforening (2016), "4 ud af 5 lærere mangler midler til forberedelse", 31. maj 2016
- Dansk Byggeri (2015), "Hvor er fremtidens faglærte?", Dansk Byggeri barometer, Dansk Byggeri, København
- Euromonitor (2015), "Internet retailing in Denmark"
- Europa-Kommissionen (2015), "Challenges to Member States' Investment Environments", SWD(2015) 400 final, Bruxelles
- Europa-Kommissionen (2016a), "Årlig vækstundersøgelse 2017"
- Europa-Kommissionen (2016b), "Science, Research and Innovation performance of the EU", Den Europæiske Unions Publikationskontor, Luxembourg

- Europa-Kommissionen (2016c), "Landerapport for Danmark 2016" SWD(2016) 74 final.
- Europa-Kommissionen (2016d), "Landerapport for Sverige 2016" SWD(2016) 95 final.
- Europa-Kommissionen (2016e), "Survey on the Access to Finance of Enterprises (SAFE), Den Europæiske Unions Publikationskontor, Luxembourg
- Europa-Kommissionen (2016f), "International Digital Economy and Society Index 2016"
- Europa-Kommissionen (2016g), "European Innovation Scoreboard 2016", Den Europæiske Unions Publikationskontor, Luxembourg
- Europa-Kommissionen (2017a), "Winter Forecast", Den Europæiske Unions Publikationskontor, Luxembourg
- Europa-Kommissionen (2017b), "Denmark – RIO Country Report 2016", under udarbejdelse
- Europa-Kommissionen (2017c), Digital Scoreboard 2017, Europa-Kommissionen, Bruxelles
- Europa-Kommissionen "Debt Sustainability Monitor", under udarbejdelse
- European Construction Sector Observatory (2015), Country Profile Denmark
- Det Europæiske Miljøagentur (2016), "Environmental taxation and EU environmental policies", Den Europæiske Unions Publikationskontor, Luxembourg
- Hüsing T., Korte W. B. og Dashja E. (2015), "e-Skills in Europe - Trends and Forecasts for the European ICT Professional and Digital Leadership Labour Markets (2015-2020)", empirica Working Paper, empirica, Bonn
- Iversen, Stephensen og Hansen (2016), "Mismatch på det danske arbejdsmarked", DREAM
- Jensen R. M. og Jorgensen C. W. N. (2016), "Dansk produktivitet under Opsvinget", Kvartalsoversigt, 2. kvartal, Danmarks Nationalbank, København
- Kommunernes Landsforening (2016), "Fleksible læringsmiljøer - udvikling af grundstrukturen i skolen", 1. december 2016
- Klein A., Finansiell Stabilitet, og Hviid S. J., Hvolbøl T. S., Kramp P. L., Pedersen E. H., Økonomi og Pengepolitik (2016), "Boligprisbobler og Fordelen ved en Stabiliserende Boligbeskatning", Kvartalsoversigt, 3. kvartal, Danmarks Nationalbank, København
- Kramp P. L. og Pedersen, J. (2015), "Hvorfor er investeringerne så lave?", Kvartalsoversigt, 2. kvartal, Danmarks Nationalbank, København
- Leffland L. (2014), "Choktal fra gymnasierne: Tusinder af elever fravælger naturfagene", ATV bloggen, Mediehuset Ingeniøren A/S, København
- Leszczuk J. og Pojar S. (2016), "What is behind Denmark's Current Account Surplus?", Economic Brief, Europa-Kommissionen, Bruxelles
- Martín I., Arcarons A., Aumüller J., Bevelander P., Emilsson H., Kalantaryan S., MacIver A., Mara I., Scalettaris G., Venturini A., Vidovic H., Van der Welle I., Windisch M., Wolffberg R. og Zorlu A. (2016), "From Refugees to Workers: Mapping Labour-Market Integration Support Measures for Asylum Seekers and Refugees in EU Member States", Bertelsmann Stiftung, Gütersloh

- Erhvervs- og Vækstministeriet (2015), "Redegørelse om detailhandelsplanlægningen 2015", Erhvervs- og Vækstministeriet
- Undervisningsministeriet (2016a), "Kommunale særlige tilbud om grundskoleundervisning til visse udenlandske børn og unge"
- Undervisningsministeriet (2016b), "Færre unge elever falder fra efter erhvervsuddannelsesreformen", 19. april 2016.
- Beskæftigelsesministeriet (2015), "Beskæftigelseseffekterne af en kortere dagpengeperiode", 9. november 2015
- Beskæftigelsesministeriet (2016a), "Mange ufaglærte job går til udenlandsk arbejdskraft", Nyheder, 21. september 2016
- Beskæftigelsesministeriet (2016b), "Trepartsaftalen sikrer unge praktikpladser og virksomheder tilstrækkelig og kvalificeret arbejdskraft", pressemeddelelse, 19. august 2016
- Beskæftigelsesministeriet (2016c), "Bredt flertal bag et tryggere og mere dynamisk dagpengesystem", pressemeddelelse, 3. juni 2016
- Finansministeriet (2016), "Økonomisk analyse: Produktivitet og konkurrence, Finansministeriet, København
- Uddannelses- og Forskningsministeriet (2015), "Kortlægning af viden- og uddannelsesaktiviteter inden for cyber- og informationssikkerhed på danske uddannelses- og forskningsinstitutioner"
- Udlændinge- og Integrationsministeriet (2016), "Trepartsaftale på plads om integration"
- Transport-, Bygnings- og Boligministeriet (2016), "Taxi til fremtiden – Regeringens udspil til fremtidens taxilovgivning", 13. december 2016
- OECD/EU (2015), "Indicators of Immigrant Integration 2015: Settling In", OECD Publishing, Paris
- OECD (2016), "PISA 2015 Results (Volume I-II): Excellence and Equity in Education", OECD Publishing, Paris.
- Pedersen, P. (2013), "Immigration and Welfare State Cash Benefits: The Danish Case", International Journal of Manpower, Vol. 34, No. 2, Emerald Group Publishing Limited
- Produktivitetskommissionen (2014a), "Det handler om velstand og velfærd – Slutrapport, København
- Produktivitetskommissionen (2014b), "Analyserapport 2: Konkurrence, internationalisering og regulering, København
- Rosholm M. og Vejlin R. (2010), "Reducing income transfers to refugee immigrants: Does start-help help you start?" Labour Economics, Vol. 17, issue 1
- SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (2016), "Folkeskolereformen. Beskrivelse af 3. dataindsamling blandt elever og forskelle over tid", København
- Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2016), "Hvad virker i beskæftigelsesindsatsen", August 2016
- World Economic Forum (2016), "The Global Competitiveness Report 2016–2017"